

S E R R A N I
DE SEPTEM VRBIS
E C C L E S I I S

Vna cum earum Reliquijs, Stationi-
bus, & Indulgentijs.

^{MVM}
Ad S. D. N. Gregorium XIII.
Pont. Max.

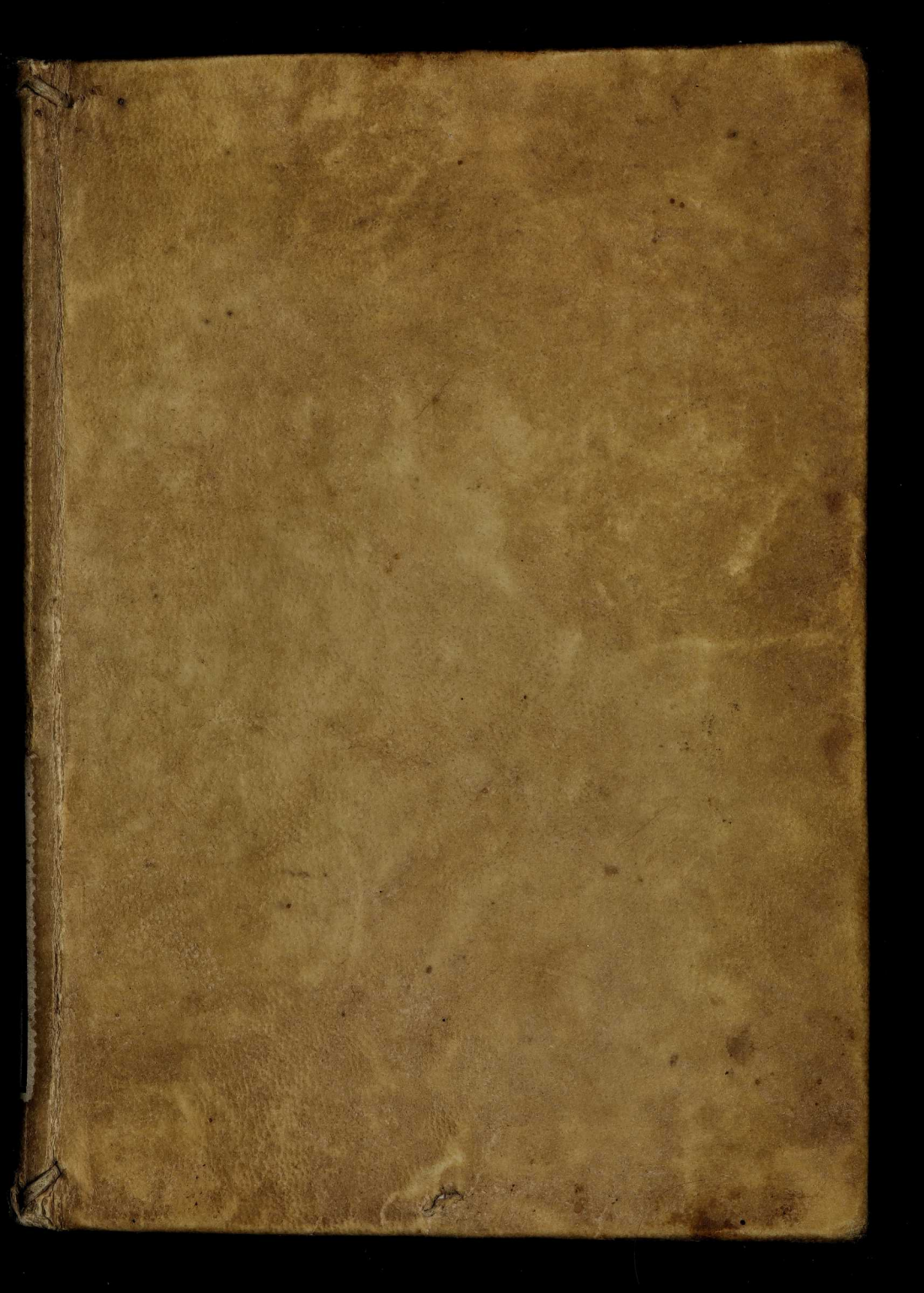

R O M A E,

Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Camerales.

Anno Iubilæi. M. D. LXXV.

Cum licentia Superiorum, & Priuilegio.

varietino

Coll. rom. 55

Dg 450-1757

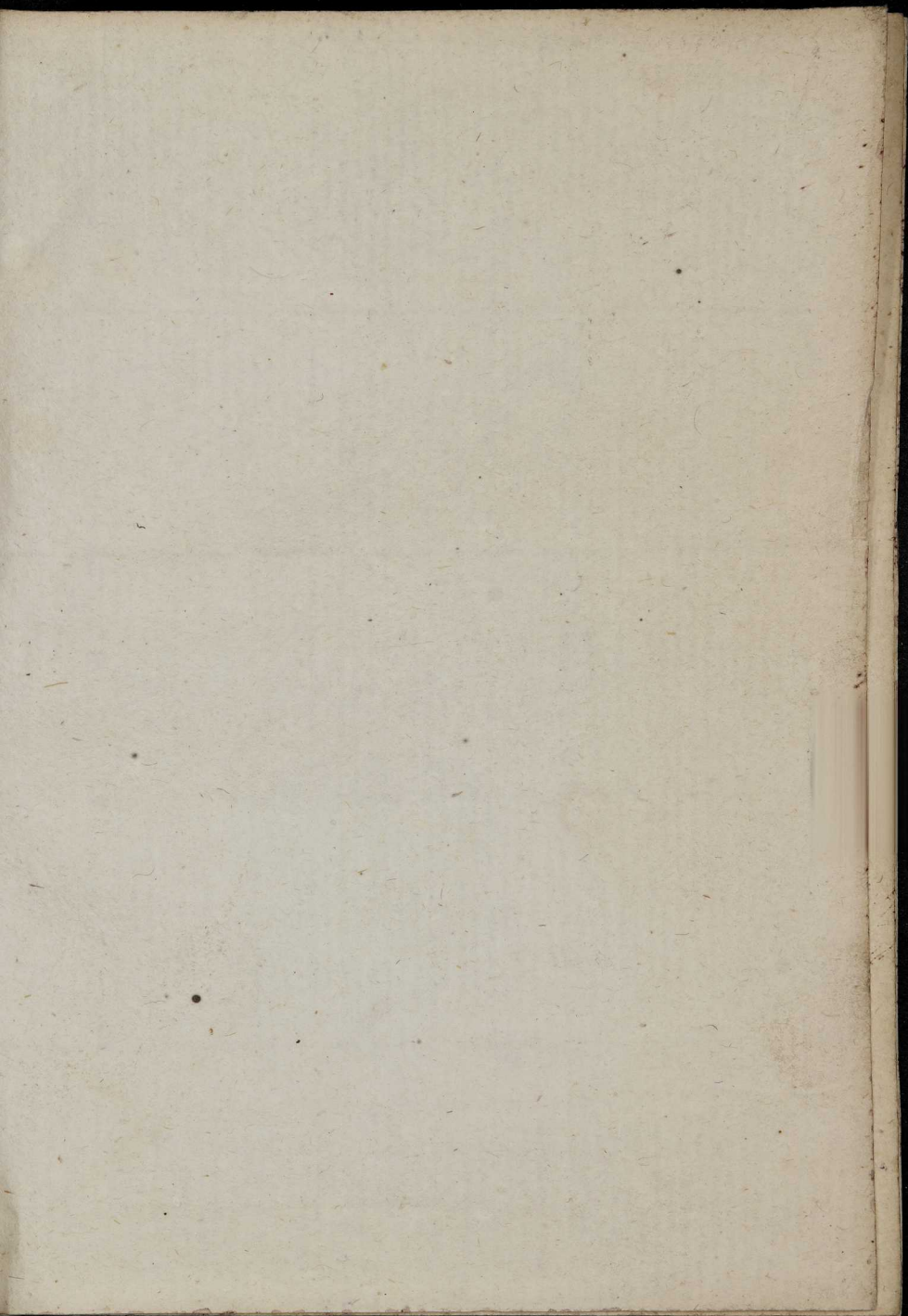
Coll. Rom. 55 Serranus

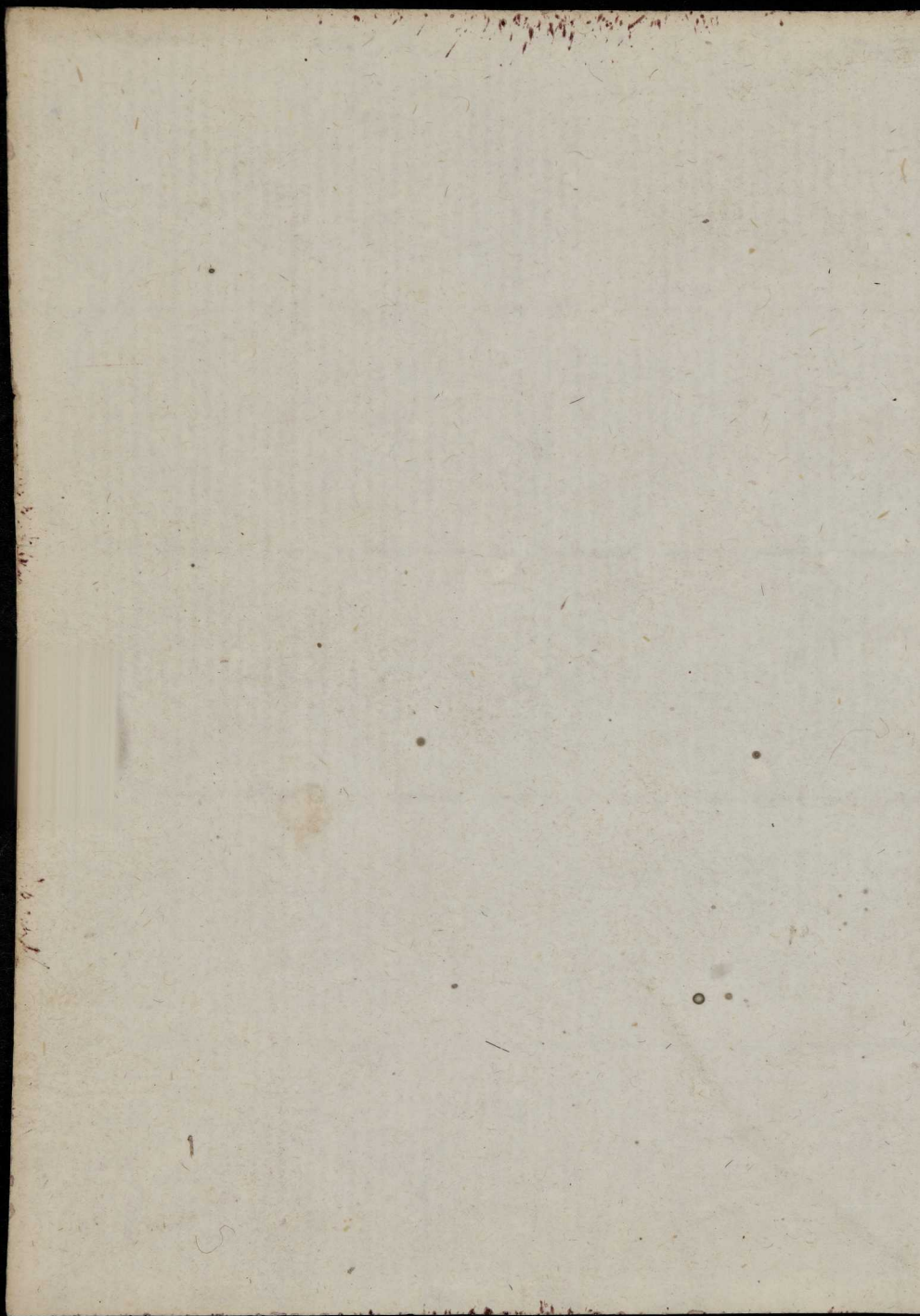
Serranus, Att. M. Attilii Serrani De septem Urbis
Ecclesiis una cum earum reliquijs, stationibus, & indul-
gentijs. Ad S.^{mum} D. N. Gregorium XIII. Pont. Max. Romæ,
Apud hæredes Antonij Bladij Impress. camerales, 1575.
(R. 5199). 2

In-8. — 4 ff. n. ch., 139 pp., 10 ff. n. ch., car. ronds. — Vél. (rel. anc.).
Sur cet ouvrage v. *Hülse*, Le Chiese di Roma p. XXVII. *Schudt*, 480.

17
gescannt

S E R R A N I
DE SEPTEM VRBIS
E C C L E S I I S

Vna cum earum Reliquijs, Stationi-
bus, & Indulgentijs.

^{MVM}
Ad S. D. N. Gregorium XIII.
Pont. Max.

R O M A E,

Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Camerales.

Anno Iubilæi. M. D. LXXV.

Cum licentia Superiorum, & Priuilegio.

Coll. Rom. 55 Senatus,
[Marcus]
Atilius

Coll.
rom.

1573. 1573

MO
S. D. N. GREGORIO. XIII
PONT. MAX.

M. ATTILIVS SERRANVS.

V M mibi mandatum es-
set, ut qua de septem præ-
cipuis ecclesiis urbis Romæ
in veteribus monumentis
maxime illustrata, ac memoratu digna
reperissem, ea breuiter colligerem, &
genere dicendi simplici, atq; ad captum
rudium accommodato exposita publi-
carem: iudicavi non alij hoc paruum
ac tenue munusculum offerendū, quam
tibi, Beatissime Pater, quem in terris
caput Ecclesiæ suæ constituit Deus, par-
ta, ac redemptæ Christi filij sui sangui-
ne: ut & ea, de quibus in hoc libello
agitur, sanguine, ac cineribus inuictor-
um Christi martyrum illustrata, ac no-

★ ij bili-

bilitate fuerunt. In his autem rebus
peruestigandis magnam mihi difficul-
tatem obtulit non vetustas modo, sed
multo magis incuria, dicendum enim
est, & negligentia quaedam hominum
in eis monumentis conseruandis, qui-
bus haud scio an quidquam vel uniuers-
o nomini Christiano, vel huic tan-
topere Deo cara ciuitati gloriosius re-
periri queat. Praestiti tamen quod po-
tui: & quamquam mihi nonnunquam,
ut in densissima nocte gradienti, tradi-
tioni inherendum fuit, dedi tamen ope-
ram, ut omnia, quoad eius fieri po-
tuit, confirmarem testimonijs eorum
scriptorum, quibus partim sanctitas,
partim vetustas auctoritatem compa-
rauit. Cumulatius autem videor huic
muneri satisfacturus fuisse, nisi breui-
tas temporis obstitisset: sed properan-
dum

dum fuit, ut mos gereretur eorum studio, ac cupiditati, quos hoc potissimum anno ex omnibus orbis Christiani partibus ad reclusos per te indicto Iubilæo ecclesiæ thesauros, concurrere videmus. Interea, Beatissime Pater, aduolutus pedibus Sanctitatis tuæ, quæso, obtestor que, ut hoc deuotionis meæ exiguum pignus grato animo accipere digneris.

Deus nobis Sanctitatem tuam
quamdiutissime incolu-
mem seruet.

V M M I Pontificis di-
plomate cautum est, ne
quis tam in Italia, quam
extra eam, sub excom-
municationis latæ sen-
tentię, in terris uero S. R. E. mediate
uel immediate subiectis, etiam ducento-
rum ducatorum auri, & amissionis libro-
rum pœna, Marci Attilij Serrani librum
de septem Urbis ecclesijs, uulgari aut la-
tino sermone intra proximum decenniũ
absque ipsius auctoris, & impressorum li-
centia imprimat, seu alicubi impressum
uenale habeat.

AVCTORES ECCLESIASTICI;

præter sacrosancta Concilia, & Summorum
Pontificum epistolas, ex quorum
fontibus hæc hausimus.

<i>Adonis episcopus Vien-</i>
<i>nensis.</i>	<i>Galla Placidia.</i>
<i>S. Adrianus Papa.</i>	<i>Gennadius.</i>
<i>Ageſippus.</i>	<i>Georgius Cedrenus.</i>
<i>S. Ambrosius.</i>	<i>Gregorius Nazianzenus.</i>
<i>Anastasius bibliotheca-</i>
<i>rius.</i>	<i>Gregorius Romanus.</i>
<i>Ancirana Synodus.</i>	<i>Gregorius Vndecimus.</i>
<i>Arator poeta.</i>	<i>Gregorius Thaumatur-</i>
<i>gus.</i>
<i>Arnobius.</i>	<i>Gulielmus Anglicus ex</i>
<i>bibliotheca amplissimi</i>
<i>Cardinalis Sirleti.</i>
<i>S. Artemius.</i>	<i>Gulielmus Durandus.</i>
<i>S. Athanasius.</i>	<i>S. Hieronymus.</i>
<i>S. Augustinus.</i>	<i>Innocentius III. ex biblio</i>
<i>theca Vaticana.</i>
<i>V. Beda.</i>	<i>Ioannes Baptista Pla-</i>
<i>tina.</i>
<i>Blondus.</i>	<i>Ioannes Diaconus, qui</i>
<i>S. Gregorij uitam scripsit.</i>
<i>Bonifacius viij.</i>	<i>S. Ioannes Chrysostomus.</i>
<i>Calcedonesis Synodus.</i>	<i>Ioannes Diaconus Latera</i>
<i>nensis ex bibliotheca</i>
<i>Lateranensi.</i>
<i>S. Clemens Romanus.</i>	<i>Iornandes.</i>
<i>S. Damasus Papa.</i>	<i>S. Ireneus.</i>
<i>Emodius Diaconus Ro-</i>
<i>manus.</i>	<i>S. Iustinus Martyr.</i>
<i>S. Epiphanius.</i>	<i>Lateranensis Synodus pri</i>
<i>ma.</i>
<i>Eusebius Cesariensis.</i>	
<i>Faustinus presbyter ex bi</i>
<i>bliotheca Vaticana.</i>	
<i>Ferculphus episcopus Le</i>
<i>xoniensis.</i>	
<i>Gains.</i>	

- Sub Iulio I. secunda &
 tertia sub Symmacho,
 quarta sub Gregorio
 magno, quinta sub Mar
 tino I. sexta sub Ni
 colao II. Nona sub
 Alexãdro III. decima
 sub Innocentio III. vn
 decima, & vltima
 sub Iulio ij. et Leone x.
- S. Leo Papa.
 Liberij acta.
 Licinia Eudoxia.
 Maffeus Vegius ex biblio
 theca ecclesię S. Petri
 Marcellinus presbyter ex
 bibliotheca Vaticana.
 Martinus penitentiarius.
- S. Maximus Taurinensis.
 Nicęna Synodus I. & ij.
 Nicephorus.
- S. Nicolaus Papa I.
 Nicolaus III.
 Orosius.
 Pandulphus ostiarius.
- S. Paulinus.
 Paulus Diaconus.
 Petrus Manlius ex biblio
 theca Vaticana.
 Procopius.
 Prudentius poeta.
- Ptolemęus Lucensis.
 Romana Synodus prima
 sub Hilario, tertia, quar
 ta, & quinta sub Sym
 macho, septima sub
 Gregorio magno, octa
 ua sub Gregorio II.
- Rituale Romanũ antiquis
 simum ex bibliotheca
 Achillis Statij Lusitanĩ.
 Ruffinus presbyter.
 Seuerus Sulpitius.
 Socrates scholasticus.
 Sophoronius episcopus
 Hierosolymitanus.
 Sozomenus.
 Tacitus.
 Tertullianus.
 Theophanes.
- S. Theodoretus.
 Theodorus Balsamo.
 Theodorus Lector.
 S. Thomas de Aquino.
 Valentinianus.
 Vite sanctorũ ex uetusto
 manuscripto codice in
 bibliotheca Achillis
 Statij.
 Vite sanctorũ apud Li
 pomanum.
 Zonara.

SERRANI
DE SEPTEM VRBIS
ECCLESIIS.

VINQVE sunt in vrbe ecclesie,
quæ ob insignem ædificiorum
magnitudinem ex omni antiqui-
tate basilicæ vocantur, Lateranen-
sis, Vaticana, S. Pauli via Osti-
ensi, S. Mariæ maioris, S. Lau-

rentij extra urbis mœnia, vt & aliunde constat,
& ex Epistolis Innocentij tertij, quæ in Vati-
cana bibliotheca adseruantur. Eædem patriar-
chales dicebantur; quod ex eis Lateranensis qui-
dem romano pontifici, qui & patriarcha aliquan-
do vocatus est, ad habitationem attributa erat, ce-
teræ ad hospitium, ac diuersorium alijs quattuor
reipublice christiane patriarchis, Constantino-
politano, Alexandrino, Antiocheno, & Hiero-
solymitano, qui post romanum ex sacrorum con-
ciliorum decretis principem in ecclesia locum
obtinebant. Quod ideo factum est, vt si quando
contigisset generalia concilia Romæ celebrari,
quibus interesse hi quattuor tenebantur, aut alia
quauis de causa ad urbem accederent, suas quisq;
ibi sedes haberet. Est enim Roma communis om-
nium patria, quo cum ex toto terrarum orbe ante

A quam

quam adeo miserabiliter christiana respublica afflicta esset, innumeræ gentes confluerent, conueniens fuit, aptumque etiam ad conciliandos illarum animos, vt omnes quo confugerent, haberent vbi suum agnoscerent ducem, ac pastorem. Fuerunt præterea vnicuique harum quinque ecclesiarum attributi ministri, qui in eis sacra facerent. Atque in Lateranensi quidem basilica statutum erat, vt a septem episcopis cardinalibus quotidie vicissim super altari beati Petri celebraretur, in alijs vero idem perageretur a presbyteris cardinalibus, vt auctores sunt Anastasius Bibliothecarius in vita Stephani Tertij, Ptolemæus Lucensis, Martinus Pænitentiarius in chronica summorum Pontificum. Hinc, præter indulgentias a diuersis pontificibus illis concessas, factus est ad eas frequentior populi concursus, cui præcipue postea adiungitur, quod actis ab inuictis Christi martyribus de tyrannis, ac de ipsa morte gloriosissimis triumphis in his sanctissimis basilicis sanctorum corpora honoris, ac venerationis causa posita sunt; cumq; veteri maiorum exemplo, vt suo loco dicemus, qui illas visere constituissent, a basilica sancti Petri inciperent, inde ad Diui Pauli, mox ad Lateranum iter arriperent, consuetudine receptum est non præterire ecclesiam sancti Sebastiani ob venerandum diui Callisti cœmeterium tot sanctorum corporibus nobilitatum, & ob sacras catacumbas perfugia quondam eorum quibus pro Christo ab hominum conspectu fugiendum erat. Pari quoque ratione dum a Lateranensi ad diui Laurentij basilicam tendebatur, ecclesia sanctæ Crucis in Hierusalem sanctissimis

reliquijs

De septem Urbis Eccl. 3

reliquijs ornata septima adiuncta fuit; atque ita septenarius numerus completus est, ne tam religioso instituto mysterium deesse videretur, quod is sanctissimus habetur numerorum omnium, quos in sacris literis legimus. Idq; maiores nostros etiam eo fecisse credendum est, ut dum christiana pietas in laudabili visitandarum ecclesiarum opere se exercet; post grates Deo persolutas, venerationemq; sanctorum, ac præteritorum errorum dolorē (hoc namque proposito, ac consilio sunt visitandæ ecclesiæ) meditando miseriam humanæ vitæ, in qua cum sumus, peregrinamur a Domino, daretur nobis occasio ob septenarium ecclesiarum numerum septem Spiritus sancti charismata humilibus precibus, supplicibusq; obsecrationibus postulandi, quorum auxilio sequi eorum vestigia possemus, qui tanquam cælestis patriæ ciues hic ciuitatem permanentem non habentes, dignitatum, rerumque omnium amissionē magnis laboribus, multoque sudore, ac sanguine ipso futuram sibi inquisuerunt. Et hæc generatim de septem ecclesijs dicta sint, de quibus nominatim dicere iam aggrediar. Hebr. 13. C.

De Ecclesia S. Petri in Vaticano.

VE M A D M O D V M non sine diuina prouidentia factum esse censendum est, quod Dei filius pro hominibus homo factus, & pro illis moriturus, ut manifestius fieret mysterium, nobilissimam omnium urbium, quæ in oriente erant, ad hoc elegit, atque crudelissima morte

A 2 salutis

salutis nostræ opus perficiens, statuit, ne locus etiã
 vbi illud peragèdum erat, ignominia careret, quo
 maior inde in humanũ genus agnosceretur amor,
 neque enim erat urbs vlla Hierosolyma nobilior,
 ac celebrior, aut cruce mors vlla turpior, aut mon
 te Caluariæ locus vllus ignominie plenior. Ita fate
 ne sub modio fidei lucerna lateret, sed super can
 delabrum omnibus, qui in domo sunt luceret, cum
 Christi uicario sedes destinanda esset, Petrus apo
 stolorum princeps, cui, & eius successoribus tanta
 imperij moles regenda, gubernandaq. tradita erat,
 Romam principem omnium terrarum ciuitatem
 relicta Antiochia, peragratu Pontu, Galatia, Cap
 podocia, Asia, & Bithynia ex omnibus maxime de
 legit, vbi cum Simonem magũ sub Claudio, Pau
 lo etiam adiuuante expugnasset, vt maiori constan
 tia, quæ docuerat, confirmaret, eodem genere mor
 tis, quod Christus passus fuerat, sub Nerone mor
 tuus est, sacrosanctum cruore suo faciens Vaticanũ
 montem illum, quem infamem, ut testis est ^a Taci
 rus, appellabat antiquitas. Quod autem diuus
 Petrus, ut ueterum auctoritate comprobetur ue
 ritas, Romam venerit, Simonemque magum ex
 pugnauerit, ^b Arnobij hæc sunt verba. Ipsam apud
 dominam Romã, in qua cum homines sint Nu
 mæ regis artibus, atque antiquis superstitionibus
 occupati, non distulerunt tamen res patrias linque
 re, & ueritati coalescere christianæ. Viderãt enim
 cursum Simonis magi, & quadrigas igneas Petri
 ore difflatas, & nominato Christo euanuisse. Vide
 rant, inquam, fidentem dijs falsis, & ab eisdẽ me
 tuentibus proditum pondere præcipitatũ suo cru
 ribus

Matt. 5. B

1. Pet. 1. A

3 lib. 17.

b Cõtra gẽ
 res li. 2. nõ
 lõge à prin
 cipio.

De septem Urbis Eccl. 5

ribus iacuisse præfractis, post deinde perlatum Brun-
dam cruciatibus, & pudore defessum ex altissimi
culminis se rursus præcipitasse fastigio. Quæ om-
nia vos neque scitis, neque scire uoluistis, neque
unquam uobis necessaria iudicastis. Quod autem
sub Claudio id gestum sit, ^a D. Iustinus martyr Ro-
manos alloquens aperte demonstrat his uerbis.
Addo tertium, quod post Christi ascensionē ijdem
genij subornarunt quosdam homines, qui se pro
Dijs gererent, qui honores etiam apud uos conse-
cuti sunt, tantum abest, ut pulsati fuerint, sicut Simo-
nem quendam Samaritā ortum a Gitta oppido, qui
sub Claudio Cæsare subnixus ope dæmonum, &
fretus magicis artibus in hac urbe regia Deus est
habitus. Quod diuus Paulus miraculo interfuerit,
& pars magna illius fuerit, ita scribitur a ^b Seuerio
Sulpitio. Etenim tum illustris illa aduersus Simo-
nem Petri, & Pauli congressio fuit, qui cum magi-
cis artibus, ut se Deum probaret, duobus suffultus
dæmonijs euolasset, orationibus apostolorū fuga-
tis dæmonibus delapsus in terram populo inspectā
te disruptus est. Quæ omnia si quis diffusius cogno-
scere desiderat, legat ^c Clemētem romanum, ^d Ter-
tullianum, ^e Ireneum, ^f Eusebiū, ^g Epiphanium, ^h di-
uum Pacianum, ⁱ diuum Ambrosium, ^k diuū Au-
gustinum, & alios, quos ob breuitatem omitto, fa-
tis existimans a me per hos probatissimos aucto-
res confutatum esse mendacium eorum, qui & a
sanctorum patrum lectione alieni, & perfidia du-
cti hoc negare non uerentur. Quod uero diuus Pe-
trus cruci affixus fuerit, & hoc sit inuersis uestigijs,
ut grauiori afficeretur dolore, & cū eo diuus Pau-

^a In apolo-
gia 2. pro
christia-
nis.

^b Historiæ
sacræ lib. 2.
^c Const. 2.
post. lib. 6.
cap. 9.

^d In apolo-
gia aduer-
sus gentes
^e Lib. 1.
cap. 20.
^f Eccles. hi-
stor. lib. 2.
cap. 13.

^g Tomo 2.
lib. 1.
^h Epist. 2.
ad Sempro-
nianū No-
uatianum
circa me-
dium.

ⁱ Inno. 3.
ser. 66. de
sanctis.

^k Tomo 6.
lib. de hæ-
resibus.

cap. 2. lus gladio percussus martyriū consūmauerit, ^a He-
 b De præ- gisippus antiquissimus scriptor temporibus Apo-
 scriptioni- stolorum uicinus inquit. Petrus in urbem redijt,
 bus aduer- captusq. a persecutoribus cruci adiudicatus popo-
 sus hæreti- cos circa fi- scit, ut inuersis uestigijs cruci affigeretur, quod in-
 cos circa fi- nem. dignus esset, qui simili modo crucifigeretur, ut
 c Tomo. 1. de Viris il- passus est Dei filius; quo impetrato uel quia ita de-
 lustribus. bebatur ut Christus prædixerat, uel quia persecu-
 d Tomo. 3. tor non inuitus indulget pœnarum incrementa, &
 ferm. 66. ipse, & Paulus alter cruce, alter gladio necatus est.
 e Tomo 10. Et ^b Tertullianus, qui eodē tempore scripsit. Si Ita
 ferm. 4. de lîæ adiaces, ait, habes Romam, unde nobis quo-
 sanctis. que auctoritas præsto est statuta felix ecclesia, cui
 f Ser. 1. in que auctoritas præsto est statuta felix ecclesia, cui
 festo. S. S. totam doctrinam apostoli cum sanguine suo pro-
 Petri & fuderunt, ubi Petrus passioni dominicæ adæqua-
 Pauli. tur, ubi Paulus Ioannis exitu coronatur. Quibus
 g Homilia non dissimilia dicuntur a ^c Diuo Hieronymo, ^d Am-
 3. in eodē brofio, ^e Augustino, ^f Leone, ^g Maximo, ac ^h ue-
 festo. nerabili Beda, ⁱ Nicephoro; & ^k Zonara. De lo-
 h Libro de co, hoc est de Vaticano, quomodo ibi mortuus,
 sex ætatib⁹ & sepultus fuerit, Gaij grauisissimi scriptoris uerba
 mundi de imperio ab ^l Eusebio citantur, quæ sunt hæc. Ego, inquit,
 Neronis. habeo trophæa apostolorum, quæ ostendam. Si
 i Eccl. Hist. lib. 2. c. 36. enim procedas uia regali, quæ ad Vaticanum du-
 k Tomo. 2. cit; aut uia Ostiensi, inuenies trophæa defixa, qui-
 in uita Ne bus ex utraque parte statutis Romana communi-
 ronis. tur ecclesia. Diuus ^m Hieronymus ait. Petrus Romæ
 l Eccl. Hist. lib. 2. c. 25. sepultus in Vaticano iuxta uia triumphalem totius
 m Tom. 1. urbis ueneratione celebratur. ⁿ Damasus Papa tra-
 lib. de uiris didit ab Anacleto, qui tertius post beatum Perrum
 illustrib⁹. pontificatum rexit in Vaticano, ubi ipse sepultus
 n Lib. pōti pontificatum rexit in Vaticano, ubi ipse sepultus
 ficali in A- fuit, fuisse constructam, & compositam illius me-
 nacleto p̄p. moriam,

De septem Urbis Eccl. 7

, moriam, his enim utitur uerbis. Credam ego ab
, Anacleto oratorium fuisse constructum, non ec-
, clesiam, ut nonnulli dixerunt. Nam ante Constā-
tinum ecclesias erigendi Christianis facultas non
erat, in quo loco tam diu beati Petri corpus iacuit,
quoadusque inde ad catacumbas iuxta cœmeteriū
Callisti uia Appia, ad secundum ab vrbe lapidē,
, cum corpore beati Pauli asportatum fuit, ut^a Di-
, uis Gregorius affirmat his uerbis. De corporibus^a
, uero diuorum apostolorū quid ego dicturus sim,
, dum constet, quia eo tempore, quo passi sunt, ex
, Oriente fideles uenerunt, qui eorum corpora si-
, cut ciuium suorum reportarent, quæ ducta usque
, ad secundum urbis miliarium in loco, qui dicitur
, ad Catacumbas collocata sunt. Sed dum ea exin-
, de leuare omnis multitudo conueniens niteretur,
, ita eos uis tonitruui, atque fulguris nimio metu ter-
, ruit, atque disperfit, ut talia demum nullatenus
, attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Ro-
, mani eorum corpora, qui hoc ex domini pietate
, meruerunt, leuauerunt, & in locis, quibus nunc
, condita sunt, posuerūt. Hactenus sanctus doctor.
Vbi quis uerisimile non arbitretur, quando tyran-
norum sequitia Christianis plena timoris erant om-
nia, & ecclesiæ nusquam consistere, aut conuentū
agere, nisi occulte dabatur, a sanctissimis priscis
patribus sacrificatum esse? quod si in alijs locis id
factum esse legimus super sepulchra aliorum mar-
tyrum, quanto magis hic quoties illuc quando ubi-
que luctus, ubique pauor, ubique plurima mortis
imago a Dei cultu deterrere uidebantur, fideles pa-
rentes pro Christo amissis filijs, filios amissis pa-

^a Tomo 2.
lib. 3. Regi
stri epi. 30.

rentibus, viros vxoribus, vxores viris confugisse pie credendum est, ibique effusis lacrymis finem tantis miserijs per apostolum, perque illas sanctas reliquias a Deo finem imponi suppliciter petiisse? quoties illuc post turbulentam tempestatem dignitatum, ac diuitiarum iacturam passi tamquã in portum consolationis se recipiebant, quorum tandem preces, atque uota exaudiens Deus, lacrymarum, dolorumq. miseratus, ac si noctem in clarissimam diem, tempestatem in serenitatem uertisset, & quasi rursus ab acerbissimo seruitutis iugo sub impio Pharaone in Aegypto israeliticũ populum liberaturus ecclesiæ suæ multis, magnisq. calamitatibus conflictatæ, pari quidem potentia, sed maiori nunc miseratione respirandi facultatẽ fecit, misericordiam in hostes exercens illos ad se mirandum in modum conuertens. Nam Diocletiano, & Maximiano imperatoribus e medio sublati, a quibus immani crudelitate in oriente, & occidente res ecclesiæ uastatæ fuerant, Maximino item post illos diuina uindicta extincto, qui implacabili furore in Christianos maleficia, & stupra accumulauerat, Constantinus Constantini imperatoris ex Helena filius imperium obtinere cœpit. Huic aliquando cum Maxentio tyranno, qui Romæ, & in Italia rerum potiebatur, prope urbis mœnia dimicaturus, cum eum statuisset Deus beneficij, ac signis ad se allicere, & per illum pacẽ, atque tranquillitatem ecclesiæ largiri, signum sanctissimæ crucis in cælo ostensum est his litteris, futuram uictoriam de hoste & prænuntians *ἐν τούτῳ* *ὄρα* in hoc uince. De quo tam illustri miraculo

omnes

De septem Urbis Eccl. 9

omnes fere scriptores inter se conuenire uidentur, ualidius tamen testimonium cum semper sit habendum eorum, qui uiderunt, quam qui audierunt, quid de eo^a beatus Artemius dicat, audiamus, qui fuit dux copiarum inuictus, summæ apud Constantinum auctoritatis, & in exercitu contra Maxentium primum pilum duxit, ita Iulianum Apostatam, alloquens ait. Constantino contra Maxentium bellum difficillimum aggredienti signum crucis apparuit in cælo media die super solem radijs coronans litteris sydereis uictoriam prænuncians. Nos enim qui bello interfuimus, signum uidimus, litterasq. legimus, totus item exercitus spectator signi fuit, multiq. hodie testes sunt in exercitu tuo. Hæc sanctus Artemius, cuius in his, quæ ad Constantinum attinent, auctoritas nulla maior esse potest. Verum cum parum Dei beneficium post partam uictoriam agnosceret Constantinus, ut ex arcu Romæ illi erecto conspicitur, in quo nullum crucis uestigium extare uidemus, neque uerbū de signo fieri in inscriptione, ex eis se esse demonstras, qui non beneficijs, sed flagellis ab impietate deflectuntur, aliam uiam aggrediens Deus, fœdissimo lepræ morbo illum percussit, adeo ut curatio a medicis desperaretur. Cumq. Iouis capitolini sacerdotes sup hoc consulerentur, responsumq. esset minime pristinam sanitatem eum recuperaturum, nisi se in sanguine infantium adhuc tepente lauisset, ipseq. id facinus naturali quadam pietate exhorresceret, nihil ei reliquum erat, nisi ut miserabili conditione uitam ageret, dum extremum clauderet diem, nisi Deus, cuius uirtus tunc hominibus ma-

^a In uita b. Artemij cuius exemplaria græcæ extant in bibliotheca uaticana.

xime perspicitur, cum se omni humano auxilio destitutos sentiunt, iterum in illum clemens, atque benignus misericordia sua usus esset. Sequenti itaque nocte, qua puerorum cædis execrandum scelus detestat⁹ erat, diuinitus in somnis uisus est duos viros uidere, qui dicerent se esse Petrum, & Paulū apostolos Christi, ac iuberent, si uellet animi, & corporis sanitatem adipisci, & dignus æterna vita effici, ut Siluestrum pontificem in Soracte mōte latitantem accerferet. Tum imperator a somno excitatus fidem uisioni adhibens, misit statim, qui pontificem ad se adducerent, a quo cum multa de religione audiuisset, imaginesq. apostolorū, quos in somnis uiderat, ab eodem sibi ostensas agnouisset, institutus omnibus his, quæ christianæ fidei sunt, nostris mysterijs initiatur, & baptizatur.

De quo cum multos diu dubitasse sciam, alios uero historiam ueluti fabulam omnino impugnasse,

^a Eccl. Hist.

lib. 7. cap.

33.

^b Tomo. 3.

in Constantino.

^c In Historia

ab orbe

condito cu

ius exēpla

ria græce

exstant in

bibliothe-

ca Vatica

na.

^d In Con-

stantino.

ne dum breuitati nimium studeo, ea negligere uidear, quæ firmitatem religionis nostræ ostendunt,

mearum partium esse arbitror, id grauissimorum virorum testimonijs comprobare. Primum igitur

de Constantini lepra, & de uisione in somnis apostolorum scribunt ^a Nicephorus, & ^b Zonara; qđ

autem Romæ a sancto Siluestro baptismum accepit, præter hos ^c Theophanes, qui ante septingen-

tos annos scripsit, ^d Theodorus Balsamo Constan-

tinopolitanus, Georgius Cedrenus, græci omnes fere scriptores aperte affirmant, quorum testimo-

nia eo firmiora esse debent, quo ab aduersarijs illa accipimus, nemo enim qui ecclesiasticas legerit hi-

storias, ignorat quantum aduersus romanæ eccle-

sia

De septem Urbis Eccl. 11

ſe dignitatem de honoris prerogatiua Græcia ſem-
per contenderit. Ex latinis uero inter alia habemus
testimonium ſatis probatum ^a Nicolai primi,
qui licet aliquantulum a Constantini temporibus
abſuerit, tamen ad græcum Michaelē imperato-
rem hæreticum ſcribens, a quo facile reiſci pote-
rant uera, ſi falſi aliquid illis admifcuiſſet, appellat
„ Silueſtrum magni Constantini baptizatorem .

Adrianus uero qui multo ante Nicolaum, & alios
ſcriptores, quos nominauit, uixit, in ſecundo con-
cilio Niceno, quod ex generalibus ſeptimum eſt,
contra imaginum oppugnatores Constantino, &
Irene matre imperatoribus habitum coram uni-
uerſo concilio ſuper imaginum ueneratione ex hi-
ſtoria ſancti Silueſtri protulit testimonium, cuius
uerba hic ſubiungere decreui, tum quia nihil ex
his quæ dixi ab eo prætermiſſum eſt, tum, ut eorū
ora obſtruam, qui tot argumentis huius rei proba-
tam ueritatem adhuc oppugnare nituntur, inquit
„ enim ſanctus ^b pontifex. Cum aliquando Conſtā-
„ tinus imperator per noctem ſomnum caperet, ecce
„ beati apoſtoli Petrus, & Paulus dormienti aſtite-
„ runt, dicentes. Quoniam execratus es o impera-
„ tor puerorum ſanguinem effundere ob aegritudinē
„ tuam, a Chriſto miſſi ſumus, quo ſanitatē ti-
„ bi afferamus. Audi igitur noſtrum conſilium, &
„ ea, quæ tibi præcipimus, ſac impleas. Principio
„ Silueſtrum Epiſcopum, qui perſecutionis tuæ gra-
„ tia Roma exulat, & in Sorapæno monte (ita enim
„ habent uetuſta exemplaria) clam in ſpeluncis cum
„ Clero latitat, cura ad te uocari, iſ tibi lauacrum pie-
„ tatis, in quo lauaberis, præparabit, dabiturq. tibi

non

^a In epiſto-
la ad Mi-
chaelē im-
peratorē .

^b Concilio
rū tom. 3 .
act. 2 . Ni-
cenæ ſyno-
di. 2 .

non modo lepræ, uerum omnium morborum sa-
 nitas. Cumq. præclaris istis bonis fueris recreatus,
 confestim iubeto per omnia loca romanorum ec-
 clesias restaurari, te uero ipsum purum, abiecto
 idolorum cultu declarabis, cultumq. soli Deo ado-
 rando exhibeas, iuxta illius uoluntatem omnia tua
 consilia disponens. Imperator itaque e somno ex-
 citatus omnes suos aulicos quicumque in palatio
 erant, conuocauit, quodq. per somnium illi osten-
 sum fuerat, exposuit, nec mora aliqua, sed confe-
 stim ministros suos ad Sorapænum montem, in
 quo beatus pater Siluester cum clero uacans le-
 ctionibus sacrorum librorum latitabat, misit. Iam
 cum undique uideret milites circumcingentes mō-
 tem inquirendi causa, existimans quod ad marty-
 rium raperetur, clerum ita affatus est. Ecce nunc
 tempus expectatum, ecce nunc dies salutis. Egres-
 so autem de spelunca, narrauerunt milites qua de
 causa quæreretur. Cum quibus ad imperatorem
 trahens secum comites tres presbyteros cum duo-
 bus diaconis, profectus, cum imperatorem uidisset,
 Pax tibi, inquit, o imperator, sursum de cælo, &
 victoria. Imperator itaque hilari oculo, & tranquil-
 lo animo illius uerba audiens, quæcunque sibi per
 somnia fuerant reuelata beato Siluestro exposuit.
 Postquam autem finem narrationis fecisset, quæsi-
 uit imperator, quales nam arbitraretur esse deos,
 Petrum, & Paulum, quos uiderat. Respondit pa-
 ter, nequaquam esse deos, sed seruos, & discipu-
 los domini nostri Iesu Christi, quos in hoc ele-
 gisset, ut omnes gentes conuerteret, ut crederent in
 eum. Hæc cum audisset imperator, percontatus
 est,

De septem Urbis Eccl. 13

est, num alicubi essent historiae illorum. Mox beatus Silvester per diaconos afferri, quas habebat apostolorum imagines, iussit, quas cum imperator aspexisset, clara voce proclamauit, Hi sunt, quos per visum conspexeram, neque amplius incredulus sum, paretur lauacrum in meam salutem. Constructo autem lauacro cum sacro rore tinctus esset, confestim est sanitate pristinae restitutus. Possunt ne clariora dici his, quae audiuius? quibus quantum auctoritatis sit tribuendum, tum a dignitate scriptoris vna cum rerum cognitione, quam eos ad quos haec scribuntur, habuisse credendum est, tum a vetustate satis per se colenda, cuius semper magna equidem vis apud omnes fuit, nobis non solum confirmari, sed etiam persuaderi poterit. A summo enim, ac sanctissimo pontifice ad vniuersale concilium scribitur, vbi a trecentis quinquaginta patribus ex omnibus orbis partibus congregatis de his a quibus christiana respublica pendere videbatur, agendum erat, vbi tot doctissimis, ac sanctissimis viris adstantibus nihil quisquam adferre poterat, nisi quod verum esse, constaret. Adrianus autem, si de vetustate quaerimus, ante octingentos annos floruit post Constantinum quadringentos plus minus. Et ne his omnibus concessis relinquatur alicui dubitandum, seu malitiose calumniandum, haec a latinis nunc confingi, seruator vsque in hunc diem antiquissimum eorum exemplar in bibliotheca uaticana e latino in graecum conuersum. & haec de baptismo Constantini dicta sint, vt magis rei veritas eluceat. Reliquum est, vt videamus quid post susceptam fidem egerit pius imperator, vt ad

ea, quæ a principio instituiamus de septem ecclesijs
 scribenda deueniamus. Nam sanctus Adrianus
 de quo iam diximus in eodem loco, quem etiam
 adduximus, ^a Nicephorus, & ^b Zonara, & ^c Socra-
 lib. 8. ca. 4. tes Scholasticus, & beatus ^d Beda optata securitate
 b Tomo. 2. ecclesiæ præstita, clausis gentilium templis, statuis,
 in Constā- quæ in illis erant publicatis munita sanctissimis
 tino. legibus Christiana republica tradunt sanctissimū
 c Eccl. Hist. lib. 1. cap. 3 principem, ne immortalis beneficij ullo vnquam
 d Tomo. 2. de sex ætati bus mūdi. tempore memoriam deleret obliuio, amplitudinis
 templa Deo, & sanctis eius sacra construxisse, inter
 quæ Romæ maxime omnium Vaticanum æternæ
 memoriæ beati Petri erectum centum marmoreis,
 sublimibusque columnis splendet, ad cuius funda-
 menta iacienda octauo die post susceptum baptis-
 mum imperator venisse fertur, ibique deposito dia-
 demate, & humi iacens vim lacrymarum profu-
 disse, sumpto postea ligone, ac bidente terram
 eruere primus cœpisse, obq. duodecim apostolorū
 reuerentiam duodecim terræ corbes inde asportaf-
 se. Quod templum postquam diuus Siluester xiiij.
 Kal. Decembris dedicauit, imperator ipse maximis
 ornamentis illustrauit, atque amplissimis diuitijs
 auxit, vt ^e Damascus est auctor, cuius insignis fabri-
 ca, quam fuerit admirabilis, ex diui Paulini episco-
 pi Nolani epistola ad Alethium scripta colligitur, a
 quo cū post mortē Ruffinæ vxoris Paulæ nobilissi-
 mæ feminæ filiæ conuiuium pauperibus vrbis in
 basilica sancti Petri factum esset, sanctus vir in eo
 describendo ita scribit. Quale Deo, & sanctis,
 angelis eius de hac tua (vt dici solet) pera specta-
 culum sacer editor exhibeas? quanto ipsum Apo-
 stolum

e Lib. Pon-
 tificali in
 Diuo Silue-
 stro.

De septem Urbis Eccl. 15

„ stolum attollebas gaudio, cum totam eius basilicā
„ densis inopum cœtibus stipauisses, vel qua sub alto
„ sui culminis medijs ampla laquearibus longum pa
„ tet, & apostolico eminus folio coruscans ingre
„ dientium lumina stringit, & corda lætificat, vel
„ qua sub eadem mole rectorum geminis vtrinque
„ porticibus latera diffundit, quae præterito nitens
„ atrio fusa vestibulo est, vbi cantharum ministram
„ manibus, & oribus nostris fluente ructantem fa
„ stigiatus solido ære tholus ornat, & inumbrat, non
„ sine mystica specie quattuor columnis salientes
„ aquas ambiens. decet enim ingressum ecclesiæ
„ talis ornatus, vt quod intus mysterio salutari ge
„ ritur, spectabili pro foribus opere signetur. Nec
„ mirari quisquam debet diuum Paulinum locum
„ canthari, quem nunc octo porphireticis colum
„ nis ornatum cernimus, scribere quatuor tantum
„ ambiri, nam quemadmodum hodie extat a beato

„ Symmacho Papa factus fuit, porticum uero mar
„ moream nunc magna ex parte dirutam quadringu
„ laris formæ post Symmachum Domnio .i. tanta
„ munificentia ornauit, ut Paradisus appellaretur,
„ de quo loco ita ^b Paulus Diaconus Domnio ponti
„ fex Romanæ ecclesiæ locum, qui Paradisus dicitur
„ ante basilicam beati Petri candidis lapidibus mar
„ moreis mirifice strauit. Nunc de porticum usu pau
„ ca dicam; maxime cum omnes septem ecclesias
„ porticibus ornatas esse uideamus, quibus non pa
„ rum illarum antiquitas probatur. Sciendum est igitur
„ christianæ disciplinæ olim usitatū fuisse, sicut
„ quinque hominum genera erant, pænitentium,
„ audientium, catechumenorum, fidelium, & cleri

„ corum,

a Lib. Pon
tificali in
uita Sym
machi Pa
pæ.

b lib. 5.
cap. 11.

corum, ut iridem quinque in ecclesijs essent loca, singula singulis generibus assignata, quod ex antiquorum canonum constitutionibus patet, ubi modo de uno, modo de altero fit mentio, quorum cum præclarum^a Gregorij Thaumaturgi Neocæsariensis episcopi, antiquissimi, atque sanctissimi uiri testimonium nactus sim, hic illud subiungam.

ακρόασις inquit extra portas Oratorij est, ibi peccatorem stantem à fidelibus, qui ingrediuntur flagitare oportet, ut pro se orent. *ακρόασις* intra portam est, in loco, quem *ναρθηκα* uocant, ibi stat peccator post catechumenos, & inde egreditur. Ait enim, ubi audierit scripturas, & doctrinas ejciatur, nec dignus habeatur, qui precibus intersit. *Υπόπρωσις* intra portam templi, ut stans cum catechumenis egrediatur. *Σύσασις* ut simul stet cum fidelibus, & non exeat cum catechumenis. ^a *Μέσσοσις* ad sanctificationem pertinet. Porticus ergo, ut intelligamus nihil in ecclesijs carere mysterio, erat primus locus penitentium, de alijs uero suo loco dicemus. Et quoniam rationem consuetudinum reddere de his, quibus ad maiorem pietatem mouemur, semper utilissimum esse arbitatus sum, antequam ecclesiam ingrediamur, dicam quid sentiam de eo, quod fere ab omnibus in atrio uaticanæ ecclesiæ seruari uidetur: quo cum peruentum est, solent pij ac deuoti uiri, & mulieres humili agitatione, motuque corporis uertentes se ad orientem uenerari Christi imaginem, & apostolorum inter undas fluctuantium. Quo quidem obsequij genere imagines quis uere christianus uenerandas non iudicabit secundum tot conciliorum patrumque firmissimas san-

ctiones, sed cur ibi magis, quam alibi id agatur, nobis quærendum est: cuius rei hanc esse causam firmissime asseuerare non dubito. Tempore diui Leonis magni Romę morem fuisse legimus gentilitate traditum, ut qui ecclesiam sancti Petri uiserent, ante ingressum uertentes se ad orientem solem capite demisso illum uenerarentur, de qua cōsuetudine idem sanctus ^a Leo cum contra astrologos inuehitur, inquit. De talibus institutis etiam illa generatur impietas, ut sol inchoatione diurnæ lucis exurgens a quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur, quod nonnulli etiam christiani adeo se religiose facere putant, ut priusquam ad beati Petri apostoli basilicam, quæ uni Deo uiuo, & uero est dedicata, perueniant, superatis gradibus, quibus ad suggestum arę superioris ascenditur conuerso corpore ad nascentē se solem conlectant, & curuatis ceruicibus in honorem se splendoris orbis inclinent, quod fieri partim ingnorantię uitio, partim paganitatis spiritu multum tabescimus, & dolemus. Hęc sanctus pontifex, post cuius tempora, sicut multa, quibus idololatrię uitio tenebantur homines, ex superstitionis, & impietatis plenis, religiosa, & pia facta fuisse uidemus non modo templa, ut Pantheon, & Diocletiani thermas utraque Dei matri sacra, sed festos etiam dies, inter quos sunt secunda Februarij, & prima Augusti, quorum vnus Iunoni februatę, alter Augusto Cæsari sacer erat, illis nunc Virgini secunda scilicet Februarij, prima uero Augusti diuo Petro apostolo honos habetur, sic eadem ratione factum esse a maioribus nostris existimare

a sermone.
7. in Natiuitate Do-
mini.

-ib. 21

B debe-

debemus, vt honor, qui a stulta gentilitate soli huic, quem videmus, tribuebatur, sapienter vero iustitiæ soli Christo Iesu per illius imaginem reddatur. At si quis diceret imaginem recentem esse, & ob id aliquam mihi dubitationem afferret, respondeo me non de imagine solum, sed de consuetudine loqui. Quis autem prohibet aliã ibi antea fuisse imaginem? nihil enim ommissum est ab ecclesia, quin nos veri adoratores effecti in spiritu, & veritate Deum adoraremus. Seruetur igitur a visitantibus ecclesiam, tam sanctus mos, nec dedignetur pius christianus facere, quod impius faciebat paganus, vt maiori humilitate, quã potest ecclesiam ingrediatur, cuius aditus quinque patent portæ ultra sextam, quæ vigesimo quinto quoque anno Iubilei redeuntẽ aperitur, eoque elapso clauditur, & ob id sancta vocatur. Prima ex his in medio posita argentea vocatur a laminis argenteis, quibus ab Honorio Papa exornata fuit, & a Leone quarto restituta, cum eam Saraceni diripuissent, quam nunc aneam videmus, vt ex versibus in ea incisis apparet, Eugenius quartus fecit, in qua martyrum, apostolorum Petri, & Pauli, ipsiusque pontificis res gestæ videntur. Proxima huic dextrorsum introeuntibus Romana a Romanis appellatur, quæ hanc vero contingit Guidonea barbaro vocabulo a Guidonibus, qui peregrinos ad limina apostolorum venientes in ecclesiam introducebãt. A leua argenteæ est porta Rauenniana a Rauennatibus, qui transyberim habitabant, vt tradit Damasus in vita Callisti, quem dicit fuisse e regione Rauennatum, ex ea scilicet, quæ nunc transyberina di-

na dicitur, vbi ecclesiam idem pontifex fecit. Post Rauennianã vltimo loco est porta iudicij, eo quod per eam mortui ad sepulturam deferebantur, sic dicta. Horum nominum manuscriptis libris Vaticanæ bibliothecæ antiquiores auctores non inueni, inter quos est liber Petri Manlij canonici sancti Petri, qui tempore Alexandri tertij de basilica uaticana scripsit, & Masei Vegij laudensis de rebus antiquis memorabilibus eiusdem basilicæ. Ingressus cum quis fuerit in medio veteris ecclesiæ a sinistra parte inueniet altare sanctissimi corporis Christi, supra quod in pariete sunt corpora sanctorum apostolorum Simonis, & Thadæi, vbi præstita ea reuerentia, quæ tanto Sacramento ab homine Christiano digne exhiberi debet, facta etiam sanctorum ibi quiescentium memoria, poterit deinde se conferre ad sepulchrum beatorum apostolorum Petri, & Pauli, supra quod non sine maximo mysterio primum lapideum altare erectum fuisse legimus, vt quemadmodum supra petram Christum Petri fides firmissimum ecclesiæ fundamentum stabilita fuit, ita per hoc ecclesiæ firmitas nobis a Petro demonstraretur. Iacent enim ibi veneranda corpora sanctorum apostolorum Petri & Pauli templa dignissima Spiritus sancti, uirtutis lumina clarissima, quorum luce totus illustratus est orbis, de quibus sanctus Theodoretus ad Leonem papam ita Tomo. 2. scribit. Habet communium quoque patrum, & in fine ueritatis doctorum Petri, & Pauli sepulchra (de Romana loquitur ecclesia) quæ fidelium animos illuminant, horum autem beatissimum par, & plane diuinum exortum quidem est in oriente, &

radios omnem in partem omisit; in occidente au-
tem prompto, & alacri animo uitæ suscepit occa-
sum, & nunc illi illinc orbem terræ suis radijs il-
lustrate ecclesia.

Vellem equidem non ultra mihi progrediendū
esset, uellem de his tantum mihi habendus esset ser-
mo, ut eorum laudum partem quæ minima esset,
enarrando omnium animos in diuinum amorem
inflammarem, & ad Dei opera non modo mirabi-
lia, sed prodigijs similia æternis laudibus extollen-
da excitarem. Verum quoniam id mihi non con-
ceditur, unius Ioannis Chrysostomi uerbis utar, ut
sanctissimi doctoris auctoritate siue peregrini, si-
ue qui urbem incolunt, discant, quanta ueneratio
ne sit accedendum ad tam gloriosum sepulchrum:
inquit enim. Quid de Christo loquor, cum & di-
scipulos postquam obierunt, tunc effulgere fecerit?
Quid dico discipulos? nam & eorum loca, & se-
pulchra simul, & tempore perenni memoria cele-
brari curauit. Tu uero mihi sepulchrum ostendas
Alexandri, profer diem, quo uitam finiuit, sed ni-
hil horum insigne, sed omnia destructa sunt, & ex-
terminata. Christi uero seruorum, & sepulchra cla-
ra sunt regiam affecuta ciuitatem, & dies notissi-
mi mundo festam afferentes lætitiā, & illius qui-
dem oculum & proprij nesciunt, horum autem
sciunt & barbari, & seruorum crucifixi regijs aulis
sunt clariora, non magnitudine, & ædificiorum
pulchritudine (nam & in hoc quidem superant)
sed, quod muto maius est, conuenientium studio.
Nam & ipse, qui purpura indutus est, accedit illa
cōplexurus sepulchra, & fastu deposito stat sanctis
suppli-

Tomo . 3.
in dæmon.
aduersus
gētes quod
christus sit
Deus.

„ supplicaturus , ut pro se intercedant , & scænarum
„ fabrum , & piscatorem etiam mortuos , ut protecto
„ res orat , qui diademate redimitus incedit . Audebis
„ igitur , quæso , horum dominum nuncupare mor-
„ tuum , cuius serui uel mortui terrarum orbis regū
„ sunt protectores ? nec hoc tantum quis Romæ fieri
„ uiderit , uerum & Constantinopoli : nam & hic Cō-
„ stantinum magnum ipsius filius honore magno cō-
„ sueuit haberi , si præ foribus piscatoris paternum
„ corpus collocaret , & quod in regijs sunt ianitores
„ regibus , hoc sunt in monumento piscatoribus re-
„ ges , & illi quidem ut domini loca tenent interiora ,
„ hi uero tanquam inquilini , & uicini aulæ ianuam
„ sibi gratum habuere deputari . Quod & Romæ fa-
„ ctum esse postea conspiciamus ; nam in atrio eccle-
„ siæ uaticanæ sepulti sunt Otho secundus impera-
„ tor , Honorius , & Placidius , Valentinianus Augu-
„ sti . Horum , quæ diuus Chrysostomus retulit ma-
„ gna parte cōfirmare uidetur diuus ^a Augustinus , di-
„ cens imperij nobilissime eminentissimum culmē ^{epist. 42.}
„ sepulchrum piscatoris Petri submisso diademate
„ supplicare . ^b Diuus Hieronymus romanum episco-
„ pum ait supra mortuorum Petri , & Pauli ossa uene-
„ randa offerre sacrificia , & tumulos eorum Christi
„ arbitrari altaria ^c Rufinus scribit magnum , ac piū
„ Theodosium cum Eugenio prælium initurum an-
„ tequam iniret certamen , ad sepulchrum apostolo-
„ rum iacuisse non gemmis & auro ornatum , non
„ purpura indutum , sed cilicio prostratū auxilia sibi
„ fida poscentem , quorum beneficio de tyranno glo-
„ riosam uictoriam obtinuit , immortalemq. triū-
„ phum reportauit . Longum esset dicere quot impe-

ratores, quot reges remotissimis nobis regionibus non impendentium montium altitudine, non interiacentis maris, fluminumque periculis, non ulla uiarum asperitate deterriti huc tanta celeritate concurrerunt, ut eos potius uolasse, quam iter fecisse uideantur; quod non tantum a uiris, sed a mulieribus, quæ natura molliores sunt, sed in hoc pietate fortes, atque animosiores effectæ nullo pacto uiris inferiores extiterunt e Constantinopoli. Nonne inter innumeras Gallam Placidiam imperatorum coniugem & matrem ad hunc sanctissimum locum una cum Licinia Eudoxia, & Valentiniano nepotibus uenisse legimus? cuius uerba ad Theodosium filium

a Concil. hæc sunt. Dum in ipso ingressu ciuitatis antiquæ
 Tomo 2. in (Romam intelligit) hanc curam habuissimus, ut
 princ. cultum beato Petro redderemus, in ipso adorando
 altari martyris reuerendissimus Leo episcopus paululum se post orationem retinens propter catholicam fidem apud nos defleuit, ipsum similiter summum apostolorum, quem nuper adieramus testem obijciens, episcoporum multitudine circumseptus, quos ex ciuitatibus Italiae pro principatu proprii loci, seu dignitate collegit. Ex quibus uerbis primum causam aduentus ad urbem religiosæ feminae colligere possumus; quæ nulla alia fuit, nisi ut cultum beato Petro redderet, idque statim in ipso ingressu ad demonstrandum ardentissimum desiderium, quo uisendi apostoli tenebatur, fecisse ait. Deinde ad dignitatem loci exprimendam, qua nam orationis maiestate dici poterat, quam apostoli sepulchrum adorandum altare appellare? & prope illud sanctissimum magnum Leonem assistere cum episcopis

De septem Urbis Eccl. 23

pis totius Italiae pro principatu proprii loci, seu dignitate collectis? Pollicitus sum, cum superius de uisitantis septem ecclesijs generatim differere, cur ab hoc sacro loco inchoandum sit, me rationem redditurum: pro ratione autem nobis esse debet antiquitatis exemplum. Audiuimus enim imperatricem primum diui Petri templum uisitasse, neque enim quae ex oriente in occidentem uenerat, ut sancta inuiseret loca, alia non adijscere credendum est, quod & Valentinianus Augustus se fecisse ad patrem scribit, itemque ad eundem Licinia Eudoxia filia, affirmat. Post hos uero tempore Vitaliani papae Constantinum tertium imperatorem primam omnium ecclesiarum hanc adijscere scribitur, multosque alios non magis imperio illustres, quam sanctitate insignes, ad sepulchrum apostolorum primum semper cucurrisse legimus, a cuius sacro altari tamquam a perenni sanctitatis fonte pro patriarchis, & archiepiscopis pallia assumuntur, supra quod tamquam supra precipuam petram immobilis fidei fundamenti metropolitani, & episcopi obobientiam sanctae romanae ecclesiae iurabant, quod etiam secundum sacerorum canonum instituta certis temporibus uisitare tenentur. Hoc sacrum altare uetustate prope collapsum toto astante concilio, quod tunc Romae plusquam noningentorum patrum habebatur, Callistum secundum solenni ritu instaurasse, atque dedicasse in die annunciationis domini liber pontificalis, & Petrus Manlius tradunt. Sub quo est uenerandum martyrium sancti Petri, quod ecclesiastico uocabulo confessio dicitur. Huc mulieribus ingredi non licet,

a Concili.
Tomo. 2.
in principio.

b Ibidem
Platina in
Vitaliano.

c In Callisto.

nisi secunda die Pentecostes , qua die maribus sub excommunicationis pœna uetitum est intrare. Præter hoc maius altare sunt in ecclesia septē alia altaria sanctorum reliquijs decorata , multisq. indulgentijs a sanctis pōtificibus illustrata , ad quæ poterit pius christianus hoc ordine post adoratos apostolos accedere. Cum in ueterem ecclesiam redierit , parte dextera incipiet ab altare sanctissimi crucifixi , ex his unum , post quod sequitur altare sancti Andree apostoli a Gregorio quarto factum , ubi iacet corpus sancti Gregorij magni ecclesiæ doctoris ; in eo autem loco super altari , quod Ciborium uocant , seruatur caput eiusdem sancti apostoli a Pio secundo ibi locatum . Sunt concessæ huic altari indulgentiæ pro mortuis , si quis in eo missas celebrauerit , circa quod sedent pænitentiarij a quibus uariarum linguarum audiuntur confessiones . Inter hæc duo altaria diui Andree , & sanctissimi crucifixi sunt duo sacella , quæ licet ex septem non sint , tamen in illis Deum precibus honorare consuetum est . Primum Xisti nuncupatur iuxta portam sacrarij , ubi a clero nobilissimo , cui præest cardinalis archipresbyter , illiusq. loco choro aliquis e prælatis , qui Romæ præsidet , quotidie summa pietate cantantur horæ canonicæ , & sacrificium altaris offertur , quo mulieribus non patet aditus , nisi ter in anno , in die sancti Antonij de Padua , sancti Francisci , & conceptionis beatæ Virginis , quibus diebus illud uisitantibus pro peccatorum remissione sunt concessæ indulgentiæ . Secundum est sacrum sancto Thomæ apostolo ob uetustatem loci , sanctitatemque conditoris uenerandum ,

De septem Urbis Eccl. 25

randum, nam a beato ^a Symmacho id conditum ^{a Lib. pon}
fuisse tradunt, in quo hodie est baptisterium. ^{tificali in}
Ab altari sancti Andreæ ex ea ecclesiæ parte usque ad ^{vita Sym-}
altare maius sunt triginta sancti romani pontifi- ^{machi.}
ces, quorum decem primi post beatum Petrum
ecclesiam rexerunt, uiginti uero post beatum Sil-
uestrum eodem munere maximo sanctitatis splen-
dore functi sunt. Tertium altare sancti Bonifa-
cij martyris collocatum est inter Rauennianam,
& iudicij portas, a Bonifacio octauo ornatum,
prope quod a parte iudicij portæ corpus beati Bo-
nifacij quarti collocauit, sibi que sepulchrum ele-
git. Inter portam Rauennianam, & portam
maiolem argenteam dictam est altare, quod mor-
tuorum uocatur, cui pro mortuis concessæ sunt
indulgentiæ, si quis missam ibi celebrauerit.
Inter alteram partem maioris portæ, & roma-
nam extat altare sanctæ Annæ, a quo non longe
ante portam sanctam iubilei inuenitur altare san-
cti Sudarij a Ioanne septimo dicatum, supra quod
in marmoreo operculo repositum est sanctissi-
mum Christi sudarium eius imagine insignitum,
quod maxima populi frequentia statutis diebus
ostenditur in eodem loco. Est etiam lanceæ fer-
rum, quo Christus in cruce transfixus fuit a ma-
gno Turcarum rege Baiazete, Innocentio octa-
uo dono missum, hoc item una cum sudario in
maiori hebdomada populo ostenditur. De lan-
cea, hæc apud uenerabilem ^b Bedam reperij. ^{b Tomo. 3.}
,, Lancea militis inserta habetur in cruce lignea ^{lib. de lo-}
,, in porticu martyrij, cuius hostile in duas inter- ^{cis sanctis}
,, cisum partes a tota ueneratur ciuitate. ^{cap. 2.}

Ibidē ca. 5 De sudario idem narrat hoc miraculum, quod suo tempore accidit apud Saracenos. Sudarium, ait, capitis domini post resurrectionem eius, mox christianissimus quidam iudæus furatus usque ad obitum diuitijs sibi affluentibus habuit. Qui moriturus interrogat filios, qui domini sudarium, qui ceteras patris uelit accipere diuitias. Maior thesauros rerum, minor eligit sudarium. Et mox illi decrescunt opes usque ad paupertatem; fratri autem cū fide crescunt & opes, quod usque ad quintam generationem fideles tenuere. Hinc ad impios perueniens, diuitias tantum auxit, ut iudæis, & hoc multo tēpore, donec post longa litigia, quibus christiani iudæi se Christi, infideles uero se patrū suorum affirmabant hæredes, Maiuuias Saracenorum rex, qui ex nostra ætate fuit, iudex postulatur, qui accensa grandi pyra Christum iudicem precatur, qui hoc pro suorum salute super caput habere dignatus est. Missum ergo in ignem sudarium, ueloci raptu effugiens euolat, & in summo aere diutissime quasi ludendo uolucritans, ad ultimum cunctis utrimque intuentibus sese leuiter in cuiusdam de christiana plebe sinum deposuit, quod mane mox totus populus summa ueneratione salutabat, & osculabatur. Habebat autem longitudinis pedes octo. Nouissimum autem septem altarium est facellum Innocentij octauæ sanctissimæ uirgini dicatum. His septem igitur sanctis altaribus uisitatis nullo modo uidetur mihi prætereundum esse altare, quod sub organo est, ubi quiescunt corpora sanctorum Processi, & Martiniani martyrum, quibea. v. Beda
Tomo. 3. beatorum apostolorum Petri, & Pauli prædicatione,

ne, miraculisq. commoti, cum sub Nerone carcerum custodes essent, Christo crediderunt, ab ipsisq. apostolis baptizati fuerunt. Deinde adendum est ecclesiæ sacrarium, in quo multæ sanctorum reliquæ seruantur, inter quas eminet sanctum, ac omni honore dignum diui Ioannis Chrysofomi corpus, cui non sine diuina uoluntate illic contigit habere sepulchrum, quo uiuense Græcia desiderio trahebatur, ubi adhuc uiuens toto animi affectu præfens sibi esse uidebatur: cuius audiamus, quæso, diuina uerba, & ex illis conijciemus cur Romam laudibus attollebat, beatamq. esse dicebat, quo etiam amoris studio illam prosequeretur, & quam ob causam eam uidere cupiebat, quæ nulla alia erat, nisi ut beatorum apostolorum sepulchra inuiseret: ait enim. Ego Romam propterea diligo, tametsi aliunde queam illam laudare, nempe a magnificentia, & antiquitate, & a pulchritudine, a multitudine, a potentatu, a diuitiis, & a rebus in bello fortiter gestis. Sed relictis istis omnibus, ob id illam beatam prædico, quod erga illos Paulus dum uiueret, adeo fuit beneuolus, adeo illos amauit, coram differuit, & postremo uitam apud eos finiuit, unde & ciuitas ista hinc facta est insignis plusquam a reliquis omnibus. Et quemadmodum corpus magnum, ac ualidum duos habet oculos illustres sanctorum, uidelicet illorum corpora: ita cælum non splendescit, quomodo rursus radios suos sol ex sese dimittit, quemadmodum romanorum urbs duas illas lampades ubiq. terrarum effundens, hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Considerate & horrete quale spectaculum uisura sit Romæ,

in martyrologio.

Tom. 4.
homil. 32.
super Pau.
ad Rom.

ma, Paulum uidelicet repente ex theca illa cum Pe-
tro resurgentem in occursum domini sursum fer-
ri, Qualē rosam Christo mittet Roma? qualibus
cathenis aureis cincta est? quales habet fontes?
Propterea celebros hanc urbem, non propter colū-
nas, neque propter aliam phantasiā, sed propter
columnas illas ecclesiæ. Quis mihi nunc dabit cir-
cūfundi corpori Pauli, affigi sepulchro, uidere pul-
uerē corporis illius? & paulo infra. Vellem uidere,
inquit, sepulchrum quo condita sunt arma illa iu-
stitiæ, arma lucis, membra nunc uiuentia, tunc ue-
ro cum in hac uita essent emortua, in quibus om-
nibus uiuebat Christus quæ mundo fuerunt cruci-
fixa, membra Christi, quæ Christum induerant,
quæ templum Spiritus sancti, sancta quæ fuerunt ædifi-
catio quæ ligata erant confixa timore Dei, habentia
stigmata Christi. Ecce quo modo Deus sanctos
suos diligit, ecce quo modo illorum uotis etiam si
mortui sint annuere non recusat. Ab impiorum
perfidia dum uir Dei bis in exilium mittitur, ibiq.
moritur, Romam uenire prohibetur, quo postea
piorum religio mortuum adduxit: ex Armenia
enim Constantinopolim hortatu Proculi patriar-
chæ insigni pompa Theodosium Arcadij filium il-
lius corpus trāstulisse Zonara scribit, & intra sacra-
riū ædis sanctorū apostolorū condidisse. Postremo
Romā rursus translātū in sacrario sacræ huius basi-
licę sub altare SS. Lamberti episcopi Singiensis, &
martyris, & Seruatij episcopi, & confessoris iacet:
ubi quiescit etiam corpus beatæ Petronillæ diui
Petri filię, ut quā a patre uitæ sanctitate minime de-
generasse cognouimus, una cum illo communem
sepul-

a Tomo. 2.
in Arcad.

sepulturæ locum habentem ueneremur. De alijs reliquijs tam huius, quam aliarum ecclesiarum in fine libri ordinatim dicemus. Dum ex ecclesia exitur a dextera parte iuxta portā iudicij est uetustissimum secretarium, quod nunc sancta Maria de febre dicitur, ubi sepultus est sanctus Benedictus papa. In altari extat antiqua uirginis Mariæ imago miraculis non obscura: ante facellum uero, auctore Anastasio bibliothecario, & ut ex uestigijs apparebat antequam dealbaretur paries, & ex libris ecclesie się manuscriptis colligitur, sepulta fuerunt corpora sanctorum pontificum Simplicij, Gelasij, Anastasij secundi, Symmachi, Hormisdę, Ioannis primi, secundi, & tertij, Felicis tertij, Bonifacij secundi, & tertij, Agapeti, Pelagij primi, & secundi, Gregorij, & Sabiniani. Nomina autem eorum, quos diximus sepultos esse ab altari sancti Andree usq; ad maius altare, & per alias ecclesie partes præter eos, quos suis locis nominauimus, sunt hæc. Linus, Cletus, Anacletus, Euaristus, Xistus I. Thelesphorus, Hyginus, Pius. I. Eleutherius, Victorius, Ioannes. I. Fabianus, ut ex epitaphio Sergij secundi habetur: hi omnes martyres sunt: confessores Leo primus secundus, tertius, quartus, nonus, Gregorius secundus, & tertius, Zacharias, Sergius primus, Leo tertius, quartus, & nonus, Felix quartus, Bonifacius quartus, Benedictus secundus, Stephanus secundus, & tertius, Paulus primus, Adrianus primus, Nicolaus primus. Item Gabinius martyr, & ut in pontificali Gregorij pape quarti legimus, in hac ecclesia sepulti sunt etiã Gorgonius, & Tiburtius Cromatij filius: aliorum uero nomina, quos innumerabiles esse affirmare

non dubito, inuenire non potui, quamuis non modicam in hoc usus sim diligentia. Quid præterea dicemus de præstantia huius sanctissimæ basilicæ, cuius si tellus manibus prematur, credam inde sanguinem fluxurum esse, si lapides tangantur, sanctitatem redolent tot martyrum, aliorumque sanctorum corpora, qui inculpabilis uitæ sanctitate, doctrina & exemplo, mundo spectaculum facti, bonus Christi odor fuerunt, sepulta quiescunt. Huc tamquam ad fontem Christi latere fluentium meritorum, illiusque matris, ac sanctorum omnium a maioribus nostris centesimo quoque anno ex toto Christiano orbe concurrebatur, unde annus, qui Iubilei dicitur, ortum habuisse fertur, ut ex extraua-

c. 1. Antiquorum
habet fida
relatio.

Orosius
lib. 7. c. 28

D. Hier.
Tomo. 1.
epi. 16.

D. Aug.
Tomo. 5.

de ciui. Dei

lib. 5. cap.

23. Iornā-

des de ori-

gine actu-

que Geta-

rum.

ganti Bonifacii octaui de penitentibus, & remissionibus manifeste patet; hic prope piscatoris sepulchrum imperatores imperii insignia suscipere solent, cum

Romæ id fieri contingit; & tandem quæ nam religio fuit unquam, cui tantum honoris habitum sit

sicut per hanc uenerandam ecclesiam etiam hostibus fidei tremendam Christianæ religioni exhibitum

legimus? A fera, atque immani Gothorum gente, quæ ab extremis Scythiæ regionibus humanum

sanguinem sitiens prædæ rapinæque assueta in Italiam maxima ac fere immunerabili hominum

multitudine eruperat; Roma orbis domina post

M. C. LXIII. annos summi eius imperii diripitur atque inflammatur, & inter ipsas excidii flammis dum cruentus rector cædibus, atque stupris

exultat, edicto datur frenum indomito furori, &

quos euitandos Alexandrum pronunciasse uetere gentiliū historiæ tradunt Pyrrhū exhoruisse, Cæsarem

decli-

decli-

declinasse, his Petrus apostolus, his piscator certos
fœuitiæ terminos imponit, permittitur a duce militi-
bus quicquid bello collibuisse in uictos exercere.
Cum autem uentū esset ad lumina sancti Petri ba-
siliçæ, tunc legem agnoscerent, ab omni iniuria in
eos se abstinerent, qui ad illam confugissent uiri,
pueri, siue mulieres essent, uitam, & quæcun-
que secum asportassent illis condonantes, de qua tam
in audita atque inusitata re diuus Augustinus ait,
” Quicquid uastationis, trucidationis, depredationis,
” concremationis, afflictionis in ista recentissima ro-
” mana clade commissum est, fecit hoc consuetudo
” bellorum: quod autem more nouo factum est, quod
” inusitata rerum facie immanitas barbara tam mi-
” tis apparuit, ut amplissimæ basilicæ implendæ po-
” pulo, cui parceretur, eligeretur, & decerneretur,
” ubi nemo feriretur, unde nemo raperetur, quo libe-
” randi multi miserantibus hostibus ducerentur, hoc
” Christi nomini, hoc christiano tempori tribuendū,
” quisquis non uidet cæcus est. Idemque ab^a Orosio,
” & ^b Iornande confirmatur. Fuerunt in hac basili-
ca quatuor celebrata concilia ^c primum & secundū
sub Symmacho papa, quo etiā duo episcopia iuxta
illam facta fuerunt, ^d tertium sub Gregorio primo,
^e quartum sub Gregorio secūdo. Continuas deinde
habet indulgentias, quas multi pontifices amplia-
runt, & confirmarunt. Dies, quibus stationes in ea
sunt, cum multi quidem sint, in fine libri post reli-
quiarum numerum apponam, in utrisq. enim tam
in stationibus & indulgentijs, quam in sanctorum
reliquijs ceteras superat ecclesias.

Tomo. 5.
de ciui. Dei
lib. 1. ca. 7.

a libro. 7.
cap. 8.

b De ori-
gine actus
que Geta-
rum.

c Concili
Tomo 2.

d Ibidem.

e Concili.

Tomo. 3.

ICTVRVS de ecclesia beati Pauli, operæpretium mihi facturum uideor, si pauca prius de eo dixerim. Hic namque ille est, qui tamquam cinis, & puluis in Deum superbiens, minarum, ac cædis in

Act. c. 9. A. discipulos Domini spirans, ad terram diuina gratia prostratus ex Saulo superbo humilis Paulus, ex rapacissimo lupo, mitissimus agnus, ex terreno cælestis, ex acerbissimo inimico crucis Christi, illius adeo studiosus effectus, ut quasi fulgur cælesti lumine fulgens uix triginta annorum spatio Christi doctrina toto prorsus terrarum orbe illustrato, post exceptas innumerabiles acerbitates, post grauissi-

Seueri Sul. hist. sacræ, lib. 2.

Eusebij eccl. hist. lib. 2. cap. 13.

Epiphaniij to. 2. lib. 1.

D. Ambrosij tomo 3. serm. 46. de sanctis.

D. Hier. tomo 1. de uiris illustribus.

Num. 3 & D. Ioh. 8. R.

ma pericula terra, mariq. adita, pro Christo passus, tandem una cum diuo Petro sub Claudio, Simone mago expugnato decimoquarto Neronis anno eodem die, quo & Petrus anno post passionem domini trigesimo septimo uictricem capite abscisso martyrij palmã adeptus, sanguine prima fidei fundamenta ab se cum eodem Romæ iacta stabiliuit, ut duorum testimonio Petri, & Pauli secundum quod lege sancitum est, Romæ Christi religio cõtra omnes tyrannorum, & hæreticorum impetus perpetuo duratura cõfirmaretur, non enim firmiori atramento, quam apostolorum sanguine sancta Christi doctrina nobis scribenda erat, neque alio sigillo, quam præclara eorum morte immutabilis æternitatis romanæ ecclesie traditio obsignanda, quod si exemplo, & authoritate confirmare uolu-

mus,

De septem Urbis Eccl. 33

mus, consideremus quæso admirabile mysterium in diuo Paulo, de quo nunc speciatim loquimur, sacrum illi abscinditur caput, & pro sanguine lactem emittit, ac si per illius mortem nutrienda esset ecclesia; quod quidem miraculum duorum maximæ auctoritatis uirorū sanctorū ^a Ambrosij, & ^b Chrysostomi testimonio cōprobatur. Huic ab eodē imperatore Constantino, sicut ex iisdē scriptoribus, quibus ea, quæ de beato Petro narrauimus ostendere conati sumus, splēdidissimum templum in loco ubi sepultus circa CCC. annos iacuerat, erectum fuit, totidem nobilissimis marmoreis columnis, quot uaticana basilica illustratur, exornatum maximis ornamentis, amplissimisq. diuitiis auctū & locupletatum ab eodem sancto pontifice Syluestro, eodem etiam die, quo uaticanum consecratum fuit; in quo, ut traditur, sub altari posuit partes sanctorum corporum Petri, & Pauli. De hac ecclesia mētionem facit diuus ^c Gregorius ad Constantiam Augustam scribens, ^d uenerabilis Beda, & ^e Prudentius christianus, & antiquus poeta, quā his uersibus ita describit.

Parte alia titulum Pauli uia seruat Ostiensis,

Qua stringit amnis cespitem sinistrum; (ces;
Regia pōpa loci est, princeps bonus has sacrauit ar
Clausitq. magnis ambitum talentis.

Bracteolas trabibus subleuit, ut omnis aurolenta

Lux esset intus, ceu iubar sub ortu.

Subdidit & patrias fuluis laquearibus columnas:

Distinguit illic quas quaternus ordo.

Tunc camyros hyalo insigni uarie cucurrit arcus:

Sic prata uernis floribus renident.

a To.3. sermo.68.

b Sermonē ī festo ss. Petri & Pauli.

Nicephori eccl. histo. lib.8. cap.4

Zonaræ tomo 2. ī Cōstantino.

Socrat. scolastici eccl. hist. lib. 1. cap.3.

Vene. Beda tomo 2. de sex ætatib. mūdi in Cōstantino.

c Tomo.2. lib.3. Regi stri epi. 30.

d Tomo 2. lib.2. de sex ætatibus mundi.

e Peri stēphanō hymno 12.

Ad cuius magnificentiam demonstrandam, nō pa-
a De bello Gothorum lib. 2. rum mihi uidetur, quod ^a Procopius scribit extra-
 re sancti Pauli apostoli templum Romæ, procul a
 menibus stadijs quatuordecim iuxta Tiberidē porti-
 cum eodem ab urbe pertinentem, cuius nulla nūc
 extant uestigia. Et quod maiorem habet ad mira-
b Ibidem tionem, eodem ^b Procopio auctore est, quod a Go-
 this urbe undiq. obsessa tutus per illam ad ecclesiā
 Romanis non denegabatur accessus, cum ipsi bar-
 bari impium ducerent a uisitanda Pauli basilica po-
 pulum retrahere: in hac capta a Gothis miserandū
 in modum urbe, inter effusas per domos iam flā-
 mas, & ex ruentium tectorum fragorem super mor-
 tuorum cadauera incedentem Marcellam nobilē
c Tomo 1. epi. 16. Romanam diuus ^c Hieronymus salutem inuenisse
 scribit, ad quam eo tempore confugientes eādē
 benignitatem hostium experti sunt, quam qui ad
 diui Petri confugissent; de quo cum sciam a non-
d Hist. Mi- scellę li. 13 nullis fuisse addubitatum, ^d Pauli diaconi id plane
 confirmantis audiamus uerba. Hinc, inquit, Go-
 thi in rabiem furoris excitantur; captum iter dese-
 rentes, Romam contendunt petere, cūcta, per quæ
 irent, igni, ferroq. uastantes. Nec mora, uenientes
 urbem capiunt, deuastant, incendunt, dato tamē
 prius præcepto, ut si qui in sancta loca præcipue
 sanctorum apostolorum Petri, & Pauli basilicas cō-
 fugissent, hos in primis inuiolatos securos sinerēt.
 Habuit hæc ecclesia quadriporticum uetustissimā
 pene nunc ad terram deiectam, quæ integra tantū
 remansit ex parte ecclesiæ. A dextera ingressus por-
 tæ maioris est porta sancta anno iubilei aperienda,
 tres aliæ obstructæ sunt, cum ex quinque quas ha-
 bet

bet una sufficere uideatur . Ingressus cum quis fuerit ecclesiam , poterit commode uisitare altare sancti Gregorij situm a dextera introitus , ubi dicitur aliquando fuisse caput diui Pauli , cui concessæ sunt indulgentiæ : inde dum ad maius itur altare , inueniuntur duo maxima pulpita pro lectione epistolæ , & euangelij . Vnde animaduertendum est , in spacio , quod est inter illa , & portam ecclesiæ , fuisse loca audientium , catechumenorum , quæ ἀκρόασις & ὕπνοπισις appellantur ; de quibus præter id , quod diximus cum de quinque locis in ecclesiis loqueremur , in antiquissima Ancirana synodo anno domini 308. habita can. 4. & 5. fit mentio . Nam ibi considerare permittebatur audientibus , catechumenis , & quibusdam ex pœnitentibus , qui cum illis , aut ad euangelium tantum audiendum , aut a principio missæ usque ad euangelium in ecclesiam admittebantur ; post euangelium uero egredi cogebantur . Erant enim hæc pulpita in omnibus antiquis ecclesiis , ut in Vaticana , Lateranensi , & alijs similibus , quæ nunc abrogatis in multis rebus antiquissimis canonum legibus , præcipue in his , quæ ad publicas pœnitentias pertinent , sublata uidemus : remansit tamen hoc insigne monumentum in nonnullis adhuc ecclesijs , inter quas hæc præcipua est , ubi ἑὺσεως fidelium locus inter pulpita , & altare , & μέσσις , ad sanctificationem spectans , qui est chorus uenerandam ; adhuc uetustatem retinens , distincte uidentur . Huius ecclesiæ sanctitas , etsi quasi lumen aliquod undique in ea ob multa sanctorum corpora illic quiescentium splendescere uideatur : ueruntamen cum ad maius altare peruenerit

Gregorij
Thaumaturgi
epi-
canonica ,
cap. 9. Con-
ciliorū to-
mo. 1.

al. μέσσις.

tum est, quasi cæteris luminibus extinctis solum sicut sol lucet. Quamobrem post persolutam supplicem uenerationem sanctissimo sacramento corporis Christi, quod seorsum in edito loco collocatum religiose seruatur, non minori mentis in Deum eleuatione, quam cum de ecclesia beati Petri diceremus, ostendimus uenerando illius altari deberi, huic etiam eadem debetur: eorūdem enim beatorum Petri, & Pauli sanctissimis reliquijs decoratur, eodemq. diuinæ gratiæ splendore clarum

a Tomo 2.
lib. 3. Regi
striepi. 30.

fuit. Ad cuius gloriam spectant, quæ diuus Gregorius refert, qui suo tempore ait, Corpora sanctorum Petri, & Pauli apostolorum tantis in ecclesijs suis coruscare miraculis, atque terroribus, ut neque ad orandum sine magno illuc timore posset accedi. Vbi etiam est notandum, quod dicit, in ecclesijs, non, in ecclesia, ad confirmandam traditionem, qua affirmatur diuisa fuisse sancta illorum corpora, partesq. eorum hic sicut in uaticano positas coli. Et paulo infra de sancto Paulo adiungit. Ego aliquid ad sacratissimum corpus sancti

Ibid.

Pauli apostoli meliorare uolui. Et quia necesse erat, ut iuxta sepulchrum huiusmodi effodi altius debuisset, præpositus loci ipsius ossa aliqua non quidem eidem sepulchro coniuncta reperit. Quæ quoniam leuare præsumpsit, atque in altum locum transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis subita morte defunctus est, quibus signis, ac miraculis manifeste sanctimonia loci deprehenditur. Iacet sub eodem altari corpus sancti Anastasij, prope quod ab eius dextera est imago sanctissimi Crucifixi pios animos mirabiliter commouēs,

ante quam preces beatam Brigidam Deo effunde-
re solitam esse aiunt : subter uero est Oratorium
ubi missæ celebrantur, e quo dum quis egreditur,
a dextera inuenit beatæ Lucinæ cœmeterium a san-
cta muliere in agro suo constructum, in quo ia-
cuerunt corpora beati Pauli, Processi, Martinia-
ni, & aliorum plurimorum martyrum, qui aut
eodem tempore, quo illa uixit, mortem pro Chri-
sto subierunt, aut antea, cum eorum reliquiæ di-
spersæ essent uariis in locis, in unum illuc collegit.
De hoc cœmeterio multa leguntur in sanctorum
martyrum historiis, maxime apud uenerabilem
Bedam, super quod ad illud discernendū est mar-
moreum altare, ubi sine nomine multa sanctorum
corpora quiescunt: traditurque tantæ magnitudi-
nis cœmeterium fuisse, quantum pauimenti opere
uermiculato ornari cernimus. Sunt hic sicut in ec-
clesia uaticana septem altaria iisdem indulgentiis
insignita. Primum incipiendo a dextera maioris
altaris. A parte sacrarij ecclesiæ iuxta sacrum cœ-
meterium est altare sancti Antonij abbatis, secun-
dum sanctæ Scholasticæ, tertium sancti Martini, a
quo dum ad alteram partē ecclesiæ pergitur, retro
maius altare sunt tria sacra altaria. Primum est al-
tare, seu sacellum ad quod aliquot gradibus de-
scenditur, ubi quiescunt corpora sanctorum Celsi,
Iuliani, & Basilissæ martyrum; supra gradus uerò
quibus ad sanctissimum sacramentum ascenditur,
est altare cum marmoreo pilo, sub quo sancti Ti-
mothei Antiocheni martyris corpus seruatur. Et
ut dubitandi nullus relinquatur locus, cum Timo-
thei beati Pauli discipuli ibi sepulchrum esse a nō-

Tomo 3.
in marty-
rologio.

3 Tomo.3. nullis creditum sit, uenerabilis^a Bedæ uerba ex
 martyrologio apponam. Natale, ait, sancti Ti-
 mothei, qui ab Antiochia ueniens Romam sub
 Melchiade papa susceptus est in hospitium a Sil-
 uestro papa, qui postea episcopus factus est: qui
 cum annum totum, & aliquot menses prædicās,
 multos ad Christum conuertisset, tentatus a Tar-
 quinio urbis præfecto, & longa carceris custodia
 maceratus, cum sacrificare idolis noluisset, tertio
 cæsus, & grauissimis suppliciis atrectatus, ad ul-
 timum decollatus, & iuxta beatum Paulum apo-
 stolum sepultus est. Subtus sanctissimum sacramē-
 tum non longe ab altari sancti Timothei extat alta-
 re sanctorum Innocentium, quod parieti adhæret,
 ubi quinque eorum corpora sunt recondita. Hinc
 pergendo ad uisitanda septem altaria descensus gra-
 dibus ab altera ecclesiæ parte, quartum ex eis est
 altare sancti Benedicti. Quintum sancti Pauli, post
 quod descensus alijs gradibus, Sextum sancti Vrbani.
 Septimū a dextera altaris sanctæ Mariæ, supra
 quod missas celebrantibus sunt concessæ pro mor-
 tuis indulgentiæ. Est in hac ecclesia sepultus san-
 ctus Felix secundus dictus tertius. Supra maius al-
 tare est crux ænea ob uetustatem ueneranda: nam
 circa annum domini DCC LII. facta fuit, ut ex
 his uerbis, quæ in ea leguntur, apparet. Roma-
 norum uictoria crux, Romanorum arma, Roma-
 norum salus, Romanorum fortitudo, Christus
 imperat in sæcula, regnat in æternum, Dei filius
 uincit, iubar regni Romanorū. Stephanus iunior
 papa fecit. Qui ante septingentos annos uixit. In
 sacrario super altari seruantur multorum sanctorū
 reliquiæ.

De septem Urbis Eccl. 39

reliquia. Huic sanctissimæ basilicæ est adiunctum monasterium, ubi habitant monachi ordinis sancti Benedicti sub abbate congregationis sanctæ Iustinæ de Padua, qui tantum pietatis studium in diuinis celebrandis officiis, tantumque sumptum in conseruanda ecclesia adhibent, ut maius desiderari non possit. Magnæ, & perpetuæ in hac basilica sunt indulgentiæ pro peccatorum remissione, & præsertim diebus stationum eiusdem ecclesiæ, quæ sunt in die sanctorum Innocentium, conuersionis, & commemorationis sancti Pauli, dominica in sexagesima, feria quarta post quartam dominicam quadragesimæ, feria tertia Pasche, feria quinta post Pentecosten. Resident in ea penitentiarij sicut in ecclesia sancti Petri.

De ecclesia sanctorum Vincentij, & Anastasij ad tres fontes, siue ad aquas saluias.

VONIAM multi maiori pietatis studio in Deum adducti, qui se in sanctis suis gloriosum demonstrat, postquam uisitauerint ecclesiam sancti Pauli, solent antequam ad ecclesiam diui Sebastiani deueniant, non magno uiarum dispendio non præterire ecclesias sanctorum Vincentij, & Anastasij, ad aquas saluias, & sanctæ Mariæ Annunciatæ, de his nonnulla attingam, ut qui hoc agunt, libentius, studiosiusq. agant, qui uero negligunt, aut fortasse segniores sunt, ad hoc deinceps impellantur. Celebris est ecclesia, ad aquas saluias ob tres præci-

2. Tim.
cap. 4. b.

puas causas : una , quod ibi aliquando uir sanctif-
simus Bernardus abbas Clarauallensis , atque do-
ctor egregius habitauit : alia , quod ibi plusquam
decem milia fortissimorum martyrum pro Chri-
sto occubuerunt : tertia , quæ omnem admiratio-
nem eorum , qui illuc accedunt superare deberet ,
est , quod consummato cursu huius fragilis , cadu-
cæq. uitæ , Deo inuiolate seruata fide , doctrina , &
exemplo , annunciata hominibus Dei sapientia ,
quæ in Christo est , Paulus doctor gentium prædi-
cator , & magister ueritatis , quasi præmium tot la-
borum , quos pro Christo sustinuit , martyrium eo
in loco , magno & eccelso animo suscipiens in cæ-
lum ad coronam sempiternæ gloriæ recipiendam ,
quæ illi a iusto iudice reposita erat , euolauit . Ve-
rum cum hæc ubi acta fuerint locis aliquantulum
distinguantur , singulatim hæc etiam pertractabo .
Horum prima est ecclesia satis antiqua , quæ ab Ho-
norio papa anno a Christo nato D C XXV . una
cum monasterio ædificata fuit , in qua post sanctif-
simum sacramentum altaris adorandum , & uene-
randum caput sancti Anastasij , quod a leua mai-
oris altaris seruatur theca argentea tectum , quæ , ut
præ se fert inscriptio , a Martino eius loci abbate fa-
cta fuit anno M C C C L X X X I I I . in qua ar-
genteo itidem opere sunt duodecim oppida a Ca-
rolo magno monasterio donata . Sunt etiam ibi ca-
pita sanctorum Zenonis , & Vincentij martyrum .
Extat postea a dextera altaris columna supra quam
traditur beato Paulo caput amputatum fuisse . Sunt
& aliæ illic sanctorum reliquiæ , atque indulgentiæ
pro criminibus diluendis , ut legitur in tabula mar-

De septem Urbis Eccl. 41

morea in pariete affixa a leua antequam ad maius altare perueniatur. Extra ecclesiam cum egressi fuerimus, occurrit nobis facellum supra paruum collem ecclesiæ imminentem, quod Scala cæli dicitur, ubi in cœmeterio, quod subter illud est, ut descensus aliquot gradibus uideri potest, quiescunt corpora decem milium ducentorum sanctorum, & trium martyrum cum sancto Zenone pro Christo eo in loco occisorum, de quibus ita scribit uenerabilis Beda. Romæ apud Guttam manantem Tom. 3. in
natale sancti Zenonis martyris, & aliorum decem martyrolo
millium ducentorum, & trium. Gutta manans an gio.
tea appellabatur: Scalæ cæli autem nomen loco inditum fuit ob eiusmodi miraculi euentum. Dum enim Bernardus Romæ aliquando moraretur, & missas illic pro defunctis celebraret, contigisse fertur, ut in mentis ecstasim raptus uideret scalam a terra usque ad cælum pertingentem, qua a purgatorio igne animæ eius suffragijs liberatæ ab angelis in cælestem patriam ducebantur: quod miraculū depictum hodie cernitur in antiquissimo altari, supra quo celebrantibus pro mortuis concessæ sunt indulgentiæ. Illinc cum descenditur a dextera parte orientem uersus, parum distans est locus æterna memoria dignus, ubi beatus Paulus martyrium subiit, de quo diuus Gregorius ad Felicem patri- a Tomo 2.
monij rectorem per epistolam ecclesiæ diui Pauli lib. 12. regi
fundum ad aquas saluias donans scribit, hisq. uer stri epi. 9
bis illius sanctitatem confirmat. Cum pro ecclesia beati Pauli, inquit, sollicitudo nos debita com-
moneret, ne minus illic habere luminaria, idem
preco fidei cerneretur, qui totum mundum lumi-
ne

ne suæ prædicationis impleuit, & ualde incongruū, ac esse durissimum uideretur, ut illa ei specialiter possessio non seruiret, in qua martyrij palmam sumens capite est truncatus, ut uiueret; utile iudicauimus eandem massam, quæ ad aquas saluias nuncupatur, cum omnibus fundis suis, cum eius Christi gratia luminaribus deputare. Hic, ut ueterum maiorum traditione habetur, abscisso apostoli capite tres fontes aquæ emanarunt, quod mire probare uidentur tria uetustissima oratoria super illos constructa, in quorum uno est marmoreum altare, supra quod missas celebrare solitum est, & indulgentiæ a diuersis pontificibus eis concessæ, quæ traditionem secutus a Blondus Flavius ita refert. Visuntur ab urbe secundo miliario inter Ostiensem, Ardeatinamq. uiam dulcis aquæ fontes, qui fuso apostoli Pauli sanguine eruperunt. Hi tres fontes nomen dederunt ecclesiæ, & monasterio, quod diuus Bernardus ab Innocentio papa secundo accepit, cui præfecit Petrum Bernardum abbatem, qui postea creatus Eugenius tertius dictus fuit, ad quem misit librum de consideratione. Habitant nunc in hoc monasterio monachi Cistercienses reformati in Etruria, illudque a centum annis infra cardinali sanctæ romanæ ecclesiæ commendari solet. In ecclesia præter continuas indulgentias, sunt stationes feria tertia post Pentecosten, feria secunda post dominicam tertiam quadragesimæ, feria quinta ante dominicam palmarum. Visitur etiã hæc ecclesia sexto Kal. Februarij ob dedicationem Oratorij scalæ cæli, quæ eo die celebratur. Dies autem martyrij sancti Zenonis est vij. idus Iulij.

a Lib 3. in
stauratæ
Romæ.

De ecclesia sanctæ Mariæ Annuntiatae.

NTER ecclesiam sanctorum Vincentij, & Anastasij, & diui Sebastiani ad tertium ab urbe lapidem extat antiquissima ecclesia sanctæ Mariæ Annuntiatae multis sanctorū reliquijs ueneranda, quam Confalonis

sodalitas protegit, ac proprijs sumptibus sustentat. Hanc uisitari solitum est ob causam, quam superius adduxi. Sunt multæ indulgentiæ concessæ his, qui die Annunciationis, & dominica prima Maij illam uisitauerint.

De ecclesia sancti Sebastiani, uia Appia.

QM de ecclesia sancti Sebastiani in præsentia uerba facturus sim, a nobilissimo toto terrarum orbe diui Callisti cœmeterio, supra quod fundata est, incipere decreui; eo namq. tempore, quo im-

mani, & crudeli tyrannorum odio præmebatur ecclesia Dei, illius gubernacula sanctissimus pontifex Callistus suscepit, & inter alia, quæ ab ipso facta legimus, fuit cœmeterium; quod ab ipso nomen sortitum est. Damasus in libro pontificali de eo hæc refert. Callistus natione romanus ex patre Domitio, de regione urbis Rauennatum, sedit annos quinque, menses duos, dies decem: fuit temporibus

In Callisto

poribus Macrini, & Heliogabali, a consulatu Antonini, & Alexandri. Hic martyrio coronatur, hic constituit ieiunium quater in anno fieri, frumenti, uini, & olei gratia, secundum prophetiam. Qui sepultus est in cœmeterio Calepodij uia Aurelia miliario tertio, pridie idus mensis Octobris. Hic fecit ecclesiam sanctæ Marię transtyberim, & fecit aliud cœmeterium uia Appia, ubi multi facerotes, & martyres requiescunt, quod appellatur usque in hodiernum diem cœmeterium Callisti: de quo ita sanctus Hieronymus scribit.

Tomo 4.
super Eze-
ch. cap. 4.

Dum essem Romæ puer, & liberalibus studijs erudirer, solebam cum ceteris eiusdem ætatis, & propositi diebus dominicis sepulchra apostolorum, & martyrum circuire, crebroq. cryptas ingredi, quę in terrarum profunda defossæ ex utraque parte ingredientium, per parietes habent corpora sepulchorum, & ita obscura sunt omnia, ut propemodum illud propheticum compleatur. Descendant in infernum uiuentes: & raro desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum, ut non tam fenestra, quam foramen dimissi luminis putes, rursumque pedetentim acceditur, & cæca nocte circumdatis illud uirgilianum proponitur. Horror, ubique animos, simul ipsa silentia terrent. Quibus uerbis, nescio an pictor quamuis in arte sua præstantissimus melius nobis illud depingere potuisset, quam a sancto uiro factum esse cernimus.

Quid postea de pietate illius dicemus in uisitandis sanctorum sepulchris? confundor equidem ego, obstupesco uidens quanta negligentia, quo, ut ita dicam, animi torpore in sanctos nos geramus, maxi-

me qui Romæ sumus. Narrat idem sanctus doctor Arcadium Augustum olim ex Iudæa lógo post tēpore ossa Samuelis prophetæ tanta hominum reuerentia, tanta populorum lætitia in Thraciam transtulisse, ut episcopi dissolutos cineres in serico, & uase aureo proprijs humeris portauerint, & omnium ecclesiarum populi uelut apum examina, ac si uiuum, præsentemq. uiderent prophetam in Christi laude quasi uno ore canentes Chalcedonem duxerint, & ecce plusquam Samuel hic. Fuit enim Samuel propheta leuita, & hic quot sacerdotum corpora in cinerem conuersa iacent? quot qui cruenta morte summis cruciatibus non pecudum uictimas, sed se ipsos pro Deo ipsi Deo se obtulerunt, cum prius tyranni excogitandis, quam ipsi excipiendis supplicijs delassarentur, cum animi fortitudine tyrannorum sæuitiam superarent, indomitam ferarum rabiem incredibili mansuetudine domarent. Hinc tamquam e quodam sanctitatis seminario plantæ duodecim sanctorum romanorū pontificum corpora in uaria, ac diuersa loca transportata sunt Aniceti, Sotetis, Pontiani, Antheri, Fabiani, Cornelij, Lucij, Stephani, Xisti secundi, Dionysij, Eutichiani, Caij, Eusebij, & Miltiadis. Item sanctorum Cæcilie, Tertulliani presbyteri, Nemesij diaconi, Lucillæ eius filie, & aliorum innumerabilium, quorum nomina ex hominum memoria licet deleta sint, illa tamen in cælo in omnem eternitatem immortalis liber scripta retinet. Super hoc igitur memorabili cœmeterio, ut dixi, constructa est ecclesia sancti Sebastiani, quæ quis ædificauerit compertum non dum habemus.

Nam

Nam alij dicunt, ante Damasum papam extitisse; & ab eo tantum consecratam fuisse, ut bibliothecarius in eius uita, alij ab ipso Damaso fuisse constructam uolunt, ut uenerabilis Beda, qui de hac re, ita ait. Damasus Romæ episcopus fecit basilicam iuxta theatrum sancti Laurentij, & aliam ad catacumbas, ubi iacuerunt corpora sancta beatorum Petri, & Pauli; in quo loco platam ipsam, ubi iacuerunt corpora sancta, uersibus adornauit. Beda de Catacumbis mentionem facit tamquam de uetustiori loco. Sunt enim Catacumbæ, ut infra dicemus, iuxta ecclesiam, quæ ecclesia siue a Damaso fuerit constructa, siue, quod mihi probabilius uidetur, consecrata, & fortasse etiam instaurata, antiquissimam esse negari non potest. Habet porticum firmissimum testimonium antiquitatis suæ, sicut sex alias ueteres ecclesias habere uidemus. Sacra est beato Sebastiano, qui Dioclitiano, & Maximiano imperatoribus pro Christo passus est, de cuius glorioso martyrio, & quo modo illic sepultus fuerit, hæc a uenerabili Beda traduntur.

Tomo. 2.
lib. de sex
ætatibus
mundi in
ualentinia
no.

Tomo 3.
in Marty-
rologio.

Sanctus Sebastianus tantum carus fuit Dioclitiano, & Maximiano imperatoribus, ut principatū ei primæ cohortis traderent, quem Diocletianus, ubi Christianum cognouit, iussit ligari in medio campo, quasi signum ad sagittam, & sagittari a militibus. Qui eum sagittis plenus quasi hericius staret, putantes eum mortuum, abierunt; nocte autem ueniens quædam mulier nomine Irene tollere corpus, inuenit eum uiuum, & adduxit in domum suam, & curam eius egit, qui ubi conualuit, multos in fide confortauit; nec mora, ipsis imperatoribus

„ ratoribus apparens, hos, pro ut digni erant, cor-
„ ripuit. Tunc iussit eum Dioclitianus in Hippodro-
„ mum palatij duci, & fustigari, donec deficeret,
„ quem mortuum in cloacam maximam miserunt.
„ Sed ille apparuit in somnis sanctæ matronæ Luci-
„ næ dicens. Iuxta circum inuenies corpus meum
„ pendens in unco, hoc sordes non tetigerunt, & dū
„ leuaueris, perduces ad catacumbas, & sepelies me
„ in crypta iuxta uestigia apostolorum. Quæ ipsa
„ nocte ueniens cum seruis totum ita compleuit; in
„ quo loco ubi sanctus sibi sepulchrum elegerat, ad-
„ huc miraculis clarus sub altari quiescit. Paulus dia-
„ conus de eius admirabili sanctitate magnum sane
„ miraculum narrat, quo cum ratio a nobis reddi
„ possit, cur a christiana plebe in tam magna uene-
„ ratione habeatur ad pestilentiam propulsandam,
„ ipsius diaconi uerba, ut mihi illa suggessit emen-
„ datus liber Achillis Statij, apponam. Romæ uisi-
„ biliter multis apparuit, quod malus, & bonus an-
„ gelus noctu per ciuitatem pergerent, & ex iussu bo-
„ ni angeli, malus angelus, qui uidebatur uenabu-
„ lum manu ferre, quotiens de uenabulo illo ostiū
„ cuiuscunque domus percussisset, tot de eadem do-
„ mo die sequenti homines interirent. Tunc cuidā
„ per reuelationem dictum est, quod pestis ipsa prius
„ non conuiesceret, quam in basilica beati Petri,
„ quæ ad uincula dicitur, sancti Sebastiani martyris
„ altarium poneretur: factumq. est, ut delatis ad ur-
„ bem Romam beati Sebastiani martyris reliquiis,
„ mox ut in iam dicta ecclesia altarium constitutum
„ est, pestis ipsa quieuit. Quod hodie adhuc in eius
„ ingressu a leua extat cum miraculo in pariete depi-

Lib. 6. dege-
stis Longo
bardorum
cap. 2.

cto. Sed ut ad sancti Sebastiani ecclesiam redeamus, & secundum quod instituimus aliquam uisitandi formam tradamus, si a sancto Paulo ad illā deuenerimus, intrantes per paruam portam, descendensq. aliquot gradibus prius sanctissimas catacumbas uisitemus, ubi ^a diuo Gregorio teste, cuius uerba, cum de ecclesia beati Petri sermonem haberemus, audiuimus. Itemq. ut diximus, uenerabili ^b Beda, & ^c Bibliothecario in pontificum uitis auctoribus, beatorum apostolorum Petri, & Pauli corpora iacuerunt; quod multarum etiam sanctarum historiarum auctoritate confirmatur. Est in hoc sanctissimo loco altare marmoreum, sub quo sacra apostolorum corpora condita fuisse traditur. Super illud autem, cum res ecclesie in maximum ab hostibus christianæ fidei discrimen redactæ essent, missas celebrare consueuerunt sancti romani pontifices, quorum etiam in eodem loco e marmore uetustissimum solium extare uidemus, cum sedilibus super quibus alios sacerdotes sedere solitos esse credi potest. Hinc ascēsis itidem aliquibus gradibus acceditur ad ecclesiam, ubi quinque sunt altaria, quibus pro peccatorum remissione cōcessæ sunt indulgentiæ. Horum primum est altare sanctissimi sacramenti, in quo sepultū est corpus sancti Stephani papæ. Secundum a læua dum ad portā maiorem ecclesie tenditur, est altare sanctissimi crucifixi. Tertiū sancti Urbani papæ, prope quod est porta, qua descenditur ad sacrum tot martyrum sanguine diui Callisti cœmeterium. Quartum statim post illud est altare reliquiarum. Quintum ab altera ecclesie parte descendis gradibus sancti Sebastiani,

a Tomo 2
lib. 3. regi-
stri epi. 30

b Tomo 3
in Marty-
rologio.
c In beato
Cornelio.

De septem Urbis Eccl. 49

bastiani, sub quo, ut supra diximus, eiusdem sancti quiescit corpus, multæque aliorum sanctorum reliquiæ asseruantur. Huic altari concessæ sunt pro mortuis indulgentiæ. Infra uero in alio altari est corpus beatæ Lucinæ, a qua diuum Callistum, multosq. alios sanctos humatos esse legimus. In hac ecclesia toto anni tempore sunt indulgentiæ, præcipue tamen dominicis diebus mensis Maij, & die sanctorum Fabiani, & Sebastiani. In ea habitant monachi ordinis sancti Bernardi Clareuallensis, sub abbate.

De Oratorio, Domine quo uadis? uia Appia.

NTER ecclesiam sancti Sebastiani, & sancti Ioannis lateranensis antequam ad urbem perueniatur, est Oratorium, seu sacellum, ubi Christus diuo Petro apostolo iratum Neronem fugienti apparuit; quem cum Petrus, quo iret, interrogasset, illeq. se Romam ire, ut iterum crucifigeretur, respondisset; intelligens ex hoc Petrus, tempus aduenisse, quo pro illo sibi moriendum esset, eumq. eodem genere mortis sequendum, ut iam ante ei idem prædixerat, urbem reuersus, forti, promptoq. animo mortem subiit. In eo igitur iterum crucifixus fuit Christus, qui tunc dicitur pati, crucifigi, & mori, cum suos uidet pro se aliquid pati. Hinc inter alias causas illa in horto animæ tristitia, dum considerabat quanta pro se passuri essent apostoli, quanta martyres omnes: hinc ille

Marc. cap.

14. d

Matt. 26. d

D retur;

retur ; hinc ipse adhuc mortalis in agonia factus ;
 Luc. 22. c hinc illa tertio iterata oratio : ille sudor sicut gutte
 sanguinis in terram decurrentis ; hinc illa post glo
 riosam ascensionem ad patrem de cælo uox ad Sau
 lum minarum, ac cædis in discipulos eius spirantē,
 Act. c. 9. a Saule, Saule, cur me persequeris ? qua etiam uoce
 quotidie clamat, cum quotidie pro se pati uideat
 electos. Quod uero Romæ eoin loco Christus Pe
 tro apparuerit talia dicens, patet ex grauissimis scri
 ptoribus Hegesippo, & diuo Ambrosio, in qua
 tam uetusta, & memorabili re, ut cum latinis gre
 cos coniugam, amborum testimonium proferam.
 Ex quibus etiam demonstrabitur quo modo pati
 tur Christus, qui nunc ad dexteram patris sedet in
 a Lib. 3. c. 2 gloria maiestatis suæ. a Hegisipus ita tradit. Petrus
 ubi uenit ad portam, uidet sibi Christum occur
 rere, & adorans eum, dixit : Domine quo uenis ?
 dicit ei Christus, iterum uenio crucifigi. Intelle
 xit Petrus de sua dici passione, quod in eo Christus
 passurus uideretur, qui patitur in singulis, non
 utique corporis dolore, sed quadam misericordie
 compassione, aut gloriæ celebritate, & conuer
 sus in urbem redijt, captusq. a persecutoribus cru
 ci adiudicatus est. b Diuus Ambrosius eadem scri
 bit in oratione in Auxentium de basilicis tradendis
 inuehens, suosq. ad tolerantiam exhortans, ait
 enim. Petrus uicto simone cum præcepta Dei po
 pulo seminaret, doceretq. castimoniam, excita
 uit animos gentilium, quibus eum quærentibus
 Christianæ animæ deprecata sunt, ut paulisper ce
 deret. Ille quamuis esset cupidus passionis, tamen
 contemplatione populi precantis inflexus est : ro
 gabatur

b Tomo 2.
 in oratio
 ne contra
 Auxentium
 de basilicis
 tradendis.

gabatur enim, ut ad instituendum, & confirmandum populum se referuaret. Quid multa? nocte muro egredi cœpit, & uidens sibi in porta Christum occurrere, urbemq. ingredi, ait. Domine, quo uadis? Respondit Christus, uenio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum; Christus enim non poterat iterum crucifigi, qui carnem passione susceptę mortis exuerat: quod enim mortuus est, mortuus est semel, quod autem uiuit, uiuit Deo. Intellexit ergo Petrus, quod iterum Christus crucifigendus esset. In seruulo itaque sponte remeauit, interrogantibus Christianis responsum reddidit, statimq. correptus per crucem suam honorificauit dominum Iesum. Hęc sunt, quę Hegisippus, & diuus Ambrosius referunt de hoc tam insigni loco, quibus aperte demonstratut, quo modo Deus sanguine diui Petri apostolorum præcipui in hac urbe firmisimum ecclesię fundamentum stabiliuerit, & quã arctis amoris uinculis nos sibi deuinxerit, ut cum pro illo aliquid pati uidet, ipse nobiscum patiatut. Quibus diligenter consideratis, quis quo religionis cultu sit honorandus locus, ubi hęc docemur, non uiderit?

De sacrosancta diui Ioannis Lateranensi basilica
in monte Calio.

RA V E mihi sane esse ducerem, si tam exiguo temporis spatio, quo ad scribendum de re grauissima maiorum auctoritate adductus sum, singula, quæ notata digna in ecclesia lateranensi apparent, narrare uellem: ex quibus si quæ præcipua, maximeq. insignia persecutus ero, non parum & uiribus meis huic oneri prorsus imparibus, & breuitati, quam a me requiri sentio, satisfecisse uidebor. Iam in principio libri diximus, ad Christi fidem conuerso Constantino imperatore inter reliqua ipsius pietatis monumenta Romæ extare amplissimas ecclesias, quarum primam Lateranensem construxisse legimus, quam uarijs nominibus appellatam esseprehendimus: nam a loco, Lateranensis dicta est, quod in Lateranensis nobilissimæ familiæ ædibus eam Constantinus condiderit: Constantiniana, a conditore ipso: Saluatoris, a dedicatione, cum primo Saluatori dedicata fuerit: Aurea, ab ornamentis, & diuitijs: postremo sanctorum Ioannis Baptistæ, & Ioannis euangelistæ, ab eorum inuocatione uocata est. Et quoniam ad illam adeunt hunc solent ordinem seruare, ut prius Baptisterium uisitent cum alijs locis, quæ circa illud sunt, ne retro illis redeundum sit, quod uisitari nullo modo posset, si ab ecclesia inciperent: eorum igitur commodo nunc consulere statuens, minime id
alienum

Lib. Ponti
ficali B. Da
masi in Sil
uestro.

Socrates
scholasticus
lib. 1. ca. 3.
eccl. hist.

Nicephori
lib. 8. ca. 4.

Ven. Bedæ
Tomo 2.

de sex æta
tibus mun
di in Con
stantino.

Zonaræ
Tom. 2. in
Cōstātino.

De septem Urbis Eccl. 53

alienum esse iudicans, a Baptisterio incipiam: de quo cum multi multa dixerint, cumque ex quo quasi fonte quies, & tranquillitas ecclesiæ fluxerant; ex eo multorum errorum occasio extiterit, eius mali causam in medium afferam, ut ueritate perspecta aliquando curiosis, seu potius perfidiosis hominibus detestabiles de eo opiniones tollantur: pijs uero religio in illud augeatur. Quod Constantinus Romæ a beato Siluestro baptizatus fuerit, satis superque cum græcorum, tum latinorum grauissimis testimonijs in principio libri a me ostensum est. Reliquum nunc mihi esse uidetur aperire, quare id negatum sit a multis; quamque uerum sit in hoc ipso loco, qui Baptisterium dicitur, Constantinum baptizatum fuisse. Tres filios in imperio, ut in historijs illorum temporum legimus, sibi successores reliquit magnus Constantinus, Constantinum, Constantium, & Constantem: horum maior natus Constantinus fratri regnandi causa bellum indixit, in quo bello occubuit. Hic in Arrianam hæresim delapsus, denuo ab ipsis baptizari uoluit. Constante etiam Magnentij insidijs occiso, Constantius solus in imperio remansit: qui, ut res gestæ B. Artemij testantur, cum quadraginta annos cum patre, & solus imperasset, posteaque in morbum incurabilem incidisset, accersito Euzoio Antiochiæ episcopo iussit se baptizari, pauloque post excessit. Hinc falsas de Constantino opiniones tam penitus insitas, tam uetustas acceptas esse asseuerare firmissime non dubito. Nam cum nonnulli dicant ab Arrianis eum fuisse baptizatum (non enim inter se consentiunt ueteres scriptores) in quo a diuo

In ueteribus græcis exemplaribus uaticanae bibliothecæ.

^a Tom. 1. 7^a Hieronymus testimonium sumunt, hi nominum
 D. Hilario- similitudine decepti, quod ab impio filio factum
 ne, In chro- est, patri piissimo tribuunt. Et ut ne alicui hæc
 nica apud est, patri piissimo tribuunt. Et ut ne alicui hæc
 Eusebium somniasse uidear, audiamus quid de eo ^b Damasus
 Tomo. 2. in libro pontificali scribat: inquit enim. Fœlix
^b In Felice. papa declarauit Constantinum filium Cōstantini
 hæreticum, & secundo rebaptizatum ab Eusebio
 Nicomediensi iuxta Nicomediam in Aquilone uil
 la; & pro hoc declaratus ab eodem Constantino
 Constantini Augusti filio; martyrio coronatur,
 & capite truncatur. Qui uero uolunt auctoritate
 diui Ambrosii illum non ab Arianis, sed a catholi
 cis fuisse baptizatum, & hæc est altera opinio, qua
 Constantinus male audit a multis, hi nimirum quod
 item accidit Constanti filio, quem ex uerbis beati
 Artemij ostendimus supremo uitæ tempore bap
 tizatum, ut sæpe confundi patrum, & filiorum res
 gestas apud historicos fieri uidemus, quæ filij sunt
 patris esse dicentes, Constantino accidisse existimât.
 Sed quid eis respondebimus, qui præter testimoniū
^c Tomo 3. diui ^c Ambrosij illud ^d Eusebij Cæsariensis satis ce
 in funere lebris scriptoris eis in hoc fauentis nobis obijciūt,
 Theodosij cui, etsi plus auctoritatis iure tribui uideatur, cum
 Imp. Constantini tempore uixerit, & illius familiaris fue
^d Tomo 1. rit, tamen si recte ré inspiciamus, fatebimur quod
 in Constā. alijs temporum, & personarum errore tribuendū
 tino lib. 4. est, id illi adscribendum esse perfidiæ, & malitiæ:
 hic, ut ex eius scriptis apparet, & in Arrianam hæ
 resim incurrit, & utrisque patri, & filio Constan
 tino, & Constanti adulatus est. Viuente adhuc Cō
 stantino, non parum uisus est probare Nicænam
 fidem, scripsit inter alia ad Cæsarienses epistolâ,
 qua

De septem Urbis Eccl. 55

qua illos hortabatur ad credendum de fide totum id, quod in Nicæna synodo patres definierant. Post mortem uero catholici principis uidens Constantem Arrianis adhærere, illorūque dogma amplecti, & quod Constantinum patrem a diuo Siluestro baptizatum esse, & a lepra mundatum memoria obliterare cupiebat; ut Liberij sanctissimi pontificis exemplo perspicitur, qui inter alias causas, quibus in exilium missus est, quemadmodum illius testantur acta, hoc præcipue nomine uexatus est, quia & baptizatum, & a lepra liberatum diui Siluestri opera Constantinum constanter affirmabat. Nam imperator neque se leprosi filium uideri uolebat, neque libenter ea, quæ Arrianorum causam premerent, audiebat. Quamobrem nactus aliquando tēpus Eusebius uirus impietatis suæ eum mendis, & Constantinum a diuo Siluestro fuisse baptizatum negauit, & contra catholicam fidem aperto Marte, ut eius scripta, quæ adhuc extant, declarant, disputare cœpit, Arrianam sententiam mirifice approbans, ac laudans contra Nicænam synodum. Et ne teramus tempus in eius hic ponendis uerbis, quibus multis in locis in filium, & spiritū sanctum sacrilegas blasphemias profert, diui Hieronymi auctoritate, quæ dicimus, comprobabimus, qui non multo post in ecclesia doctrina, & uitæ sanctitate floruit: inquit enim. Statim de porta egrediens (Ruffinum intelligit) nauem impegit, referens de apologia Pamphili martyris, quam nos Eusebij Arrianorum principis, probauimus. Et paulo infra non longe. Dicit Eusebius, immo, ut tu uis (eundem Ruffinum intelligit) Pamphilus

Acta Liberij.

Tomo 1.
Apologiæ
aduersus
Ruffinum
lib. 2.

Tomo 2.
epi. 65.

in isto uolumine, filij, & patris ministrum spiritū ce
sanctum non de eadem patris, filijq. substantia. & ce
alibi. Fortissimos libros contra Porphyrium scri- ce
bit Apollinarius, ecclesiasticam pulchre Eusebius ce
historiam texuit: alter eorum dimidiatam Christi ce
œconomiam, alter impietatis Arrij apertissimus ce
propugnator est. Deinde ad demonstrandum uer- ce
futi hominis ingenium illud Esaia subiungit, Væ
qui dicunt bonum malum, & malum bonum, & ce
qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum. Hęc ce
sunt, quæ diuus Hieronymus de Eusebio refert,
hoc de eo, cui isti tantum auctoritatis deferunt, iu-
diciū facit. Qui de Eusebio mutarent sententiā,
si sanctorum patrum scripta peruolutassent: non
enim coniecturis, aut numismatum inscriptioni-
bus, ut gentilium scripta, & sepulchrorum epita-
phia sunt nostræ religionis res perscrutandæ, sed
ex^t sanctorum, & ab ecclesia probatorum patrum
scriptis diiudicandæ. Hoc autem dico, quoniam
non solum ab hæreticis apertis fidei nostræ hosti-
bus, quorum impetus facilius reflectuntur, de Cō-
stantini baptismo nobis dubitatio affertur: sed ab
iis penitus negatur, qui unanimes simul nobiscum
dulces capiebant cibos, & in domo Dei ambulare
uidebantur cum consensu: quorum eo grauior pla-
ga, & quæ minus uitari potest, quo ab amicioribus
infligitur. Non est ueritus quidam, qui in hac La-
teranensi ecclesia dignitate fulgebat, & diuitijs su-
stentabatur, cuius nomen non sine causa præterire
decreui, non est ueritus, inquam, ideo falsa, &
fabulosa affirmare, quæ de baptismo, & de muni-
ficientia Constantini in ecclesiam afferuntur, quia
nullis

Psal. 52.

1 nullis tabulis eorum memoria incisa uideatur, nec
2 numismata, in quibus sicut Cæsarem, & Nero-
3 num acta, quæ diuus Siluester, & magnus Constā-
4 tinus gesserunt, insculpta essent, reperiuntur: quæ
5 nunquam fortasse dixisset, si non nomine tantum,
6 sed studiis, & professione christianus fuisset. Et si
7 pecuniam, quæ ex sacris ei suppeditabatur altari-
8 bus, in profanos usus non conuertisset, sed in fa-
9 crorum ecclesiæ doctorum libros impendisset, &
10 in illis legendis tempus consumpsisset, numquam
11 tamquam ingratus filius in matrem calcibus, un-
12 guibus, ac morsu irruisset. Sed ut eodē, quo nos
13 ferimur gladio, Goliæ caput amputetur, nonne
14 Eusebio teste, ut iam diximus, Gaius antiquissimus
15 scriptor una cum Zephyrino pontifice disputans
16 aduersum Proculum cataphrygem ad comproban-
17 dam Christi fidem Romæ sanguine apostolorum
18 firmatam ostendit hæretico trophæa apostolorum
19 in Vaticano, & in uia Ostiensi defixa? & nos cru-
20 delissime sequentes in religionem nostram, in hæc
21 sanctam urbem præclarissima illius monumenta,
22 quibus barbaræ gentes pepercerunt, nostro men-
23 dacio ad terram prosternimus? quod nam Romæ,
24 præter apostolorum sepulchra, baptisterio illustrius
25 extat opus porphyreticis columnis ornatū undique
26 uenerandam antiquitatem ostendens, quod princi-
27 pum pietas construxit, & sancta fidelium traditio
28 conseruauit? de qua perueteri traditione, deq. om-
29 nibus, quæ hucusque conatus sum ad confirman-
30 dam ueritatem ex grauissimorum auctorum scri-
31 ptis sumere, quasi compendium omnium faciens,
32 quæ hactenus dixi, & quæ etiam dicenda essent,
33 hoc

hoc postremo loco adducam Theophanem græcū antiquum, ac egregie fidelem historiarum scriptorem, qui ante septingentos annos, ut supra a me dictum est, historiam ab orbe condito conscripsit. Hic, & Constantinum a diuo Siluestro baptizatū Romæ hoc in loco ait, ipsūmq. imperatorem de omnibus, quæ falso memoriæ a pluribus de illo prodita sunt, purgat. Huius uerba hæc sunt, digna quidem, quæ in æneis describerentur tabulis. Hoc anno, inquit, ut nonnulli ferunt, magnus Constantinus cum Crispo filio Romæ a Siluestro baptizatus est, quemadmodū hi, qui Romæ habitant usq. in hanc diem in testimonium ostendunt locum baptisimi, siue baptisterium, quod Romæ sit a Siluestro baptizatus post sublatos tyrannos. At orientales ferunt eum ab Eusebio Nicomediensi Arriano sub extremum uitæ tempus baptizatū, ubi etiā fato functus sit; ferunt enim eum distulisse baptismum, quod speraret in Iordane flumine baptizari: sed mihi uerius uidetur eū a Syluestro Romæ fuisse baptizatum, & constitutiones, quæ nomine eius circumferuntur ad Melchiam fictas esse ab Arrianis, qui sibi hinc gloriam aucupari studuerunt, ut pium imperatorem maculare niterrentur, ipsum sine baptisimo fuisse asserentes: quod plane absurdum est, ac falsum. Si enim non erat baptizatus in Concilio Nicæno, superest, ut neque diuinorum mysteriorum fuerit particeps, nec orationem cum diuinis patribus habuerit, quod dicere, & cogitare absurdissimum est. Cæteri uero Arriani, & pagani calumniantur uti spurium magnum Constantinum, qui & ipsi mentiuntur. Nam genus eius ante Dioclitianum

In historia
ab orbe cō
dito cuius
exēplaria
græce extāt
in uaticana
bibliotheca.

De septem Urbis Eccl. 59

» clitianū fuit: siquidem pater eius Constantinus so-
» rorius erat Claudij imperatoris, & ex prima uxore
» Helena suscepit magnum Constantinum: suscepit
» autem alios filios ex Theodora filia Maximiani fi-
» lij Herculij, quæ soror erat Maxentij, qui Romæ ty-
» rannidem exercuit, interfectusque est a Constanti-
» no ad pontem Miluium, quādo signum crucis con-
» spexit in cælo: soror item erat Faustæ uxoris magni
» Constantini. Neque quisquam admiretur, si ante
» baptismum, cum adhuc essent pagani, duas foro-
» res accipiebant pater, & filius. Est autem genus
» eorum ad hunc modum. Quo testimonio omni-
» bus in hoc me satisfactum esse puto, nisi forte ad-
» huc de concilio Nicæno, quo tempore fuerit, alicui
» supersit dubitatio, cum Sozomenus tempore Iulij
» primi fuisse congregatū scribat; cui si diuum Atha-
» nasium catholicæ fidei firmissimum columen op-
» posuerimus, qui diaconus cum Alexandro Alexan-
» drino, cuius factus est successor in archiepiscopatu,
» concilio interfuit, nullus dubitandi locus uidebitur
» nobis relictus, qui ad beatum Marcum papam scri-
» bens, dum apud eum de iniurijs Arrianorum cō-
» queritur, maxime de bibliotheca, quā Alexandria
» illi combusserant, in diui Siluestri mentionem in-
» cidit his uerbis. Libros nostros usque ad minimum
» incendentes Arriani, nec iota unum relinquentes
» propter ueritatis fidem etiam Nicænam synodum,
» qua modo clerus, & populus imbuebatur, & iam
» maxime imbuti erant, in contumeliam nostram,
» & omnium christianorum incenderunt. Quapro-
» pter precamur pater beatissime, quia non dubita-
» mus apud uos plenaria esse concilij Nicæni exem-
» plaria,

Tomo 4.
operumD.
Atha. To-
mo 1. cōci.

plaria, ut nobis illa, quæ sanctæ recordationis prædecessoris uestri Siluestri fuerunt, sub tuta mittatis stipulatione. Nam quando prædictæ synodo cum beatæ memoriæ Alexandro digno Deo pontifice nostro, id est Alexandrinæ magnæ ciuitatis episcopo, in diaconatus interfuimus officio, sub nostræ præsentia testimonio per beatos uiros Victoré, & Vincentium presbyteros apostolicæ sedis apocryphos, missa sunt prædicto papæ Siluestro. Ecce quam consona sint inter se ecclesiæ romanæ fides, & traditio, quæ tunc minime dubiæ nobis erunt, si pijs oculis illas inspexerimus, si ad fontes sanctorum patrum recurrerimus, & dissipatas prurientium aurium gentilium, & hæreticorum aueritate nos auertentium cisternas non effoderimus, quæ nullo pacto æternæ salutis aquas continere ualent: sed iam ad baptisterium redeamus, de quo secundum Theophanem accepimus Romæ traditionem antiquitatis, & sanctitatis ipsius ante septingentos annos uiguisse. Huc cum pius christianus peruenerit, recordetur primum, quod ibi supra Constantini caput sacra fluminis unda uoracè in ecclesiam odiorum flammam extinxit Deus: deinde quod illic tot sanctissimi Romani Põtifces Paschæ, & Pentecostes diebus solenni ritu baptizare solebant; quod ex antiquis manu scriptis ritualibus ecclesiæ apparet. In hoc autem loco fecit

In Hilario. quatuor Oratoria Hilarus papa, ut in eius uita Anastasius bibliothecarius tradit, ex eis tria extare uidentur. Primum est Oratorium sanctæ crucis ante primam baptisterij portam. Secundum intra ipsum baptisterium, a dextera ingressus, quod sancto

De septem Urbis Eccl. 61

Et Ioanni Baptistæ dicatum est, in cuius ænea porta legitur inscriptio, qua ab Hilario fuisse conditū agnoscitur. Sunt huic magnæ cōcessæ peccatorum indulgentiæ, sub cuius altari maximæ conditæ sunt sanctorum reliquiæ: huc femina numquam ingredi possunt. Tertium uero a læua est Oratorium sancti Ioannis euangelistæ, quod item ex uerbis supra portam liquet, ab Hilario factum esse. Subtus illius altare multæ sunt sanctorum martyrum reliquiæ, habetque indulgentias. Quarti Oratorij sancto Stephano sacri nullum uestigiū superest. Hinc postea uisitur Oratorium sancti Venantij, illustre sepulchrum sanctorum martyrum Venantij, Domnionis, Anastasij, Mauri, Asterij, Septimij, Sulpiciani, Telij, Antiochiani, Pauliani, Caiani, qui sub maiori altari quiescunt: quem locum ætas nostra illustriorem uidit ob imaginem sanctissimæ uirginis Mariæ innumeris miraculis. claram. Hoc Oratorium conditum fuit a Ioanne quarto Pontifice, ut in eius uita legitur. A dextera eiusdē Oratorij exeundo, siue redeundo per baptisterium; a læua est sacellum in loco, qui porticus sancti Venantij dicitur; ubi a dextera, si per baptisteriū illuc ingrediamur; si autē per oratoriū sancti Venantij, a læua. Est erectū marmoreū altare ab Anastasio papa cōsecratū, sanctis uirginibus Ruffinæ, & Secūdæ sacrū, sub quo earum corpora condita sunt. Estq. ibidem ab altera parte aliud altare sanctorum Andree, & Lucie uirginis ab eodem pontifice, & utriusque in eo reliquijs reconditis consecratum, cuius consecratio facta est sexto Kalendas Octobris, die sanctorū Cypriani, & Iustinæ, quorum corpora in pilo mar
moreo

moreo condita sub eodem altari locauit . His omnibus locis uisitatis, pius Christianus ecclesiam ingrediatur, de cuius admirabili sanctitatis præstantia, quid dicam, quod non infra illius dignitatem sit? Nam si in ueteri lege tanti primogenitura fiebat, ut ad unum primogenitum ceterorum imperium, ac principatus spectare uideretur, & ipsius hæreditaria esse censerentur diuina charismata, ut

Gen.c.25.c satis ostendit insigne illud Iacob cum Esau fratre certamen adhuc in matris utero pro illa fortiter ambo dimicantis, quæ reuerentia non est adhibenda huic sacræ basilicæ, cui ob id præcipue sacrosanctum nomen debetur? Hæc primogenita aliarum ecclesiarum omnium fit princeps: hac prima uero Deo erecta finis imponitur idololatriæ: in ea

Ioan.c.4.c primum clausis ubiq. idolorum templis Deus in spiritu, & ueritate adoratur: hæc præ alijs in terris triumphantem illam Hierusalem representare uidetur. Nam Christo saluatori beatorum in cælo splendori, ac præmio sacra sub inuocatione utriusque Ioannis Baptistæ, & Euangelistæ, quorum unus inter homines angelus appellatur, alter ob uirginitatis prærogatiuam, immaculatam morum sanctitatem a sacris litteris uitæ contemplatiuæ comparatur, nihil nisi diuinum in se continere uidetur.

Mal.3.a
Luc.7.d

Quamobrem olim in illa, ut in ueteri eiusdem basilicæ ante quadringentos annos manu scripto libro legi, non cantabatur in missa tertio secundum ecclesiæ institutum, Agnus Dei, qui tollis peccata mûdi, dona nobis pacem: quasi instar cęlestis Hierusalem pax in ea summa esset, nec umquã nisi, ut festis diebus in alijs ecclesijs fieri solet, campanarum

narum sonitu quotidie populus ad illam conuocabatur, ac si perenne gaudium, festusq. dies, cui sine solis occasu atra minime succedit nox, perpetuo ibi esse cerneretur. Hanc primam omnium, ut a Damafus, & uenerabilis Beda scribunt, condidit Romę Constantinus in Cęlio monte in ædibus lateranensis nobilissimę familię, ut diximus, quã mira munificentia exornauit, ac ditauit: a diuo autem Siluestro quinto idus Nouembris consecrata fuit, quo die ut ex eo libro eiusdem ecclesię accipi, cuius iam testimonium protuli, imago Saluatoris Romano populo in pariete depicta monstrata fuit. In hac sola ecclesia ligneum est altare arcę simile, ut memoria præteritorum temporum retinetur, quibus cum tyranorum odijs uexaretur ecclesia, & a sancto Petro usque ad sanctum Siluestrum pontificibus certus, ac definitus locus non esset, siue in cryptis, siue in cœmeterijs, aut in piorum ædibus super illo sacrificare consuetum fuit, in quo honoris gratia idem sanctus Siluester sanctiuit, ne quisquam præter Romanũ Pontificem missas deinceps celebraret: ad quod, postquã sanctissimũ altaris sacramentum uisitauerimus, summa religione atque pietate decet accedere, & honorũ omnium auctorem Deum toto mentis affectu laudare, ab illoq. suppliciter rursus post tot miseras, quibus ecclesiam inuolutam cernimus, pristinam tranquillitatem & pacem petere. Sunt super hoc uenerando altari sacra apostolorum Petri, & Pauli capita, quę inde quasi duo fulgentia sydera, immo potius quasi duo clarissimi soles simul lucentes splendent, ac sancto quodam ad ea accedentiũ

tremo-

a Lib. pōti.
in D. Silue
stro.
b Tom. 2.
de sex æta-
tibus mun-
di.

tremore quasi fulgura coruscant: in quo loco thecis argenteis auro cęlatis inclusa, ferreisque cancellis munita, e sacello, quod Sancta Sanctorum dicitur, Urbanus papa quintus collocavit, quę multo ante ab ecclesia sancti Petri illuc diuum Siluestrum transtulisse traditur: ostenduntur quibusdam anni diebus maxima populi frequentia, uidelicet feria quinta maioris hebdomadę, in festo Paschatis, Natalis domini, Dedicationis basilicę, & Coronationis pontificis. At quia hic multi dum uident beati Petri caput a sinistra diui Pauli collocatum, ignorantes causam, querere solent quomodo, aut cur id factum sit; equum duxi, antequam] ab altari discedam, eorum desiderio paucis uerbis satisfacere, ideo aliorum opiniones missas faciens quamuis ueras, ac omnino probabiles, meam tantum in medium afferam. Quis enim umquam dubitauit Petro apostolorum principi primo in terris Christi Vicario primum honoris locum inter apostolos deberi? de quo ita Arator poeta.

Hist apost.
lib. 2.

Contulit ut Petro, Paulum gerat ordo secundũ: cc
Qui fundamentis manet architectus in illis. cc

Psal. 75

Qui quidem honor si recte consideretur, nullo modo ei denegatur, cum a sinistra Pauli ponatur: quoniam, ut optime norunt sacrorum mysteriorum periti, in celebratione missę dextrum altaris cornu accipitur pro Hebręorum populo, cui primo seipsum, & sacra omnia usque eo cōmunicauit Deus, ut notus in Iudęa solum diceretur; quod per librũ, quem ibi ponit sacerdos ubi usque ad euangelium pergit legere, significatur: sinistrum uero pro populo gentili intelligitur, ad quem gratia post legē transfer-

transferri denotatur per librum, quem ad illud sacerdos lecturus euangelium portat. Quod quidem confirmari videtur per ea quę legimus: Vidētes autem turbas Iudęi (inquit sacra Apostolorum historia) repleti sunt zelo, & cōtradicebant his quę a Paulo dicebātur blasphemantes. Tunc constanter Paulus, & Barnabas dixerūt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicastis eterne vite, ecce cōuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis dominus: Posui te in lucem gentium, vt sis in salutem vsq; ad extremum terre. Ad quorum duritiam demonstrandam Paulus, & Barnabas cum ab illis è finibus suis eiecti essent, puluerem pedum in eos etiam excusserūt: & Dominus in Euāgelio iudęis ait: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Ex quibus quis non videt causam qua sinagoga ecclesiā prætulit Deus, cuius mysterii (vt dixi) per dexteram leuamque altaris seruetur memoria? Et ne alicui dubitationem varię positiones altarium afferant, dicimus hoc esse intelligendum secundum veterem positionem, vt in ecclesia S. Petri, S. Ioānis, & alijs antiquis ecclesijs, vbi eadem altaris, & sacerdotis facies populum respicit. Quare sicut Euangelium licet veteri lege præstantius sit habendum, tamen non sine mysterio in sinistra altaris parte legitur, ita ob nobilioris mysterij significationē Petrus caput ecclesię, quę maxime ex gentilitate collecta ē, a sinistra, Paulus a dextera collocatur, quemadmodum hic videmus, & in antiquis picturis conspiciamus. Potest etiam alia reddi ratio, quę est, quod cū iam Christus omnem ambitionis occasionem tolle

Act. 13. g.

Isa. 49. b.

Luc. 22. c. re ab animis nostris vellet Apostolis dixisset, qui maior est in vobis, fiat sicut iunior, & qui præcessor, est sicut ministrator ideo Petrus quamquam maior ad sinistram ponitur. Sed vt grauori firmē testimo- nio nonnunquam leuam dignori assignatam esse afferam huc exemplū beati Sophronij episcopi Hierosolymitani ex encomio in sanctos Cyrum, & Ioā- nem, quod a secunda Nicēna synodo tanti fit, vt cō- tra imaginum sanctorum oppugnatores illud refe- rant patres. Igitur cum uenissemus, inquit, in tem- plum quoddam absoluti operis, forma quidem tre- mendum, & supra modum splendidum, altitudi- ne vero in cælum usque ascendens, ingressi singula perlustrantes, ecce imaginem maximam, & miri- ficam uidimus representantem, medio quidem pi- cturam domini nostri Iesu Christi, Christi autem matrem, & dominam nostram deiparam semper uirginem Mariam a sinistris, a dextris uero Bapti- stam saluatoris nostri præcursores, qui in utero saltu illum indicauerat. Quis ignorat quantum luce sol differt a stellis, tantum gratia Dei matrem a ceteris sanctis differre? & tamen illam a sinistris filij, & Ioannem a dextris cernimus. Quare hoc? nisi quia D. Maria tempus gratiæ representare vide- batur, Ioannes autē antiquam legem, cuius fuit ter- minus. Et ne vno tantum testimonio contenti vi- deamur, contradicendique locus nullus sit, ponam hic ordinem confidendi, quem seruatum esse legi- mus in Calcedonensi concilio, quod in ecclesia ce- lebratum fuit: sic enim legimus. Post hæc residen- tibus magnificentissimis, & gloriosissimis iudici- bus, & amplissimo senatu in medio ante cancellos sanctissi-

Cōciliorū
Tomo 3.
actione. 4.
Nicēnæ sy-
nodi 2.

Concil To-
mo actio
ne 1.

sanctissimi altaris (non enim intra cancellos tunc
 admittebantur laici) & ex læua quidem parte seden-
 tibus sanctissimis , & reuerendissimis episcopis vi-
 carijs Deo amicissimis sanctissimi & reuerendissi-
 mi Leonis antistitis prisca vrbis Romæ , & Anato-
 lio religiosissimo archiepiscopo Constantinopoli-
 tana regiae ciuitatis , & Maximo religiosissimo epi-
 scopo Antiochiæ , ex dextera vero parte similiter cõ-
 sidentibus Dioscoro religiosissimo archiepiscopo
 Alexãdriæ , & Iuuenali religiosissimo episcopo Hie-
 rosolymorum . Ex quo quis hic læuam præstantiori
 personę designatam non videt , cum legatus aposto-
 licus in ea sedeat? cuius auctoritatē in concilio quis
 nõ agnosceret , dum primus omniũ loquitur , Diosco-
 rum archiepiscopum Alexandrinũ prohibet in con-
 cilio sedere , & non nisi intromissum iubet audiri ,
 post quē deinde digniores suũ locum retinebant in
 subsellijs? Neq; vero dũ de sinistra in ecclesia loqui-
 mur , & dextere illam præponimus , aliter id intelli-
 gendum esse dicimus , quam cum minores natu ma-
 ioribus , & primo genitis , vt Iacob , Esau , Iuda , Ru-
 ben , Effraim , Manasse , Dauid ; alijs fratribus in sa-
 cris litteris diuino priuilegio aliquando præelectos
 esse videmus , vtq; etiam legimus vocatã non plebē
 Dei , plebem Dei ; & non dilectam , dilectam ; &
 non misericordiam consecutam , misericordiam
 consecutam : quę omnia , posthabita suprema illa
 primogeniturę dignitate , & pristini honoris gradu
 Israeliticę plebis , quis de Gentili populo dici non
 intellexerit? cui sinistra in ecclesia , vt ostendimus
 per mysterium altaris , debetur ; Iudeo autem dexte-
 ra non denegatur : quod ex diui Pauli verbis perspi-

Gen. c. 17. d
 Gen. c. 49 b
 Gen. c. 48. d
 Reg. 1. cap.
 16. c.

Osee 2. d.

Rom. 2. b cimus, cum in epistolis suis ad Romanos Iudeum primum nominat, deinde Gentilem. Neque quod fugiat nos, quanti in veteri, & noua lege, atque etiã mystice in cęlo fiat dextera, illam sinistra inferiore facimus: sed quia ob causas, quas adduximus, sic ei uisum est, qui uocat ea, quę non sunt, tamquam ea, quę sunt. Hęc de dextera, læuaq. in ecclesia dicta sint. Sub maiori altari innumerę sanctorũ reliquię sunt, ut ex tabula ibi appensa licet uidere: & in subteraneo Oratorio, quod sub illo est, in quod scalis per fenestram a neo cancello clausum descenditur, seruatur sanctum oleum chriimatis, & baptismatis. Prope portam sacrarij ecclesię est sacellum sanctorũ apostolorũ Philippi, & Iacobi, cui pro mortuis, & remissione peccatorum sunt indulgentię. Dum hinc itur ad maiorę portã a dextra maioris altaris, est insigne altare sanctę Marię Magdalene, supra quod positę sunt sanctorũ reliquię, & inde populo ostenduntur. A dextera maioris portę cum exitur, est uetustissimum oratorium sancti Thomę a Ioanne papa duodecimo constructũ, in quo super altari sancto Ioanni Baptiste sacro multę sunt sanctorum reliquię, inter quas est arca fœderis, mensa supra quam cũ discipulis Pascha comedit Christus, uirga Aaron, & Mosis. In hoc Oratorio mulieres non ingrediuntur, nisi in die sancti Thomę apostoli. Habet hęc ecclesia quattuor portas, unam a parte superiori, quę septentrionem respicit, alias uero tres a parte inferiori orientem uersus. Ante illas extat antiquissima porticus: a læua exeuntibus est porta sancta iubilei. Et ita pie, ac religiose lustrata ecclesia, uisitatis tam sanctis locis, qui in illa sunt, uisitatatur

De septem Urbis Eccl. 69

uisitur sanctissimum Saluatoris sacellum, ad quod per gradus ascenditur, qui sunt uenientibus a maiori porta ecclesiæ a dextera parte in medio fere ecclesiæ: quo antequam perueniatur, ab eo non longe reperitur sacellum satis uetustum sancti Siluestri, ubi traditur reconditas esse sanctorum reliquias. Hinc ad sancti Saluatoris sacellum peruenitur, quod quidem sancti Laurentij dictum fuisse multi scriptores affirmant, maxime tamen bibliothecarius in uita Stephani papæ tertij. Hoc postea ob innumeras sanctorum reliquias Sancta Sanctorum nomen sortitum est. Hic aliquandiu recondita fuerunt apostolorum capita, Christi præputium, & caput diuæ Agnetis uirginis, & martyris, quæ cum multis alijs inde ablata sunt: asseruantur tamen ibi adhuc multæ sanctæ, & uenerandæ reliquiæ. Nunc uero ob collocatam in eo sanctissimam Christi saluatoris imaginem sacellum Saluatoris appellatur, cuius adorandæ imaginis pluribus in locis memoriam apud ueteres fuisse legi. Primû, si a nomine illius sanctitatem ostendere uelimus, *χειρο ποιητός*, quasi non manufacta dicitur: a miraculis, tempora, quibus ecclesia in maximum discrimen redacta, ad illam Dei misericordiam impetratura confugit, præclarum nobis testimoniû dât. Pandulphus Hostiarius, qui post Damasum papam pontificum uitas scripsit, hæc narrat.

„ Beatissimus pater congregato uniuerso cœtu tali-
„ ter eos paterno amore admonuit, inquit. Quæ-
„ so uos filij carissimi pro nostrorum delictorû mo-
„ le diuinam imploremus clementiam, & ipse no-
„ ster erit adiutor, liberabitq. nos sua prouidentif-

Pādulph^o
hostiarius
in Stepha
no 2.

sima misericordia a persequentium manibus. Co-
 ius salutiferis admonitionibus cunctus obediens
 populus, congregati unanimiter omnes lacrymis
 fulis omnipotentem dominum deprecati sunt. In
 una uero dierum cum multa humilitate sollicitè
 processit in litaniam cum sacratissima imagine sal-
 uatoris domini nostri Iesu Christi, quæ acheropi-
 ta nuncupatur, proprioq. humero ipsam imaginè
 cum reliquis sacerdotibus gestans, nudis pedibus
 tam ipse quam uniuersa plebs pergentes ad eccle-
 siam sanctæ Dei genitricis, quæ ad Præsepe nuncu-
 patur; posito in omnium capitibus populorum ci-
 nere maximo fletu & ululatu misericordiosissimū
 dominum deprecati sunt. Idem a Bibliothecario
 dicitur, gessit enim sanctus pontifex pontificatum
 circa annum septingentesimum quinquagesimum
 a Christo nato: quod de litanijs, & de imagine di-
 ximus, actum fuit eo tempore quo Aistulphus Lō
 gobardorum rex Romanorum agros, & fines bel-
 lo uexabat, totamq. Italiam exagitabat. Solitum
 erat etiam maxima populi ueneratione, ut quot-
 annis in festo assumptionis sanctæ Mariæ uirginis
 hæc sacra imago ad ecclesiam sanctæ Mariæ maio-
 ris portaretur: quod antiquissimo tēpore seruatu
 fuisse ex uetere libro rituali Achillis Statij Lusita-
 nij, accepim⁹ cuius hæc sunt uerba. Ordo in assum-
 ptione S. Mariæ. In ipsa nocte legūtur cantica can-
 ticorum, uel homiliæ eiusdem diei: in ipsa uespe-
 ra uigiliarum preparatur portatorium in sancto
 Laurentio apud Lateranos, superposita tabula ima-
 gine Christi domini nostri insignita: a medio no-
 ctis concurrente populo exeunt cum litaniam ad san-

In S. Ste-
phano.

Ex biblio-
theca Achil-
lis Statij.

De septem Urbis Eccl. 71

„ Etiam Mariam minorem, mundatis per uiam pla-
„ teis, & suspensis per domos lucernis, ibique in gra-
„ dibus sanctæ Mariæ deposita aliquando icona, om-
„ nis chorus uirorum, & mulierum genibus ante
„ eam flexis, pugnis etiam cedentes, una uoce per nu-
„ merum dicunt centies Kirie eleison, centies Chri-
„ ste eleison, centies Kirie eleison, fusisq. lacrymis,
„ & precibus per sanctum Adrianum recta uia ua-
„ dunt ad sanctam Mariam maiorem, auditaq. mis-
„ sarum celebritate, ad palatium reuertuntur.

Ex quo libro non solum contra hæreticos, quam antiquus fuerit in ecclesia Dei sanctarum imaginum cultus, docemur; quod ex antiquis Longobardorum litteris, quibus est scriptus liber, conijcitur, & ex eo quod dicit, in uia, qua ab ecclesia Lateranensi ad sanctam Mariam minorem, quæ nunc sancta Maria noua nominatur, fuisse domos, & plateas, quarum nec quidem longinquitate temporis extare uidemus uestigia. Sed quod plurimi a nobis fieri debet; est, quod hinc admonentur Christiani, quibus obsequijs, qua pietate hæc sanctissima imago sit honoranda, quam tanto honore prosequuti sunt maiores nostri. Quod si cum ad alias sanctorum imagines hominibus recurrentibus eorum preces exaudiens Deus mirabilia ostendit (inter quæ illud memorabile est, quod a Zonara scribitur de imagine diui Gregorij Nazianzeni, ad quem cum Constantinus Leonis Armenij imaginum oppugnatoris filius confugisset, & sibi uocem, quam, dum iussu Michaelis Balbi uirilia abscinderentur, amisit, restitui posceret, uoti compos factus quod optabat obtinuit) quanto

Tom. 3. ia
Michaelis
Balbo A-
morro.

magis imaginem filij sui uenerantibus omnia concessurum nobis sperandum est, si uerbis fides respondeat, si uita a fide non dissentiat? Mulieribus ob sanctitatem loci in Sancta Sanctorum facellum ubi super altari collocata est imago, nullo tempore licitum est intrare: quem locum summa religione, atque munificencia custodit, tueturque sodalitas sancti Saluatoris ex nobilibus Romanis: a qua non sine maximo etiam pietatis studio administratur nobilissimum pauperum infirmorum hospitium prope ecclesiam a Ioanne Columna uiro religiosissimo sanctae romanae ecclesiae cardinali circiter CCC. annos aedificatum, ac diuitijs auctum. Et quia a multis alium ordinem, quam supra dedimus, seruari uidemus, incipiunt enim a scalis quae sanctae uocantur, & ad Sancta Sanctorum perueniunt, illinc postea ad ecclesiam tendunt, non ab re de scalis huc postremo sermonem distuli.

Has secundum maiorum traditionem accepimus illas esse, quibus Christus praesidis domum tempore passionis ascendit: quare ob eius memoriam flexis genibus maxima pietate uiri, ac mulieres assidue ascendunt. Quod quam pium sit factu, quaque laudabile, unicuique satis persuadere potest & maiorum, ut dixi, traditio; & id, quod dum illud agimus, nobis ante mentis nostrae oculos ponimus, nempe quod una, eademque nocte Dei filius nostri

Matt. 26. c

Marc. 14. e

Luc. 22. e

Ioan. 18. c

causa tamquam mitissimus agnus a rapacibus canibus, & inexplebili fame enectis lupis, inter armorum strepitum arctissimis uinculis ligatus in ciuitatem ductus, a scelerato Iuda proditus, a Petro negatus, ab alijs discipulis derelictus, incredibiles iniurias

perpes-

De septem Urbis Eccl. 73

perpeſſus: bis has aſcendit, primo, quãdo e domo ſacerdotum principis ad præſidem adductus fuit, ut eum ſummus ſacerdos, & uniuerſum phariſæorum, & ſcribarum concilium apud illum multis criminibus accuſarent: ſecundo cum a Pilato præſide ad Herodem regem miſſus eſſet, & ad illum illuſus a toto militum exercitu, qui nefario regi ullo impietatis genere cedebat, morionis ueſte ut demens indutus rediit: poſtremo autem per illas deſcendit, quando morti adiudicatus, in omni ſacri corporis parte crudeliſſime uerberatus, ſpinarum corona uenerando capiti impoſita, non paſſibus, ſed inſana, ac furêti uiolentia ad montê raptus fuit, ſupra diuinos humeros duriffimum patibulũ portans. Hęc Chriſtianus meditari debet, his inhærere tota mentis agitatione: nec diu, multumq. quaſi dubitando immorari, an illæ ſint ſcalæ, quas Chriſtus aſcendit, & quomodo huc ſint translatae. Magna fuit olim principum pietas, qui cum orbis imperium obtinerent; hoc, & multo maiora facere poterunt. Impium enim ſemper eſſe duxi negare id, quod pie ab omnibus, aut plerisque receptum eſt. Quot ſeruari uidentur in eccleſia, quæ a traditione tantum fluxerunt, de quibus negando dubitare grauiffimum, ac ſacrilegum eſt? Sed ut ad eccleſiam redeamus, quæ quantæ uetuftatis ſit ex multis præter ea quæ hucusque diximus demonſtrare poſſem; uerum ut res maxime inſignes tantum cõmemorem, quæ apud antiquiores inueni, ſcribam. Diuus Hieronymus ait Fabiolam nobilem romanam in hac eccleſia pænitentiam egiſſe, eo quod uirum ob adulterium dimiſerat, & alteri perperam nupſerat,

Matt. 27. a

Marc. 15. a

Luc. 23. a

Ioan. 18. c

Luc. 23. a. b

Matt. 27. d

Marc. 15. b

Luc. 23. d

Ioan. 19. c

Tomo. 1.

epiſt. 30

nupserat: cuius hæc sunt uerba. Quis hoc crederet? ut post mortem secundi uiri in semetipsam reuersam, quo tempore solent uiduæ negligentes, iugo seruitutis excusso, agere se liberius, adire balnea, uolitare per plateas, uultus circumferre; meretricis sacco indueret, ut errorem publice fateretur? & tota urbe spectante romana ante diem Paschæ in basilica quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, staret in ordine pænitentium, episcopo, presbyteris, & omni populo collacrymantibus, sparsum crinem, ora lurida, squilladas manus, sordida colla submitteret? Et Prudentius contra Symmachum urbis præfectum, cum dicit, Plebem Romanam in Christum credidisse, in eiusdem basilicæ mentionem incidit his uersibus.

Post hinc ad populû cõuerte oculos, quota pars est,

Quæ Iouis infectam fanie non despuit aram.

Omnis, qui celsa scandit cænacula, uulgus

Quisque terit, silicè uarijs discursibus atram;

Et quem panis alit, gradibus dispensus ab altis;

Aut uaticano tumulum sub monte frequentat;

Quo cinis ille latet genitoris amabilis obfes,

Cætibus aut magnis lateranas currit ad ædes,

Vnde sacrum referat regali chrismate signum.

In hac sacrosancta basilica undecim concilia habi-

ta sunt. Primum sub ^a Iulio primo; secūdum, & ter-

tiū, sunt, quartum, & quintum eorum, quæ roma-

na appellantur, sub Symmacho, ut scribit ^b Enno-

dus Diaconus romanus, quibus ait CC. & XXX.

episcopos interfuisse. ^c Quartum sub Gregorio ma-

gno, ^d Quintū sub Martino LXVII. episcoporū.

Sextum sub ^e Nicolao secūdo CXIII. episcoporū.

Septimum

Lib. 5.

^a Conc. To
mo 1.

^b lib. Ad-
uersus ca-
lūniatores.

^c Conc. To
mo 2.

^d Conc. To
mo 2.

Adonis
chronicæ i
Constanti-
no Hera-
clij nepote.

^e Conc. To
mo 3.

De septem Urbis Eccl. 75

f Septimum sub Calisto secundo C M X VII. episcoporum. Octauum sub ^g Innocentio secundo M. episcoporum. Nonum sub ^h Alexandro tertio CCLXX episcoporum. i Decimum sub Innocentio tertio, cui interfuere Patriarcha Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus, & Archiepiscopi tū latini, tū gręci: LXX. episcopi. CCCCXII. abbates, & priores plus DCC. simul omnes prelati MCCXV. aut eo plures. k Undecimum sub Iulio secundo cardinalium XVI. & episcoporum LXXXV. l sub Leone cardinalium XXII. episcoporum LXXXVI. Ex quibus quis non uidet antiquitatem simul cum amplitudine, & maiestate loci? nam inter primum, & ultimum concilium plusquam M C C. anni præterierunt, quo ob huiusmodi causam, quam uerbis Nicolai primi pontificis explicabimus, patres ad concilia habenda relicta uaticana basilica se contulerunt. Collecta, inquit, sancta synodo in ecclesia Dei, in qua beatus Petrus apostolorum princeps corpore redolet, & uirtutibus emicat: deinde propter frigiditatem loci in ecclesia Lateranensi, quæ ab auctore appellatur Constantiniana, & quæ prima toto terrarum orbe constructa est: ibique recitatio ante illius fores Symmachus Papa combussit libros Manichęorum. Pontificalis hæc sunt uerba. Post hæc omnia, B. Symmachus inuenit Manichęos in urbe Roma, quorum omnia simulachra, uel codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio cōcremauit, & eos ipsos exilio relegauit. In ea olim habitauerunt Canonici regulares ordinis sancti Augustini sub priore, & aliquandiu simul cum illis sub abbat

f Pandulphus Pisanus in Calisto 2.
g Platina in Innocentio 2.
h Conc. Tomo 3.
i Ibidem.
k Conc. Tomo 4.
l Ibidem.

Ad collectos Constantinopolim.

In symmacho.

te Monachi Cassinenses, qui diurnis, nocturnisque horis diuinarū laudū officijs uacabant; post quos solī Canonici regulares permanserunt. Nunc autē hęc ecclesia habet archipresbyterum cardinalem, & canonicos sæculares, multosq. alios presbyteros, qui altari, ac choro deseruiunt, in qua omnia munera episcopalia exercentur, sacri conferuntur ordines, chrismate ununtur fideles, sanctum conficitur oleum, & multa alia fiunt, quæ dignitatem ecclesiæ ostendunt: suntque ibi, qui pænitentium confessiones audiunt, quos Pænitentiarios uocāt; sicut in ecclesia sancti Petri eandem facultatem in absoluendo habentes; anno iubilei eadem indulgentiæ a Clemente sexto concessæ sunt hanc ecclesiam uisitantibus, quæ in basilicis apostolorū acquiri solent.

De ecclesia sanctæ Crucis in Hierusalem.

NIL tam Deo homines propinquos facit, quam crux, siue illam in Christo consideremus, siue in nobis, dum aduersa pro eius gloria patienter ferimus. Nam quis non uidet deuicta morte, ablato peccati imperio, extincta sathanæ tyrannide, clausum longo tempore cælum nobis apertum esse cum in illa Dei filius acerbissima morte sanguinem fudit? Quamobrem diuus Paulus apostolus excelsa uoce clamans, dicebat: Absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Quis nostrum deinde nō intelligit crucem sibi ad salutem consequendā ma-

Gal. 6. d

xime

xime necessariam esse, quam ut quisque tollat iu-
bet Christus, & ut se per eam sequamur? Tanta est
inter cælum, & crucem propinquitas, ut beati di-
cantur hi, qui persecutiones patiuntur propter ius-
titiam, ipsorumque etiam esse regnum cælorum.
Non igitur absque accurata consideratione pertrā-
seat, nullas ex septem ecclesijs magis inter se pro-
pinquas esse quam Lateranensem, quæ triumphāti
ecclesiæ, ac cælesti Hierusalem a nobis comparata
est, & ecclesiā sanctæ crucis nostræ salutis myste-
rijs dedicatam: in qua quid aliud docemur quam
quo modo uera beatitudo nobis paretur, & per
mortem æterna uita tribuatur? Quibus pie, ac san-
cte consideratis, a Lateranensi ad sanctæ crucis ec-
clesiam accedamus: quam in palatio Sessoriano
Constantinus magnus condidit eo tempore, quo
Lateranensem, Vaticanam, & alias ecclesias Ro-
mæ ædificauit, ut sanctus Damasus Papa his uer-
bis scribit. Eodem tempore, inquit, fecit Constan-
tinus Augustus basilicā in Palatio Sessoriano, ubi
de ligno sanctæ crucis posuit, & in auro, & gem-
mis conclusit, ubi & nomen ecclesiæ dedicauit,
quo nominatur vsque in hodiernum diem Hieru-
salem. Et venerabilis Beda. Constantinus fecit Ro-
mæ basilicam in palatio Sessoriano, uel potius Ses-
soriano, quæ cognominatur Hierusalem, ubi de
ligno crucis domini posuit. Quæ crux quo modo
fuerit inuenta, cum parum inter se dissentiat græci,
& latini scriptores (nam ex latinis diuus^a Ambro-
sius, ^b Paulinus, ^c Ruffinus, ^d uenerabilis Beda, ^e
Paulus diaconus; ex græcis, ^f Eusebius, ^g Socrates
Scholasticus, ^h Theodoritus, ⁱ Sozomeus, & ^k Zo-

Marth. 5. a

In D. Silue-
stro. Conc.
Tomo 1.

a Tomo 3.

in funere
Theodosij.

b Ad Seue-
rum Sulpi-

tiū epi. 11.

c Hist. eccl.

lib. 10. c. 8.

d Tomo 3.

i martyro-

logio.

e Histo. mi-

scellæ lib.

11.

f Eccl. hist.

lib. 10. c. 8.

g Hist. eccl.

lib. 1. c. 17.

h hist. eccl.

lib. 1. c. 18.

i Et hist. ec-

cl. lib. 2.

cap. 1.

k Tomo 3.

in Constā-

tino.

Ad Seuerū
Sulpitium
epi. 11.

nara historiam narrant) unius diui Paulini uerbis rem gestam piorum animis inferuiens exponam. Miserat uir Dei Seuero Sulpitio particulam sanctissimæ crucis, & per literas illum docet quo modo, & quando tam ingens thesaurus inuentus fuerit, ita inquires. Adrianus imperator existimans se fidem christianam loci iniuria perempturam, in loco passionis simulachrum Iouis consecrauit, & Bethleem Adonis fana profanata est: ut quasi radix, & fundamentum ecclesiæ tolleretur, si in ijs locis idola colerentur, in quibus Christus natus est ut pateretur, passus est ut resurgeret, surrexit ut regnaret, iudicatus ut iudicaret. Me miserum, etiam ista pro nobis dominus omnipotens perpeti non recusauit, ut ubi pro salute generis humani crucifixus pependerat, ibi hominum sacrilegio sperneretur: & super crucem, ad quam orbe concussio, & sole refugio, & dissilientibus mortuorum excitatione monumentis, rerum natura nutauerat; stabat simulachrum demōnis, & ara simulachri pecudum busta fumabat: & Dei nomen deferebatur statutis mortuorum, cum ipse uiuorum Deus, qui & resurrectio mortuorum est, non solum mortui, sed & crucifixi hominis blasphemaretur opprobrio. In Bethleem quoque, ubi agnouerat bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui; ibi principes hominum inficiati saluatorem Deum, infames hominum amores, mortesque coluerunt. Proditam nouo sydere regis æterni ubi cunabula supplices cum suis opibus adorauerunt Chaldei; ibi barbaras libidines sacrauerunt Romani: ubi natum saluatorem cum exercitu angelorum concinentes cælesti gaudio

gaudio salutauerant illustrata nocte pastores; ibi
Veneris amasium mistæ semiuiris planxere mere-
trices. Prho dolor, quæ pietas hominum hanc im-
pietatem compensare poterit? ubi sacra nati sal-
uatoris infantia uagierat; illic Veneris lamenta
fingentium lasciuis luctibus infamis ritus ulula-
bat: & ubi virgo pepererat; adulteri colebantur.
Mansit hoc sæculi prioris nefas in tempora nostris
proxima Constântini, qui princeps esse principibus
christianis non magis sua, quam matris Helenæ
fide meruit; quæ diuino, vt exitus docuit, inspira-
ta consilio, cum Hierosolymã agnosceret, nomine
conregnabat, vt sibi facultatem daret cuncta illic
loca dominicis impressa vestigijs, & diuinorum
erga nos operum signata monumentis purgare, de-
structis templis, & idolis ab omni profanæ impie-
tatis contagio, & religioni suæ redderet, vt eccle-
sia tandem in terra originis suæ celebraretur. Ita-
que prompto filij imperatoris assensu mater Augu-
sta patefactis ad opera sancta thesauris, tota abusa
fisco est; quantoq. sumptu, atque cultu regina po-
terat, & religio suadebat, edificatis basilicis con-
textit omnes, & excoluit locos, in quibus saluta-
ria nobis mysteria pietatis suæ incarnationis, & pas-
sionis, & resurrectionis, atque ascensionis sacra-
mentis Dominus redemptor impleuerat. Et pau-
lo post. Sed in historia crucis accipite magnum, &
uere diuinum miraculum. Regina illa venerabi-
lis, vt venit Hierosolymam, diligenter, & pie lo-
cis illis, & circa omnibus diuinorum curiosa in-
signium, & oculis haurire gestiens fidem, quam
pijs auribus litterisque perceperat, crucem domini
studio-

studiosissime inquirere adorsa est : sed quæ uia, uel
 ratio inueniendi subesset, cum index idoneus ne-
 mo inueniri posset, ubi memoriam, & curam re-
 ligiose conscientiæ, uel obseruantia, & antiqui-
 tas æui, & superstitionis impiæ diuturnitas abole-
 uisset. Verum ipso omnium, & terris, & animis
 opertorum conscio, & teste Deo, fidelis mulier sanc-
 ctum spiritum per affectum pium meruit : quo
 aspirante cum rem ab humana conscientia diuini-
 tus remotam frustra diligens requisisset, de loco
 tantum passionis certior fieri studuit. Itaque non
 solum de Christianis doctrina, & sanctitate ple-
 nos uiros, sed & de Iudæis peritissimos, ut pro-
 prie, qua miseri & glorientur impietatis, indices ex-
 quisiuit, & accitos in Hierosolymam congregauit.
 Tum omnium una de loco testificatione confirma-
 ta iussit illico, urgente sine dubio concepte reuela-
 tionis instinctu, in ipsum locum operam fositionis
 accingi : parataq. mox ciuium pariter, & militari
 manu breui laborem istius molitionis hausit : &
 contra spem omnium, sed secundum ipsius tantum
 reginæ fidem alta egestione reseratis terræ sinibus
 abditæ crucis arcana patuerunt. Sed cum tres pa-
 riter cruces, ut quondam fixæ domino, & latro-
 nibus steterant, reperte fuissent, gratulatio reper-
 tarum cœpit anxia dubitatione confundi, iusto
 piorum metu, ne forsitan aut pro cruce domini
 patibulum latronis eligerent, aut salutare lignum
 pro stipite latronis abijciendo uiolarent. Respe-
 xit pius fideliter cstantium curas dominus, & ipsi
 potissimum, quæ tam pie sollicitudinis princeps
 erat, huius consilij lumen infundit, ut aliquem

recens mortuum inquiri, & inferri iuberet. Nec
mora, uerbum factum, cadauer illatum est, depo-
nitur, iacenti una de crucibus admouetur: sed eo-
rum ligna mors spreuit. Postremo dominicam cru-
cem prodit resurrectio, & ad salutaris ligni tactū
morte profuga funus excussum, & corpus erectum
est; tremefactisque uiuentibus stetit mortuus, &
funebribus, ut Lazarus quondam, uinculis expedi-
tus, ilico inter spectatores suos rediuiuus incessit.
Ergo crux Domini tot operta ætatibus, & Iudæis
in tempore passionis abscondita, neque gentibus
in ædificatione fani terram sine dubio ad ipsam fa-
bricam egerentibus reuelata; nonne diuina ma-
nu latuit, ut nunc inueniretur cum religiose quære-
retur? Ita, ut crucem Christi decuit, experimēto re-
surrectionis inuenta, & probata crux Christi est,
dignoq. mox ambitu consecratur condita in pas-
sionis loco basilica, quæ auratis corusca laqueari-
bus, & aureis diues altaribus arcano positam sacra-
rio crucem seruat, quæ episcopus urbis eius quot-
annis, cum pascha domini agitur, adoradam popu-
lo princeps ipse uenerantium promit. Neque præ-
ter hanc diem, qua crucis ipsius mysterium cele-
bratur, ipsa quæ sacramentorum causa est, quasi
quoddam sacræ solennitatis insigne profertur, nisi
interdum religiosissimi postulent, qui ea tantum
causa, illo peregrinati aduenerint, ut sibi eius reue-
latio quasi in pretium longinquæ peregrinationis
deferatur, quod solum episcopi beneficio obtineri
ferunt; cuius & tantum munere de eadem cruce
hec minuta sacri ligni ad magnam fidei, & benedi-
ctionis gratiam haberi datur. Quæ quidem crux

in materia insensata uim uiuam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum uotis lignum suum commodat, ut detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat, quotidie diuiduū sumentibus, & semper totam uenerantibus, sed istam impu- tribilem uirtutē, & indetribilem soliditatē de illius profecto carnis sanguine bibit, quę passa mortem non uidit corruptionē. Audistis quæ sanctissimus episcopus de cruce referat: hoc de illa nobis clarissimum testimonium reliquit. Videbor fortasse alicui longius progressus esse in aliorū uerbis referendis, sed quis finis seruari potest in eius uerbis, qui factis nullum charitatis modum adhibere nouit? quando ex opulentissimo diuite uoluntate pauperrimus factus, consumptis rebus omnibus in officio pietatis se ipsum uendidit, ut captum a Vādalis matri uiduæ filiū restitueret. Congruens igitur, & conueniens fuit, ut tam bono charitatis magistro a Christo in cruce pro nobis pendente talia edocto uteremur, a quo discant Christiani, quo honore sit colenda Christi crux, cui ratione contactus (ut scholasticorum theologorum uerbis utar) patriæ cultus debetur, qui solius Dei est. Agnoscat hæretici errorem suum, fateantur ignorantiam, eorum malitiæ grauisimam pœnam: antiquissimam esse in Christi ecclesia crucis uenerationem ab antiquissimo scriptore non dedignentur accipere, eiusque sententiæ acquiescere. O Roma omnium urbium fortunatissima, ad quam postquam sancta Hierosolymorum urbs a barbaris expugnata est, & non sine maximo christiani nominis dedecore omni turpitudine sanctissimum templum fœdatū, ubi

In uita di-
ui Paulini
apud Lipo-
manum.

De septem Urbis Eccl. 83

ubi omnium sanctarum reliquiarum præstantissima Christi crux seruabatur, sancta, & ueneranda omnia translata sunt; apud quam pars trophæi dîni amoris in humanum genus remansit, quod uidere magnum quondam præmium longissimæ peregrinationis, ut audistis, eratis, qui procul ex remotis orbis terrarum regionibus Hierosolymã ad sacra uisenda loca petissent. Ad cuius excellentiam demonstrandam quid hoc maius addi potest, quàm quod eius signum tãti factum esse a sanctissimis uiris legimus, ut^a beata Paula, ^b & diuus Ioãnes Chrysostronus morientes se illo signarunt? ^c diuus Antonius, ^d & Hilarion contra dæmonum insidias tamquam ad bellum non alio gladio utentes se accingebant: ^e & diuus Hieronymus Demetriadi uirgini scribens crucis signaculo crebro se munire monet, ne exterminator Aegypti in illa locum reperiat? Sed quid dico sanctis uiris hoc signum adiumento fuisse, cum & impios per hoc a periculis, a morte, a dæmonibus ipsis liberatos esse sciamus? Turcæ etenim in frontibus cruce signati pestilentiam effugerunt, ut auctor est Nicephorus? Iulianus Apostata christiani nominis acerbissimus hostis, ut diuus Gregorius Nazianzenus refert; cum aliquando descendisset in quoddam aditum, plerisque inaccessum, & horrendum cum homine magicarum artium perito, ut cum dæmonibus de rebus futuris colloquium iniret, statim in illa caligine terrores eum adoriri cœperunt ob formidolosiores sonos, insuetos, tetrosq. odores, atque ignea spectra; quibus improuiso percussus ad crucem uetus remedium confugit, eoque se aduersus terrorem signat

^a D. Hiero. Tomo 1. epist. 27.

^b In uita apud Lipo manum.

^c D. Hiero. Tomo 1. i Paulo primo eremita.

^d Idem Tomo 1. i Hilarione eremita.

^e Tomo 1. epi. 8.

Eccl. hist. lib. 18. cap. 21.

In Iulianum apostatam iunctiua 1.

A Freulpho Lexouensi episcopo idem narratur, To. 2. lib. 4. cap. 9. &

^a Nicepho

(fuerat enim miser a puero christianis moribus imbutus) & ab eo, quem infectabatur, per crucem auxilium sibi exoptat. Mirabile quidem dictu, cedunt statim uiso signo laruæ, pelluntur dæmones, liber fit impius omni timore. Quamobrem si tantam uim signo inesse uidemus, qualem ipsi cruci Deum dedisse credendum est? Veneretur igitur christianus crucem sanctam religionis nostræ gloriam, & splendorem. Quod cum in alio loco cōuenientius fieri non possit, quam in ecclesia ei sacra, ubi & crucis lignum, ut supra ostendimus, ipsiusque inscriptio, & unus ex clauis, quo Christus transfixus fuit, pari honore uenerandus non sine maximo Dei beneficio reseruatur, quam quo pietatis affectu sit nobis adeundum, ipsa imperatorū uxor, mater, & auia nos edoceat, cuius ex diui Paulini uerbis piam sedulitatem cognouimus, & quasi oculis octogenariam mulierem, cui uelut Aquila renouata esset iuuentus, conspeximus ex Occidente in Orientem properantem. Sunt in hac ecclesia duo præcipua altaria. Primum est altare maius, ubi locata est sanctissima eucharistia, sub quo etiam iacent corpora sanctorum Cæsarij, & Anastasii martyrum, sacrum crucis lignū, & aliæ uenerandæ reliquiæ seorsum collocatæ sunt, & ex eminenti loco a dextera altaris populo certis anni diebus ostenduntur. Subtus uero maius altare est sanctissimum sacellum Hierusalem dictum, a quo ecclesia nomen habet, multis reliquiis refertum, cui concessæ sunt indulgentiæ, & mulieribus in illud ingredi non permittitur, nisi 20. Martij, quæ est dedicationis loci festa dies. Super eius altare nemo

sine

De septem Vrhis Eccl. 85

sine Papæ licentia missam celebrare potest. In hac ecclesia tempore Symmachi Papæ habita fuit tertia Romana synodus. In ea habitant monachi Cistercienses congregationis Lombardiæ, & est titulus presbyteri Cardinalis, illamque uisitantibus plurimæ, ac continuæ indulgentiæ condonantur.

ro lib. 10.
cap. 3. eccl.
hist.

De ecclesia sancti Laurentij extra Vrhis mania, in agro Verano.

VANTI antiquitas sanctos martyres fecerit, quamque amplis monumentis consecrauerit illorum memoriam; etsi ex multis nobis probatum, planumque sit, tamen hinc maxime perspicitur, quod cū

christianissimus imperator Constantinus splendidissimas ædes sanctissimi Saluatoris diui Petri, & Pauli, ac sanctæ crucis in Hierusalem edificasset, quintam, de qua nunc loquimur, sancti Laurentij martyris ecclesię Archidiaconi adiūxit, ut, Damascus, & uenerabilis Beda scribunt, Damasi uerba sunt hæc. Eodem tempore Constantinus Augustus fecit basilicā beato Laurētio martyri uia tiburtina in agro Verano super arenarium Cryptæ: & usque ad corpus sancti Laurentij martyris fecit gradus ascensionis, & descensionis. Venerabilis Bedæ eadē sunt uerba. Aequū enim fuit, ut in ea urbe ubi inuictus martyr adolescens adhuc contra Christi hostē fortiter dimicās martyrio coronatus fuit, secundū Eusebium, & uenerabilem Bedam ibidem sacro hoc templo in ipsa ecclesiæ adolescentia illustrare-

^aIn siluestro Conc. Tom. 7.

^bTomo 2. de sex artibus mundi in Constantino.

^cTomo 2. in chroni.

^dTomo 3. in martyrologio.

tur, cuius gloriosum certamen quomodo in ferrea craticula super ardentem prunas positus usque dum extremum emiserit spiritum in Dei laudibus perseuerans a ueræ fidei confessione numquã dimoueri

a Tomo 3. potuerit^a diuus Ambrosius^b Augustinus, ^c Leo Papa^d
 sermo. 71. Maximus Taurinensis, & alij celeberrimi doctores
 b Tom. 10. certatim immortalibus laudibus celebrat, atq. ex-
 de sanctis, tollunt: cuius sanctum corpus ab Hippolyto quem
 sermone 1. paulo ante sanctus martyr baptizauerat, sepultum
 2. 3. 4. fuit, ubi constructa est ecclesia: quæ, ne uno tantum
 c Sermone in natiuitate eiusdem. cælestis gratiæ lumine clara esset, sed duobus clarif-
 te eiusdem. simis luminibus omnium oculi in illam conuerte-
 d De sanctis rentur, diui Laurentij corpore primum, deinde bea-
 Homi. 1. 2. ti protomartyris Stephani illustrior facta est: & cu-
 & 3. tius sanguine sicut Hierosolyma in oriente celebris
 Vene. Beda fuit, ita sepulchro in occidente nobilitaretur Ro-
 Tom. 3. in martyrolo ma, quo quis sanctas transtulerit reliquias dubita-
 gio. tum est. Gennadius id Orofio tribuit. Hic est Oro-
 De uiris il- fuis (inquit) qui ab Augustino pro ducenda animæ
 lustribus. ratione ad Hieronymum missus, reliquias beati Ste-
 phani primi martyris tunc nuper inuentas primus
 To. 2. lib. intulit occidenti, idemque confirmatur a uenera-
 de sex ætati bile Beda. Sed quid dicemus, quod paulo infra idē
 bus mundi Doctor contrarium huic refert, inquit in eodem
 in Hono- libro de sex ætatibus mundi: Eudoxia uxor Theo-
 rio. dosij principis ab Hierosolymis remeauit, beatissi-
 Ibidem in mi Stephani primi martyris reliquias, quæ in basi-
 Theodosio mica sancti Laurentij positæ uenerantur, secum de-
 iuniore. ferens. Dicemus ne non tantum a Gennadio dissen-
 tire, sed sibi ipsi, quod absurdus esset, non constare
 tantum uirum? Absit a nobis huiusmodi iudicium
 de illo ferre, qui ante octingentos annos floruit, &
 doctrina,

De septem Urbis Eccl. 87

doctrina, ac iudicio excelluit, conciliarem tamen illum, & sibi ipsi, & Gennadio hoc pacto: nec aliter res se habere mihi uideatur, quam ut Orosius primus reliquias beati Stephani partem scilicet aliquam sacri corporis in occidentem attulerit; reliquum uero maioremque partem, & fere totum, ut nunc Romæ seruatur, ac colitur, Eudoxiam ex oriente transtulisse asseueremus, maxime cum huic ueritati Theodorus lector aperte assentiat, inquis. Sub Theodosij iunioris imperio reliquias sancti Stephani, Laurentij, & Agnetis in martyrio sancti Laurentij depositæ sunt, & celebratur illic ipsorum memoria usque in hunc diem. Quomodo autem Hierosolymis protomartyris corpus inuentum fuerit, & quam antiqua eius inuentionis ac solemnis memoria in ecclesia fuerit, ex his uenerabilis Bedæ uerbis colligitur. Hierosolymis inuentio corporis sancti Stephani protomartyris, & sanctorum Gamalielis, Nicodemi, Abimon, sicut reuelatum est a Domino beato Luciano presbytero septimo Honorij Principis anno. Quot miraculis per illius reliquias Deus se magnū ostenderit, legatur inter alios diuus Augustinus de ciuitate Dei. Quam gloriosa martyrij palma lapidibus obrutus, præclaraque innumerabilium meritorum corona in cælum ascenderit, quod adhuc uiuens apertum uidit, & Iesum stantem a dextris uirtutis Dei, quod nam grauius testimonium sacris, canonicisque scripturis afferri potest? ad tam igitur gloriosum fortissimorum Christi militum sepulchrum effusis prius pijs precibus ante maius altare, ubi sacra eucharistia posita est, quanto timore, quauē reuerentia pio, ac catholico christiano

1080
1307
1371

Collecta-
neorū lib.

Tom. 3 in
martyrolo
gio.

Tomo 5.
lib. 22. c. 8.

stiano sit accedendū, audiamus quæso quid diuus
Gregorius Papa referat de hoc sanctissimo loco.

Tomo 2.
lib 3. regi
stri epi 30.

Præter hæc autem, inquit, sanctæ memoriæ deces-
for meus (Pelagium secundum intelligit) itidem
ad corpus sancti Laurentij martyris quædã melio-
rare desiderans, dum nescitur ubi uenerabile cor-
pus ipsius esset collocatum, & effoditur, exquiren-
do subito sepulchrum ipsius ignoranter apertum
est, & ij qui præsentés erant, atque laborabant mo-
nachi, & mansionarij, qui corpus eiusdem marty-
ris uiderunt, quod quidem minime tangere præ-
sumperūt, omnes intra decem dies defuncti sunt,
ita ut nullus uitæ superesse potuisset, qui sanctum
& iustum corpus illius uiderat. Locus autem sepul-
chri est infra maius altare, ubi in alio sepulchro se-
pultus est sanctus Iustinus martyr. Hinc dum egre-
dimur a dextera extat cœmeteriū Cyriacæ sanctissi-
mæ mulieris, ad quod per gradus descenditur, ubi
cõdita fuere corpora sanctorum martyrum Seueri,
& Iustini presbyterorum, Claudij subdiaconi Ro-
mani Ostiarij, Crescentij lectoris sub Xisto Papa
secundo. Item corpora sanctorum romanorum pō-
tificum confessorum, Zosimi, Xisti tertij, & Hilarij:
præter hos etiam corpora sanctorū martyrum Hip-
polyti, Concordiæ nutricis eius cum alijs XIX. fa-
miliæ suæ, Irenei, Habundij, Cyrillæ, Tryphoniæ,
& aliorum multorū, quorum nomina non haben-
tur, cum pene infinitus sit numerus. De hoc cum
sanctitate, tum uetustate insigni cœmeterio in pas-
sione sancti Hippolyti episcopi Portuensis & mar-
tyris, Prudentius Poeta christianus ita scribit.

Innumeros

De septem Urbis Eccl. 89

Peri stepha
non hym-
no 11.

Innumeros cineres sanctorum Romula in urbe
Vidimus, o Christi Valeriane facer.

Incisos tumulis titulos, si singula quæris
Nomina, difficile est, ut replicare queam.

Tantos iustorum populos furor impius hausit,

Quum coleret patrios Troia Roma Deos

Plurima literulis signata sepulchra loquuntur

Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.

Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas

Marmora, quæ solum significant numerum.

Quanta uirum iaceant congestis corpora aceruis

Nosse liquet, quorum nomina nulla legas.

Sexaginta illic defossas mole sub una

Reliquias memini me didicisse hominum;

Quorum solus habet cōperta uocabula Christus,

Vtpote quos propriæ iunxit amicitia.

Hæc dum lustro oculis, & sicubi forte latentes

Rerum apices ueterum per monumēta sequor:

Inuenio Hippolytū, qui quondā schisma Nouati

Presbyter attigerat, nostra sequenda negans:

Vsque ad martyrij prouectum insigne tulisse

Lucida sanguinei præmia supplicij.

Quod de cœmeterio Cyriacæ intellexerit Pruden-

tius contra nonnullos, qui uolunt eum his carmi-

nibus de cœmeterio Callisti locutum esse, hæc me

ad id affirmandum mouerunt. Primum, quod in-

ter martyres, qui in cœmeterio Callisti sepulti sunt,

nemo est (ut scire potui) qui uocetur Hippolytus;

in cœmeterio autem Cyriacæ & Hippolytum, &

nutricem, & totam eius familiam sepultam esse

cognouimus. Sed si quis dixerit, Prudentium de

Hippolyto episcopo Portuensi loqui, cuius narrat

martyrium,

martyrium, non de illo, qui cum tota familia baptizatus fuit a beato Laurentio; & ideo hoc minime efficere: & an de uno magis, quam de altero possit intelligi: respondeo, me diu, multumque laborasse in cognitione rei perquirendæ, & adhibito etiam consilio doctorum uirorum necesse esse cognoui, fateri totam antiquitatem in summo errore circa historiã sancti Hippolyti episcopi Portuenfis uersatam esse, quæ erant unius alteri attribuendo. Inter quos fuit Prudentius; nam indomitis equis, ut suis inserit carminibus, raptatum per loca carduis, & tribulis cõsira lacerato corpore Hippolytum a beato Laurentio baptizatum spiritum emisisse, omnes sanctorum historiæ clamant; de

Tomo 3. quo inter alios uenerabilis Beda. Romæ sancti Hippolyti, qui tempore Decij, ligatis pedibus ad colla indomitorum equorum, & sic per carduos, & tribulos tractus emisit spiritum. Verum de Hippolyto Portuensi uaria sunt, quæ scriptores referunt,

a Hist. eccl. lib. 6. c. 15. f. Eusebius, & b diuus Hieronymus, cuius urbis fuerit episcopus ignorant: c Nicephorus, d & Zonara illum episcopum romani Portus faciunt: uenerabilis e Beda scribit Antiochiæ martyrium subiisse: in ueteri manuscripto libro Achillis Statij, legi Alexandria docuisse, Christumq. prædicasse; deinde desiderio ductum sanctorum sepulchra uisendi Romam uenisse, & apud Portum Christi fidem prædicantem pro Christo in foueã aqua plenam proiectum obiisse, & prope illam sepultum esse. Ac ut nota fiat historia a paucis adhuc cognita, cum non impressus sit liber a quo, ut dixi, illam accipi, uerba ipsa subiiciam. Beatus Hippolytus, qui

De septem Urbis Eccl. 91

„ & Nonus dicitur cuius prædicatione Alexandria
„ conuersa fuerat, limina apostolorum uisitare cu-
„ piens, Romam adiit: sanctorum sepulchra ubi-
„ cūque in locis uel cœmeteriis inuenire potuit, cu-
„ riosissime requirebat: ibique dignas Deo laudes
„ referens, diu noctuq. orationibus persistebat: post-
„ modum uero ad Portum tiberinæ urbis properās,
„ Spiritus sancti gratia reuelante, uerbum uitæ, qui-
„ bus poterat cum miraculorū indiciis prædicabat.
„ Denique postquā multa diuinorum librorum cō-
„ mēta edidit, & beatam uirginem Auream pro
„ Christo passam sepeliuit: cum Vlpium Romulum
„ urbis Romæ uicarium reprehenderet, quod chri-
„ stianos crudeliter damnaret, ipsius uicarij præce-
„ pto ligatis manibus, & pedibus in foueā aqua ple-
„ nam præcipitatur: sicque cum martyrij triumpho
„ ad Christum perrexit. Tunc audita est quasi uox
„ infantium dicentium, Deo gratias: qua uoce audi-
„ ta Vlpius Romulus dicebat: modo parefiunt artes
„ magicæ: nonne auditis consolationes dæmonum?
„ Preciosissima autem sancti martyris anima cum
„ huiusmodi laudis uoce cælum penetrauit. Vnde
„ non dubium est angelica illic solatia consortij ad-
„ fuisse: christiani uero noctu leuauerūt corpus eius
„ de puteo occulte, & cum hymnis, & laudibus, om-
„ nique ueneratione sepelierunt in eodem loco non
„ longe ab ipsa fouea, scilicet quasi pedes plus mi-
„ nus quadraginta, in insula, quæ ab uno latere habet
„ mare, a duobus diuisione aluei Tiberis cingitur,
„ uigesima secunda die mensis Augusti: ubi quotidie
„ præstantur Christi beneficia, & tructus operū san-
„ cti martyris exuberant usque in præsentem diem.

Omnes

Omnes quidem de sanctitate uiri, & de doctrina conueniunt; de tēpore, quo uixit sub Alexandro Mammee filio, quodque Nouato aliquando confenserit, nulla discrepantia est: de loco, ubi episcopus præfuerit, & martyrij palmam consecutus sit, maximam controuersiam esse uideo ob multas causas, præter hanc scriptorum uarietatem, quas nunc commemorare, neque loco, neque tempori conuenit. Huius statua superioribus annis non lōge ab ecclesia sancti Laurentij, & cœmeterio Cyriacæ inuenta fuit; quod non parum antiquorum errorem confirmare uidetur; qui, ut credere licet, cum audissent eo in loco sepultum Hippolyti corpus, existimantes illud esse Portuensis episcopi, eius ibi statuam posuerunt. Quid mirum igitur si Prudentius quamuis doctissimus ex Hispania Romāueniens (erat enim Hispanus) ignorauit, quod qui Romæ nati, & nutriti erant, omnino nescire uidebantur? cuius tam sancti cœmeterij accuratorem descriptionem idem refert his uersibus, paulo post illos, quos supra posui.

Ibidem ut supra. Metando eligitur tumulo locus, ostia linquent,

Roma placet, sanctos quæ teneat cineres.

Haud procul extremo culta ad pomaria uallo

Merfa latebrosis Crypta patet foueis.

Huius in occultum gradibus uia prona reflexis

Ire per anfractus luce latente docet.

Primas namque fores summotenus intrat hiatu,

Illustratque dies limina uestibuli.

Inde ubi progressi facili nigrescere uisa est

Nox obscura loci per specus ambiguum;

Occurrunt

Occurrunt celsis immensa foramina tectis,

Quæ iaciunt claros antra super radios.

Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus

Arcta sub umbrosis atria porticibus.

At tamen excisi subter caua uiscera montis

Crebra terebrato fornicæ lux penetrat.

Sic datur absentis per subterranea solis

Cernere fulgorem, luminibusq. frui.

Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis

Propter ubi apposita est ara dicata Deo.

De ecclesiæ autem antiqua pulchritudine

in eodem loco.

Ibidem.

Stat, sed iuxta aliud, quod tanta frequëntia templū

Tunc adeat cultu nobile regifico.

Parietibus celsum sublimibus, atque superba

Maiestate potens, muneribusq. opulens.

Ordo columnarum geminus laqueria tecti

Sustinet auratis suppositus trabibus.

Adduntur graciles tecto breuiore recessus,

Qui laterum seriem iugiter extenuent.

At medius aperit tractus uia latior alti

Culminis, exurgens editiore apice.

Fronte sub aduersa gradibus sublime tribunal

Tollitur, antistites prædicat unde Deum.

Ex quibus satis aperte colligitur, non de sancti Se-

bastiani ecclesia, in qua neque columnas, neque

aliquid marmoreum fuisse legimus: sed de basi-

lica sancti Laurentij locutum fuisse. Quæ licet

conlapsa instaurata fuerit, tamen pristinam for-

mam in ea seruata esse uidemus ex porticu, ex

pulpitu, ex choro, ex antiquissimis columnis, &

ex marmoreis ornamentis, quibus undique nitet.

Et

Tomo. 7.

Et quoniam de cœmeterio diuæ Cyriacæ multa diximus, quæ nam illa fuerit, ut legi apud uenerabilem Bedam in sermone die sancti Laurentij habito nō præteribo. Fuit. n. hæc sanctissima mulier uidua xxxij. annis, in cuius domo beatus Laurentius thesauros ecclesiæ pauperibus distribuit, quam impositis super caput eius manibus, cum diu infirma fuisset, mirabiliter idē sanctus sanauit. Et inter alia quæ pie, & religiose ab illa facta fuerunt, hoc sanctissimum cœmeterium sacro martyrum cruore adorandum extat adhuc, in quo super altare ibi erectum missas celebrantibus sunt pro mortuis cōcessæ indulgentiæ: itidemque quotidie ecclesiam adeuntibus. In illa est retro maius altare marmorum pontificis solium, sicut in aliis ecclesiis patriarchalibus: tres habet portas, & porticum. In illa ab Honorio tertio data sunt imperij insignia Petro imperatori Constantinopolitano, qui cum Iole uxore Romam uenerat. Fuit iuxta illam antiquum Cluniacensium monasterium, ex quo proderunt sancti Ioannes Ficocia Romanus Abbas, Gregorius septimus Soanensis, & Paschalis secundus Romani Pontifices. Nunc au-

In Hono-
rio apud
Platinam.

tem habitatur a Canonicis regularibus, qui Scopetini dicuntur. Ecclesia Cardi-

nali alicui commendari so-

let.

De ecclesia sanctæ Mariæ Maioris.

V I D aliud, peracto iam cursu hu-
ius nostræ sacræ peregrinationis,
nobis optandum erat, nisi ut tam
sancto instituto sanctissimus quo-
que daretur finis? quod omnino
compleri uidemus, dum septima

sanctissimæ uirginis Mariæ ecclesia terminus illi
constituitur, quam ultimam non dignitate, sed my-
sterio quasi lassis requiem, & portum nauigantibus
in fine posuimus. Hanc, ut ab eius antiquitate in-
cipiamus, pluribus nominibus olim appellatam ef-
se legimus. Nam Faustinus, & Marcellinus presby-
teri, qui eo tempore, quo condita fuit, uixerunt, in
libro, quem Valentiniano, Theodosio, & Arcadio
scribunt, cum dixissent, Damasum episcopum or-
dinatum esse in Lateranensi basilica, hæc subiun-
gunt. Plebs fidelis, cui concurrens presbyteros illos
septem detentos eruit, & ad basilicam Liberij sine
mora perduxit. Idemque uenerabilis Beda, & liber
pontificalis romanus, quod uocata fuerit ecclesia

Liberij, confirmant, sub cuius pontificatu, ut ex bul-
la Nicolai quarti accepimus, quæ in bibliotheca uati-
cana seruatur, ostenso prius sancto pontifici per
niuis miraculum loco, ubi construenda esset, ædifi-
cata fuit, cumque parum historia niuis sit cognita,
uerba bullæ, ex quibus tantum de miraculo liquet
subiungam. Cupientes igitur ut ecclesia nostra (ait
sanctus Pontifex) ad honorem uirginis eiusdem cõ-
structa, eius quidem structuram gloriosus Deus in
sanctis

Huius libri
exemplaria
manuscri-
pta habentur in uati-
cana biblio-
theca.

Tom. 2. de
sex ætatib⁹
mûdi in Li-
berio.
Bulla Nico-
lai IIII.

sanctis suis per immisionē niuis æstus tēpore mira
 biliter indicauit, congruis honoribus frequētetur.
 Eadē dicta etiā est sancta Maria ad Præsepe ob san-
 ctissimū locum, ubi Christus natus est ex, Bethleē il-
 luc translatum: aliquando basilica sanctæ Mariæ
 Maioris eo quod illa prima fuit earum, quas uirgi-
 ni erectas fuisse legimus: a nonnullis dicitur basili-
 ca Xisti, inter quos uenerabilis Beda scribit, Xistus
 Romæ episcopus fecit basilicam sanctæ Mariæ ma-
 tris Domini, quæ ab antiquis Liberij cognomina-
 batur. Hadrianus primus de ea loquitur in eo li-
 bro, quem Carolo Magno pro defensione sancta-
 rum imaginum misit, ubi nomina huius ecclesiæ

Conc. To-
mo 3.

complectitur his uerbis. Beatus Xistus Papa basili-
 cam sanctæ Dei genitricis Mariæ cognomento Ma-
 iorem, quæ ad Præsepe dicitur, tam in metallis au-
 reis, quam in diuersis historijs, sacrisque decorauit

In Simpli-
cio.

In Grego-
rio 2.

In Symma-
cho.

imaginibus, iuxta hanc secundum Bibliothecarium,
 Simplicius papa fecit basilicam sancti Andree apo-
 stoli: Gregorius secundus eodem auctore monaste-
 rium instituit: Symmachus, ut in eius uita legitur,
 Oratorium in illa ædificauit sanctorum Cosmi, &
 Damiani: Gelasius ante fores huius basilicæ iussit
 cremari libros Manichæorum. Pontificalis uerba

In Gelasio.

sunt hæc. Gelasij temporibus inuēti sunt Manichei
 in urbe Roma, quos in exilium deportari præcepit,
 quorum quoque codices ante fores basilicæ sanctæ
 Mariæ incēdio cremauit. Vbi notandum est ad ma-
 iorem dignitatem huius ecclesiæ agnoscendam si-
 cut hic legimus, quod omnes scriptores quando di-
 cunt ecclesiam sanctæ Mariæ nil aliud addentes, ec-
 clesiam sanctæ Mariæ Maioris intelligūt, ut multis

exemplis

exemplis probari potest. Inter quæ illud est antiquissimum ex pontificali, cum dicit, quo in loco conciliū Romanum sub sancto Pontifice Hilario habitum sit, his uerbis. Hilarius fecit constitutum de ecclesia in basilica ad sanctam Mariam. Neque de alia potest intelligi, cum sola hæc ex ecclesijs beatæ Mariæ sacris basilica dicta sit, quæ ab initio una ex quinque Patriarchalibus fuit. Nam usu id experimur, quod quando Romæ nominatur ecclesia sancti Ioannis, siue sancti Petri, nemo est, qui de Lateranensi, & Vaticana dubitet esse intelligendum, quamquam plures ecclesiæ in urbe extent, quæ iisdem sanctis sint dicatæ. Idem de multis alijs euenit, quod cur non de hac factum esse credamus? cui tantum honoris antiquitas detulit, ut Ioannes primus, a quo distributa fuerunt munera a Iustino Imperatore ecclesijs urbis missa, hanc post beati Petri & Pauli tertiam adnumerauerit? & Cōstantinus tertius tempore Vitaliani Pontificis Romā ueniens post ecclesiam sancti Petri pari pietate, & munificētia die sabathi sanctam Mariam Maiorem adiit, amplaque illi dona obtulit, sicut beato Petro fecerat? In hac ecclesia soliti sunt Romani pontifices missas celebrare: cumque id aliquando à Martino sanctissimo papa perageretur, huiusmodi miraculo Deus & uiri innocentia tutatus est, & loci sanctitatem demonstrauit; quod ut ex Pontificali accipi, iisdem uerbis exponam. Olympius ueniens in Ciuitatem Romam, & uolens adimplere, quæ ei iussa sunt (iusserat enim illi Constans imperator Heraclij nepos, ut Martinum interficeret) arimans, se cum exercitu uirtutis, uoluit schisma sanctæ ecclesiæ

Conc. Tomo. I. i Hilario.

Ex lib. pontificali in B. Ioanne.

Ex ueteri manuscripto libro.

In D. Martino.

clesiae intromittere, & non illum permisit omni-
 potens Deus, quæ nitebatur perficere. Videns ergo
 se a sancta Dei catholica, & apostolica ecclesia su-
 peratum, necesse habuit de sua quasi mala intentio-
 ne declinare, & quod non potuit per manum ar-
 matam facere, subreptitio modo per missarum so-
 lennia nisus est implere. In ecclesia enim Dei geni-
 tricis, semperque uirginis Mariæ ad præsepe dum
 ei communionē porrigeret sanctissimus Papa, uo-
 luit interimere eum ut demādauerat suo spathario:
 sed Deus omnipotens, qui solitus est seruos suos
 orthodoxos circumtegere, & ab omni malo eripe-
 re, ipse excecauit spatarium Olympi exarchi, & non
 est permixtus uidere pontificē quando exarcho com-
 munionem porrexit, uel pacem dedit, ne sanguis
 eius effunderetur, & catholica Dei ecclesia hæresi
 subiugaretur; quod postmodum prædictus armi-
 ger diuersis hominibus cum iureiurando professus
 est. Videns ergo Olympius exarchus, quia manus
 Dei circūtegebat Martinum sanctissimum papam,
 necesse habuit cum pontifice concordiam inire, &
 omnia, quæ iussa fuerant, eidem uiro indicare. Cau-
 sam huius sacrilegij tuisse inuenimus, quia Constās
 in Monothelitarum hæresim lapsus fuerat quā (ut
 in eodem pontificali legitur, itemque apud Zona-
 ram) cum uehementer insectatus esset Martinus, cō-
 ciliumque Romæ cētumquinque episcoporum ad
 eam tollendam habuisset, in quo Cyrum, Alexan-
 drinum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum Constanti-
 nopolitanos condemnauerat, adeo animum impe-
 ratoris offenderat, ut tam scælestum facinus com-
 mittere non esset ueritus. Quid de Eugenio Papa
 dicam,

Tomo 3.
 In cōstāte.
 Concil. To-
 mo 2.

dicam, ut ad rem nostram redeamus, cui quasi tūc nulla maior uindicta inferri uideretur a clero, & populo interdictum fuit, ne in ecclesia sanctæ Mariæ Maioris sacrificaret, nisi Petri Constantinopolitani sacrilegas literas reiecisset, tanta erat illius ecclesiæ dignitas. Sed ut tam præclarum factum melius percipiatur, ad ipsa pontificalis uerba recurramus.

» Eugenij temporibus Petrus Patriarcha Constanti- In Eugenio.

» nopolitanus direxit synodicam ad sedem apostoli-

» cam iuxta consuetudinem, omnino obscurissimā,

» & ultra catholicam regulam, non autem declarans

» operationes, aut uoluntates in Domino nostro Iesu

» Christo: & accensus populus uel clerus eo quod ta-

» lem synodicam direxisset, minime susceperūt eam,

» sed cum maiore strepitu a sancta Dei ecclesia pro-

» iecta est, ut etiam nec eundem Papam dimitteret

» populus, uel clerus missas celebrare in basilica Dei

» genetricis, semperque uirginis Mariæ, quæ appel-

» latur ad præsepe, nisi promississet his ipse pontifex

» minime eam aliquando suscipere. Quod autē præ-

» cipue in hac basilica pontifices in die natalis Do-

» mini, & resurrectionis celebrare consueuerit, ex ho-

» milijs, quas sanctus Gregorius habuit ad populum

» super illud Euangelij, Exijt edictum a Cæsare Augu Luca. 2. a

» stus, ut describeretur uniuersus orbis: & in die Pa-

» schæ super illud, Maria Magdalene, & Maria Iacobi Mar. 16. a

» & Solomæ emerunt aromata; manifeste apparet.

» Nam Ioannes diaconus scribit, sanctum pontificē In D. Gregorio.

» semper solitū fuisse facere ad populum uerba super

» euangelia, ubi erant stationes; ex quo habemus tē-

» pore sancti Gregorij illic fuisse has solemnes statio-

» nes. Apud Guglielmum Anglicum chronicorum Guglielmus Anglicus.

» scriptorem

scriptorem probatissimum legitur, quod cum sanctus Gregorius in hac sanctissima basilica missam celebraret; & ad illud peruenisse quando dicitur Pax Domini sit semper uobiscū, ab angelis e cælo ei responsum fuisse, & cum spiritu tuo. Quare ex eo tempore cum Pontifex ibi celebrat ob memoriam, ac uenerationem eiusrei a clero non responderetur amplius uerbis illis, Pax Domini sit semper uobiscum, & cum spiritu tuo. Liber manu scriptus in quo hoc inueni seruabatur olim in bibliotheca Marcelli secundi pontificis, quam hoc anno nullis parcens impēsis emit doctissimus uir Guglielmus Sirletus S. R. E. Cardinalis amplissimus, penes quem inter innumeros, rarissimosque græcos, ac latinos libros hic etiam extat. Erant (ut diximus) secundum Innocentium I I I. Romæ quinque patriarchales ecclesiæ, ex quibus non solum una est ecclesia sanctæ Mariæ Maioris, uerum cum idem tradat tres existere, ubi Papa pontificatus insignia solebat accipere, solemnique ritu missas celebrare, post Lateranensem, & Vaticanā hæc una erat, & hæc de causa in maioribus illarum altaribus solus Papa celebrabat. Quando autem id ille agere aliquo impedimento prohibebatur, per literas, quas breues dicūt, alicui ex cardinalibus concedebatur, ut ex registris pontificum, qui Auinione morabantur, uidere possumus; tunc enim ab urbe absens Papa Cardinalibus Romæ præsentibus huiusmodi munus demandabat, quod adhuc etiā seruatur. Hinc est, ut hæc tres nunc habeant Archipresbyteros Cardinales, qui illarum clero præsent. Quatuor deinde sunt ecclesiæ, in quibus Penitentiarij constituti sunt,

In manu-
scripto li-
bro Vatica-
næ biblio-
thecæ.

De septem Urbis Eccl. 101

sunt, quæ anno Iubilei uisitari solent, & portæ sanctæ aperiuntur. Ex eis hæc una est tribus adiuncta a Gregorio undecimo Papa, cuius hæc sunt uerba.

» Considerantes, & intra nostræ mentis arcana reuol-
» uentes qualiter gloriosus Deus in sanctis suis, & in
» maiestate mirabili opera manuum suarum mirificans,
» olim miro disposuit ordine ecclesiam B. Mariæ Maioris
» de urbe fundari, atque custodiri, & subsequenter
» etiam dedicari, & qualiter etiam ipse Deus in ecclesia
» ipsa omni ueneratione colenda, ob intercessionem
» eiusdem beatæ uirginis (ut pie creditur) multa
» operetur miracula, & ideo ex his, & ex aliis certis
» rationabilibus causis cupientes, ut dicta ecclesia
» beatæ Mariæ Maioris pariter cum basilicis apostolorum
» Petri, & Pauli, atque ecclesia Lateranensi
» præfata indulgentiæ priuilegio decoretur, auctoritate
» apostolica, & ex certa nostra scientia uolumus,
» statuimus, & etiam ordinamus, quod quicumque
» Christi fideles, qui huiusmodi indulgentiam Clementis
» prædecessoris nostri assequi uoluerint, præfata
» tam ecclesiam sanctæ Mariæ Maioris sicuti & basilicas,
» atque ecclesiam Lateranensem prædicti uisitare debeant,
» & teneantur. Ex quibus uerbis notandum est, non solum
» illam anno Iubilei parem factam esse, sed quod illius etiam
» principium miraculo non caruerit, ut supra iam ostendimus.
» Et ut ne quid nobilissimæ ecclesiæ deesse uideatur, quis
» non uidet inter urbis ecclesias hanc unam ædificiorum
» splendore esse marmore, & auro undique fulgentem?
» Habet orientem uersus porticum, quam nunc Gregorius
» XI. a fundamentis denuo ædificare summa celeritate curat.
» Sub hac porticu præter por-

Gregorius
XI. bu. la.

tā iubilei a læua ingressus tres portæ sunt, per quas cum quis ecclesiam intrauerit, a dextera est imago sancti Crucifixi miraculis ueneranda. Post hanc accedendum est ad sanctissimum Sacramentum, quod in medio fere ecclesiæ seruator a dextera super altare reliquiarum: a cuius læua, ut in præcelso atque edito loco, summa reuerentia collocata est antiquissima Mariæ uirginis Dei matris imago innumerabilibus miraculis insignis: de qua inter multa, quæ leguntur, non mihi tacendum puto summum, immortaleque beneficium in populum romanum in hanc almam urbem per illam a Deo collatum tempore Leonis Papæ quarti, quod a Pandulpho Hostiario, de quo supra mentionem fecimus, ita narratur. In primo pontificatus Leonis anno, iuxta basilicam sanctæ Lucię uirginis, quæ in Orfea sita est, in quibusdam tetrīs, abditisq. cauernis diri generis serpens, qui basiliscus græce, latine regulus dicitur, ortus est: qui flatu suo, ac uisione omnes, qui ad easdem properabant cauernas, celeriter necabat, mortisq. tradebat periculo, ita ut omnes stupor, ac timor inuaderet serpentis uirtutes mirantes, & cladem. Ipse uero beatissimus, & præclarus pontifex hanc populi necem audiens, & perniciem, in orationibus se conuertit, atque iuniis Dominum deprecari non cessans, ut ab huiusmodi omnes interitu liberaret. Dum hæc agebatur, præclarus & celeberrimus dies aduenit, in quo beatæ Dei genitricis, semperq. uirginis Marię assumptionis celebratur. Tunc præfatus, & uniuersalis pontifex a patriarchio tum hymnis, & canticis spiritalibus sancta præcedēte icona idest imagine ad basilicam

In B. Leonis
anno 1111.

„ basilicam sancti Adriani martyris, sicut mos est,
„ propriis pedibus cum clero perrexit, de qua regres-
„ sus cum omnium fidelium cœtu ad basilicam bea-
„ tæ Dei genitricis, & domini nostri Iesu Christi,
„ quæ ad Præsepe dicitur, cum Dei laudibus magna
„ concomitante caterua populi properabat: qui cum
„ peruenisset ad locum, in quo ipse sæuissimus basi-
„ liscus tetris, ut iam superius diximus, iacebat cauer-
„ nis, omni populo, & clero stare præcepit, atq. iux-
„ ta easdem cauernas properas, super cauernas, unde
„ ipsius pestiferi flatus egrediebantur serpentis, intre-
„ pidus stetit, & oculos ad cælum pariter tetendit
„ & palmas; Christum, qui est super omnia Deus,
„ profusis lacrymis deprecatus est, ut ab eodem loca-
„ diri serpentis genus sua potentia effugaret; & data
„ super populum benedictione, Dei laudes ad basili-
„ cam, quam supra memorauimus, profectus est
„ exhibere. Ab eodẽ uero die ipse pestifer basiliscus
„ ita effugatus, atque ex ipsis proiectus est antris, ut
„ ultra in illis locis, & nulla læsionis macula appa-
„ ruerit. Leo præfuit ecclesiæ ante septingētos annos,
„ unde una cum sanctitate uetustas imaginis agnosci-
„ tur, ad quam consueuere semper sancti romani
„ pontifices totius populi concursu, cum in summo
„ discrimine christianam rempublicam cernerent,
„ supplices diuinam misericordiam imploraturi, cō-
„ fugere. Die autem assumptionis beatæ uirginis cō-
„ suetudine receptum erat, hanc sanctissimam ima-
„ ginem in media ecclesia populo spectandam pone-
„ re, & in solemni supplicatione cum imagine sancti
„ Saluatoris Lateranensis eadem die ingenti pompa
„ deferri. Quod nunc omnino intermissum esse ui-

Lucę 1. a

Lucę 1. b

Tomo 1.
epi 18.

demus, inter altare virginis, & reliquiarum est ma-
 ius altare, ubi reconditum est corpus sancti Mat-
 thię apostoli. Ab huius dextera in paruo, atq. an-
 tiquo sacello est sacrosanctum Domini nostri Iesu
 Christi præsepe, in quo pro hominibus Dei filius
 homo natus reclinari dignatus est, & qui continet
 omnia, ipse a nullo continetur, homo factus conti-
 neri cepit; ubi primum, & postremo naturę iura
 immutata sunt, uirgo dum parit, & uirgo post par-
 tum permansit. Et quo nam alio loco dignum erat
 tam memorabile monumentum, quam castissimo
 uirginis templo? relictus est Hierosolymis in occi-
 dente Caluarie mons, qui natura est immobilis,
 ubi a Christi uulnere passus est mundus; ad nos in
 occidentem translatus est e Bethleem præsepe, ubi
 a uirginis ubere cum Christo lactari possumus, &
 cum angelis Deo gloriam canere. O rem potius
 admirandam, quam uerbis ullo modo explicandã.
 Cuperem equidem angelorum linguis loci ampli-
 tudinem, ac dignitatem celebrare, quod cum mi-
 hi minime concedi uideam, utar linguis saltẽ eo-
 rum, qui parem angelis in terris uitam egerunt.
 Audiamus igitur diuũ Hieronymum relicta urbe,
 sprete honoribus, neglectis diuitijs ad eum tam-
 quam ceruum ad fontem aquarum longa siti labo-
 rantem ex Italia properantem: his enim uerbis uir
 sanctissimus Domini præsepe ipsi urbi Romę an-
 teponit. Ut ad uillam Christi, & Marię diuerforiũ
 ueniamus (ad Marcellam scribit, illam inuitas ad
 rus Bethlehemiticum) quo sermone, qua uoce spe-
 luncam tibi Saluatoris exponam? Et illud præse-
 pe, in quo infantulus uaguit, silentio magis, quam
 infimo

„ infimo sermone honorandum est . Vbi sunt late
„ porticus ? ubi aurata laquearia ? ubi domus misero-
„ rum pœnis , & damnatorum labore uestitæ ? ubi
„ opibus priuatorum extructa palatia ? ut uile corpu-
„ sculum hominis pretiosius inambulet , & quasi
„ mundo quidquam possit esse ornatius , tecta magis
„ sua uelint aspicere , quam cœlum ? Ecce in hoc par-
„ uo terræ foramine cœlorum conditor natus est , hic
„ inuolutus pannis , hic uisus a pastoribus , hic demō
„ stratus a stella , hic adoratus a Magis , & hic puto lo-
„ cus sanctior est Tarpeia rupe , quæ de cœlo sæpius Tomo 1.
„ fulminata ostendit , quod Deo displiceat . Idem ad epist. 27.

Eustochium uirginem scribens , cum aliquādo Pau-
la mater nobilissima matrona Romana illuc per-
uenisset , hæc dixisse , refert . Introibimus in taberna-
culum eius , adorabimus in loco ubi steterunt pe- Tomo 1.
des eius : & ego misera , atque peccatrix digna sum epist. 27.
iudicata deosculari præsepe , in quo Dominus par- Psal. 131.
uulus uagiiit ? orare in spelunca in qua uirgo puer-
pera dominum fudit infantem ? Hæc requies mea , Psal. 131.
quia domini mei patria est , hic habitabo , quoniam
Saluator elegit eam , paraui lucernam Christo meo ,
anima mea illi uiuet , & semen meum seruiet ipsi .

Quod quàm præclare sancta mulier perfecit , &
monasteria uirorum , ac mulierum ab ea illic con-
structa , & uita , quam inter uirgines Deo sacras ui-
ginti annis sanctissime egit , testantur , ubi etiam
mortua sepulta iacuit , semen autem eius Deo ser-
uiuit , cum post eius mortem eidem monasterio pa-
ri sanctitate Eustochium filia præfuerit , diuinis lau-
dibus assidue uacans . Quid de diuo Hieronymo
dicam , qui sicut dum uiueret omnibus , quæ in ter-

Tom. I. In
uita ipsius.

ris ab homine desiderari possunt, sacrum Domini præsepe præposuit, & moriens ibidem sibi sepulchrum elegit, ita multis annis post ab eo neque diuelli eum, ac separari permisit Deus: prope quod sub marmoreo altari eius corpus clarum multis miraculis asseruatur. Quis præclarissima exēpla sanctorum sibi imitanda proponens in hunc angelis, pariterque hominibus colendum, atque adorandum locum non se commoueri, concitari, rapi sentiet? Est uiris imitandum exēplum diui Hieronymi sanctissimi uiri doctoris ecclesiæ præstātissimi, in quo pænitentia, sanctitatis, uirtutumq. omnium imago apparet. Habent quam sequantur mulieres Paulam nobilissimam foeminam ex Corneliorum, & Gracchorum familijs ortam, ex ditissima pauperē ob Christum effectam. Non iam amplius in Palestinam ad uisendum domini præsepe nobis eundū est, uenit ipsum ad nos (si ita loqui licet) iā enim tempore diui Hieronymi ex illo sanctum Deo altare factum erat, ut ad Sabinianum scribit. Hoc postea Romam translatum est, & in hac ecclesia locatum: quam sicut finem sanctæ huius peregrinationis constituimus, ita in ea locum, a quo totius mundi salus orta est, ad hoc elegimus. Diximus enim in principio libri, quod dum a pijs hominibus uisitabantur hæ septem urbis ecclesiæ, quod inter alia per illas eis meditandum erat nil aliud hanc uitam esse, quàm plenam omnium miseriarū, erumnosam peregrinationem, cuius quidem usq. adhuc principium, ut progressui simile, ita finem utrisque non diuersum uidemus. Quid nobis ab ecclesia sancti Petri initium, quod fecimus per crucem

Tomo I.
epist. 48.

tem representauit? quid per lacrymas, quid per labores sancti apostoli, nisi in ipso introitu ortus nostri post primi parentis culpam lacrymabilem poenam? etenim vt aues aduolandum, sic homines ^{Iob. 5. 2} ad labores & miseras nascuntur? Quid diuus Paulus ^{2. Cor. 9. e} in laboribus plurimis, in carceribus abundantibus, in plagis supra modum, in mortibus frequenter a Iudæis quasi præuaricator legis animaduersus, ter uirgis cæsus, semel lapidatus, ter naufragium nocte, & die in profundo maris perpeffus, in itineribus sepe, periculis in ciuitate, in solitudine, in mari, in falsis fratribus, in labore, & erumna, in uigilijs multis, in fame, & siti, in frigore, & nuditate? Quid post hæc datis ceruicibus crudelissimo carnifici mortem velut magnum quoddam præmium tot malorum, quæ ob Christi inuiolatam fidem substinuit, constanter excipiens in ecclesia sua nos edocet? Quid Sebastianus sagittis toto corpore transfixus? Quid horribilis strages tot martyrum in sancti Calisti cœmeterio, qui dum mortui tacere videtur, parietes, ipsaque tellus sanguine eorum conspersa nobis pro illis aperte loquuntur, dicentes, hanc esse viam, per quam qui hic pie in Christo cupiunt viuere, & in cælo sempiterna ^{1. Tim. 3. c} beatitudine frui, incedendum est? In medio uero itinere quid Lateranensem ecclesiam triumphantis Hierusalem in terris figuram representantem, nobis indicare credimus, nisi illam firmam spem, quæ dum quasi fluctibus calamitatum, ac miseriarum, in magno, atque spatioso mari huius uitæ iactamur, omnia Dei ope, & auxilio superare confidimus, ^{Rom. 8. c} certo scientes non esse condignas passiones huius temporis

- Isaia. 46. b temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in
 1. Corin. 2. nobis, cum nec auris audiuerit, nec in cor hominis
 b. c. ascenderit, quæ Deus præparauit diligentibus se.
 Quid aliud in ecclesia sanctæ Crucis in Hierusalem
 Ioan 3. b nobis intuendum, propositum est, nisi nimia illa
 Dei charitas, qua sic dilexit mundum, ut filium
 1. Cor. 1. d suum turpissimæ morti traderet, nisi illa crucis sa-
 pientia, quæ scandalū, & stultitia multis facta, per-
 nicies, atque exitium fuit, electis autem salus, atq.
 æterna gloria, a qua exoritur in nobis diuitiarum
 honorumque contemptio, æstuantium libidinum
 refrigeratio, atque extinctio, miseriarum leuamen,
 malorumque omnium remedium? Et tandem hinc
 fit in nobis ea animi constantia, atque firmitas, ut
 blandicijs minæ, aulis regum obscurissimi carce-
 res, honoribus ignominie, diuitijs paupertas, & fer-
 rum, ignis, crux, bestia, confractio ossium, mem-
 brorum diuisio, totius corporis contritio, omnia
 diaboli tormenta uitæ præponantur, & ipsa deni-
 que mors super omnia auidius appetatur. Cuius
 adeo admirabilis, atq. omnino inusitata rei si exē-
 pla quærimus, ecce quod nobis se se obtulit sanctū
 diui Laurentij templum, ubi beato protomartyri
 Stephano mortem non refugienti, ut ueram inueni-
 ret uitam, dulces esse uidemus lapides, illisque quasi
 Act. 7. g. fertis redimitum, ac si somnum caperet, cum san-
 guine uitam profudisse: & beatū Laurentium can-
 dentes carbones non ne audiuius tyranno dicen-
 tem refrigerationem sibi præstare & clarissimi diei
 instar, noctem, qua tormentis subiiciebatur, illuce-
 scere? Hippolyto indomitis equis raptato nonne
 instar mollium uiolarum, uernarumque rosarum
 fuerunt

De septem Urbis Eccl. 109

fuerunt cardui, & tribuli? cæteris uero qui in eccle-
sia, & in Cyriacæ cœmeterio sepulti iacent, mori ui-
tam, pati uoluptatem, famem epulas nonne fuisse
nobis demonstrarunt, cum & iniectæ catenæ, au-
rei torques, carnifices deliciarum ministri, ardentes
laminæ, uiris thoraces, mulieribus pulchritudinis
ornamenta facta sint? nihil horum uerentibus, dū-
modo Christum lucrifacerent; cum præclarum;
& gloriosum existimarent hæc pro illo pati, scirēt-
que salutem nostram propinquiorem esse, quam Rom. 13. c
cum credidimus. Et ideo hinc non longe ad eccle-
siam sanctæ Mariæ Maioris peruenitur, quam ulti-
mā non dignitate, sed mysterio potius ostendimus
quasi lapsus requiem, & portum nauigantibus a no-
bis relictam esse. Et si quamuis Lateranensem eccle-
siam cælestis Hierusalem figurā in terris esse dixer-
imus, ueruntamen cum sanctum Ioannem Bap-
tistam sanguinem ob ueritatem fundentem, capite
abscisso mortuum uidemus; alterum uero euange-
listam in exilium proiectum, & in feruentis olei
dolum missum legimus, nonne aliquid humani
in ea inueniri fatendum est? At in uirginis templo
quid non cæleste conspiciamus? Mariam Dei matrē
super omnes angelorum choros exaltatam uene-
ramur, mirabili quodam modo cum corpore in
cælum assumptam, nihil in se non diuinum, non
sanctum habentem, undique æterni splendoris luce
fulgentem: loci autem sanctitatem nonne angelo-
rum uoces commendarunt? Quid nobis nunc su-
peresse credimus in hac promissionis terra, in hac
noua Bethleem, in hac panis domo, nisi stabulum
illud

illud adire in quo natus est ille panis, qui de cælo descendit, ubi aliquando diuersata est sanctissima uirgo. Verbum, quod erat in principio apud Deū, & Deus erat uerbum, per quod facta sunt omnia, sine quo factum est nihil, pro nobis caro factum apparuit; ubi, ut ex uerbis diui Hieronymi accepimus, stella desuper fulxit, Magi adorarunt, pastores, choros Angelorum Deum laudantium, gloriam in excelsis Deo canentium, hominibus pacem annunciantium audierunt: ubi agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. Si cupimus, ut illud in nobis impleatur, quod apud prophetam scriptum est; beatus, qui seminat super aquas, ubi bos, & asinus calcant; illuc (inquam) adeamus, & cum Magis uenientes a longinquis regionibus; quid enim longius a Deo nos diuidit, quam peccatum; cum illis etiam tria mystica offeramus munera Deo gratissima. Primum igitur munus, pro auro sit charitas, qua omnia sufferamus, omnia speremus, ac credamus. Secundū pro ture sit oratio, quæ mente nos eleuat, qua in cælum usque penetremus & cum Deo loquamur. Tertium pro myrrha nostrorum erratorum pænitentiam offeramus, sine qua peccatoribus ex hac uita discedentibus clauditur cælum, inferorum locus miseris præparatur. Atque ita completo, ad exitumque perducto ad eum sancto, pioque uisitandarum septem ecclesiarum itinere apud sanctam Bethleem, sicut dum hic sumus a Deo datum est nobis Romæ morantibus, ad illamque uenientibus non exiguos fructus a Christi sanguine, & matris eius, sanctorumque omnium

De septem Urbis Eccl. IIII

nium meritis percipere, ita post hanc uitam in
cælo, in altera quasi Ephrata uberrima
regione, cuius fertilitas Deus est,
dignemur, quæ nunc per spe-
culum in ænigmate ui-
demus, facie ad
faciem ui-
dere,
illisque perpetuo
frui.

1. Cor. 13. d

F I N I S.

1771

When the ...
...
...
...
...
...
...

F I N I S

SEPTEM VRBIS
ECCLESIARVM.

RELIQVIAE S. PETRI
In Vaticano.

PARTES corporum beatorum apostolorū Petri, & Pauli sub maiori altari.

Crux donata a Constantino imperatore S. Siluestro papæ, in qua intus inclusa est alia parua crux aurea cū portione ligni sanctissimæ dominicæ crucis.

Sudarium D. Nostri Iesu Christi, in proprio cibo

rio, super eius altare. Lancea, qua eius latus fuit perforatum, in eodem loco.

De lapide ad quem fuit flagellatus Christus

Corpora ss. apostolorū Simonis & Iudæ in muro supra altare sacramenti.

Corpora ss. decem primorum pont. Romanorū.

Lini.

Cleti.

Anacleti.

H Eua-

- Euaristi.
 Xyfti.
 Thelefphori.
 Higini.
 Pij.
 Eleutherij.
 Victoris.
 Corpora ss. Fabiani, &
 Xyfti pont. & martyrum.
 Corpora sanctorum
 Gorgonij.
 Tiburtij martyrum.
 Corpora ss. Proceffi, &
 Martiniani martyrum.
 Corpus s. Gabinij marty.
 Corpus s. Ioannis Chryso-
 stomi episcopi Constan-
 tinopolitani, & confesso-
 ris in Sacratio.
 Corpus s. Gregorij pape, &
 doctoris sub eius altari.
 Caput s. Andreæ apostoli,
 in operculo eiusdem al-
 taris.
 Capira ss. Lucę euāgelistę.
 Sebastiani martyris.
 Iacobi intercissi, &
 Magni confessoris in Sacra-
 tio.
 Brachium sancti Andreæ
 apostoli.
 Spatula s. Stephani proto-
 martyris.
 Brachiū s. Ioseph decurio-
 nis Arimathię, &
 Guglielmi.
 Brachium s. Longini mar-
 tyris.
 Guttur s. Blasii episcopi, &
 martyris.
 Reliquiæ ss. quatuor Coro-
 natorum, &
 Domitiani martyris.
 Reliquiæ ss. Clementis.
 Euaristi
 Zephyrini
 Fabiani
 Lucij
 Dionysij
 Caij.
 Siluestri
 Damasi, &
 Gregorij romanorum pō-
 tificum.
 Reliquiæ sanctorum Cy-
 priani, &
 Ianuarij episcoporum
 Pygmenij presbyteri, &
 Nemesij diaconi martyru.
 Trafonis.
 Chryfanti.
 Quirini.
 Militij.
 Trophini.
 Calocerij

Calocerij.
Thrasitij.
Hippolyti.
Cyriaci.
Largi.
Smaragdi.
Acheloï.
Pamphili.
Pauli.
Proiecti.
Seleuci.
Oprati.
Polychronij.
Geminiani.
Leonis.
Philippi.
Innocentij.
Thibei.
Churadi militis.
Bonifacij.
Theodori martyrum, &
Halibundij monachi, &
confessoris.
Antonij.
Dés s. Leodegarij martyris.
Digitus auricularis s. Luce
Euangelistæ.
Humerus s. Christophori
martyris.
Caput s. Menne martyris.
Caput s. Damasi papæ, &
confessoris.

Pars brachij s. Christopho-
ri.
Reliquiæ ss. Alexij.
Philippi, & ex XI. miliu
martyrum.
Eustachij abbatis Lexomé.
Simplicij.
Valerij.
Vrsi abbatis.
Thomæ de aquino.
Dens s. Desiderij episcopi,
& martyris.
Loricę s. Guglielmi.
Reliquiæ S. Feliciani mar-
tyris.
Pauli primi heremite.
Geminiani.
Nerei.
Archilei.
Pinci.
Martini.
Vincentij.
Iustini.
Felicissimi.
Agapiti.
Marcelli martyrum.
Luciani diaconi.
Donini.
Sauini.
Ianuarij martyrum.
Blasij.
Valentini.

- Reliquiæ x. miliū , & xl. Cathedra sancti Petri apostoli .
 martirum .
 Digiti s. Petri apostoli .
 Crucis s. Andreae .
 Reliquiæ sanctarū Mariæ
 Magdalenaë ,
 Catharinaë ,
 Brachium s. Dariae .
 Mariæ Aegyptiacæ .
 Hilariæ .
 Domicillæ & sociarum .
 Artemiæ .
 De osibus s. Balbinae .
 Sophiae .
 Pistis .
 Helpis .
 Agapes .
 Triphoniae .
 Cyrillæ .
 Coronæ .
 Agnetis .
 Luciae .
 Clarae .
 Theodoræ .
 Colombæ .
 Bibiane .
 Susannæ .
 Brachium , & pars capitis
 s. Agathæ uirginis &
 martyris .
 Rufinæ uirginis , & mar-
 tyris .
- Cathedra sancti Petri apo-
 stoli .
 Forcipes ferreæ , quibus ss.
 martyres cruciabantur,
 uisu , ueneratione di-
 gnissime .
 De uelo & cute s. Constan-
 tiæ uirginis filiæ Constā-
 tini .
 De terra loci , ubi Christus
 apparuit Mariæ Magda-
 lenæ .
 De cunabulo Christi .
 Frustum crucis .
 De tunica s. Bernardini .
 Reliquiæ quinq. miliū uir-
 ginum .
 Petronillæ ,
 De sacco , & ueste s. Iacobi .
 De stola s. Dominici .
 Reliquiæ s. Laurentij mar-
 tyris .
 De lapide supra quē s. Lau-
 rētius cōcrematus fuit .
 De tunica s. Francisci .
 Inter portam Romanā &
 Guidoneam in pariete
 est affixus lapis supra
 quo multi sancti marty-
 rio affecti sunt .
 Inter Guidoneam & por-
 tam sanctam in pariete
 affixus

affixus est porfireticus lapis, supra quo, ut ex inscriptione liquet, fuerunt diuisa a B. Siluestro corpora sanctorum apostolorum Petri, & Pauli.

In die Ascensionis D. N. Iesu Christi super maiorem ecclesie portam ponitur uetustissim^o panus quo multi martyres (ut fertur) sepulti fuerunt, ibique usque ad Calendas Augusti appensus manet.

Et multae aliae reliquiae. Quae reliquiae in ecclesia S. Petri populo ostendantur & quibus diebus.

Caput s. Andree apostoli ostenditur Dominica iij.

Ianuarij, & in festo eius.

Sudarium ostenditur dominica proxima s. Antonij abbatis mensis Ianuarij.

Feria v. vj. & sabbatho hebdomadae sancte, & in die paschatis.

In die Ascensionis, & Feria iij. post Pentecostem.

In anno Iubilei singulis dominicis, & festiuitatibus, & feriis vj. Martij.

Lancea qua Christus in cruce transfixus est ostenditur feria vj. maioris hebdomadae sancte.

Reliquia Ecclesiae sancti Pauli.

PA R T E S corporum BB. apostolorum Petri, & Pauli sub maiori altari una cum corpore s. Anastasij.

Corpus s. Timothei martyris, sub eius altari.

Corpora sanctorum Celsi, Iuliani, & Basilissae martyrum in eorum sacello.

Corpora quinque ss. Innocentium sub eorum altari.

Multa sanctorum martyrum corpora in caemeterio beatae Lucinae quorum nomina ignorantur.

In sacrario eiusdem ecclesiae sunt haec sanctae reliquiae.

- De ligno sanctę, & uiuificę crucis in cruce argentea.
- Brachium cum police sanctę Annę matris B. uirginis Marię inclusum brachio argenteo.
- Pars capitis s. Stephani protomartyris inclusa tabernaculo argenteo.
- Pars capitis s. Ananię discipuli domini, qui B. Paulum apostolum baptizauit.
- Brachia sanctorum Iacobi maioris, & Iacobi minoris.
- Brachium sancti Nicolai episcopi.
- Brachiũ sancti Alexij confessoris.
- Spatula sancti Dionysij.
- Catena, qua s. Paulus apostolus cinctus fuit.
- Baculi frustum cum quo orbem terrarum peragravit S. Paulus.
- Tabernaculum eneam cum reliquijs sanctorum Innocentium.*
- Matthiæ apostoli.
- Sebastiani.
- Felicis papæ.
- Sergij, & Bacchi.
- Chrystanti, & Dariæ.
- Barbaræ, & Nymphæ.
- Frustum crucis .s. Andreæ apostoli.
- Capsula cum reliquijs sanctorum*
- Euentij presbyteri, & martyris.
- Stephani pape.
- Sebastiani.
- Nicolai episcopi.
- Quirini episcopi.
- Primi, & Feliciani.
- Pancratij.
- Cecilix.
- Sophiæ, & aliorum.
- Alia capsula cum reliquijs sanctorum*
- Marcelli papæ martyris.
- Nerei martyris.
- Archillei martyris.
- Dariæ martyris.
- Reliquiæ sanctorum Andreę.
- Bartholomæi.

Septem urbis Eccles. 119

Matthiæ apostolorum.
Lucæ euangelistę.
Xyfti papæ.
Dionysij.
Laurentij.
Sebastiani.
Blasij episcopi.
Gordiani.
Benedicti.
Gregorij papæ.
Vincentij.
Hermeris.
Celestini.
Luciæ.
Hilariæ uirginis, & aliarum.

Reliquiæ in ecclesia sanctorum Vincentij & Ana-

stasii martyrum ad tres fontes, siue ad aquas saluias.

Capita s. Anastasij thecis ligneis deauratis.

Sancti Zenonis hoc in loco martyrio coronati.

Sancti Vincentij.

Columna super quam sancto Paulo apostolo caput amputatum fuit.

Et in oratorio scalæ celi subtus altare reliquiæ decem milium C. C. C. & trium martyrum qui cum beato Zenone pro Christi fide eo in loco gloriose occubuerunt.

*Reliquiæ Ecclesie Sancti Sebastiani,
via Appia.*

VN A de spinis coronæ qua fuit coronatus D. N. Iesus Christus.
Reliquiæ S. Petri apostoli, scilicet.
Digitus.
Dens.
Costę pars, & alia quædam.

Dens s. Pauli apostoli.
Brachij s. Andreæ apostoli frustum.

Caput, & brachium s. Fabiani papæ & martyris.

Capita ss. Callisti Stephani pontificum.

Capita ss. Nerei.

H 4 Archillei

Archillei.	Reliquiæ aliæ s. Fabiani
Acoristi.	papæ.
Valentinæ, &	Sebastiani martyris.
Lucinæ martyrum.	Stephani papæ.
Brachium s. Sebastiani &	Acoristi martyris.
Columna, qua alligatus	Calix plumbeus cum cine-
tuit dum sagittaretur.	re & ofsibus
Ferrum unius sagittæ in eū	Sancti Fabiani.
iaculata.	

*Reliquia Ecclesiæ sancti Ioannis
Lateranensis.*

H ÆC basilica sancti	discipulis suis in die cæ-
Saluatoris domini	ng.
nostri Iesu Christi, san-	Sub altare sunt de sāguine,
ctique Ioannis Bapti-	& aqua de latere Chri-
stæ, atque B. Ioannis	sti ampullæ duæ.
euāgelistæ, his sacrosan-	De cuna Christi.
ctis, ac uenerabilibus	Tunica inconsutilis, &
insignita consistit reli-	Purpureum uestimentum
quijs.	eius.
Altare ligneum, quod san-	De quinque panibus ordea
cti Dēi pōtīfices, & mar-	ceis.
tyres ab apostolorum tē	De cineribus, & sanguine
pore habuerunt; in quo	S. Ioannis Baptistæ, &
per cryptas, & diuer-	Cilicium eius de pilis ca-
sa latibula missas cele-	melorum.
brabant.	De manna sepulchri s. Io-
Mensa Domini, in qua	annis euāgelistæ, &
Christus cænauit cum	Tunica eius; et

- Pars catene, cum qua ligatus uenit ab Epheso.
- Sub isto nempe altari est arca federis, in qua sunt duæ tabule testamenti.
- Virga Moyfi, & Virga Aaron.
- De panibus propositionū.
- Hanc autem arcam cum candelabro, & his quæ dicta sunt cum quattuor præsentibus columnis Titus, & Vespasianus a Iudæis asportari fecerūt de Hierosolyma ad Urbem, sicut usque hodie cernuntur in triūphali fornice, qui est supra ecclesiam sanctę Marię nouę, & ob uictoriam, & perpetuum reliqua nõ possunt legi.
- In marmoreo operculo super altare s. Marię Magdalene sunt hę reliquię.
- Caput s. Zacharię patris s. Ioannis Baptistę in theca argentea.
- Caput s. Pancratij martyris in alia theca ex argento.
- Catena, qua B. Ioānes euāgelista uinctus de Epheso ad urbem adductus est.
- Vas quo idem sanctus uenenum bibit, & illi nihil nocuit.
- Eiusdem sancti linea tunica.
- Theca argentea plena ossibus s. Marię Magdalene.
- Spatula s. Laurentij martyris.
- Interula linea D. N. Iesu Christi, quam ei B. uirgo fecit, in capsula argentea.
- Linteus, quo Christus apostolorum pedes terfit.
- Pars harundinis, qua percussus fuit in capite in domo Pilati.
- Forfices, quibus B. Io. Euāgelista attonsus fuit.
- Velum, quo uelatum fuit corpus s. Saluatoris in cruce pendentis.
- Sudarium, quo caput Christi in sepulchro positi in uolutum fuit.
- Cineris s. Ioannis Baptistę.
- Dens s. Petri apostoli.
- Vas in quo est sanguis, & aqua, quę fluxerunt de latere D. N. Iesu Christi.
- Frustrulum

Frustulum crucis Christi.
Plurimę alię sine nomine
sanctorum reliquię.

In sacratio est capsula lignea
cum multis sanctorum
sine nomine ossibus,
puluere, & cineribus.

Caput sancti Gordiani &
Cranium s. Epimachi, &
alię multę sanctorum re
liquię.

Reliquiæ quę in oratorio
esse dicuntur.

In sacello sancta sanctorū,
quod s. Laurentij appel
latur, in quod mulieres
numquam ingrediuntur
sunt infinite reliquię, a
Leone x. uisę & multis
astantibus, ex duabus fe
nestrellis erute, & ostese
& iterum in eodem lo
cate.

In quarum prima a latere
dextro, sunt multę reli
quię ī uasis chrySTALLINIS
uitreisque compositę.

In sinistra uero est caput hu
manum integrum cum
alijs multis incognitis re
liquijs.

Sub altari est capsula cypressi

na multis clauibus clau
sa a Leone III. papa fa
cta, hisque litteris aureis
ornata SANCTA SAN
CTORVM.

Intra quam sunt alię plu
res capsule, & taberna
cula reliquijs plena.

In his parua capsula argen
tea deaurata ad modum
crucis, in cuius medio
est crux aurea.

Alia capsula argentea deau
rata cum alia cruce auri
puri.

Alia capsula argētea deau
rata.

Alia capsula argentea cum
modico ligni s. crucis.

Sub ipso altari est caput s.
Anastasij cum alijs mul
tis sanctorum ossibus.

Alia capsula eburnea ad
formam cucurbitę.

Vas crySTALLINUM cum par
ua arcula.

Alia capsula eburnea cum
multis sanctorum ossi
bus.

Alia capsula argētea gręco
opere cęlata, circumliga
ta cordula alba cū sigil
lo

lo i quo sculptus ē puer
hamo piscansa Nicolao
I I I. facta, in qua est ca
pud s. Praxedis integrū
cum alijs multis sancto-
rum ossibus.

Capsula argentea ab Hono-
rio I I I. facta cum capi-
te s. Agnetis.

Alia capsula argentea cum
ampulla plena sanguine
sanctorum martyrum.

Alia arcula ad modum cru-
cis plena reliquijs.

Vas æneum cum multis re-
liquijs

Capsula ex ebano.

Duo lignea uascula.

Pyxis lignea cum alijs plu-
rimis ligneis uasculis, &
capsulis, & aliquot ta-
bernaculis, & alijs ua-
sculis, pyxidibus, & arcu-
lis magno numero reli-

quiarum plenis.

Aliquot tubera e serico pã
no reliquiarum plena.

Duę uetustissimę tabulę,
cum apostolorum Petri
& Pauli figuris.

Multi panniculi sanguine
sanctorū martyrū tincti.

Alia capsula lignea, in qua
sunt tres Agnus Dei e ce-
ra, & multę sine nomi-
ne reliquię.

Tres panni albi cum ossi-
bus sanctorum.

Pannus rubei coloris cum
cruce sigillatus.

Plures sacculi, capsula, ar-
culę, & pyxides reliquia-
rum plenę, quarum no-
mina incognita sunt, &
permultę alię.

Reliquię ostenduntur se-
mel in anno, in die Pa-
schatis.

*Reliquia Ecclesie sancte Crucis
in Hierusalem.*

IN ALTARI maiori in Cesarij, &
concha e lapide Lydio Anastasij.
iacēt corpora sanctorū In eminenti loco reliquia-
rum

rum seorsum.	nenfis.
Tres frustulę crucis D. N. Iesu Christi.	Dens ss. Petri apostoli, & Gordiani martyris.
Titulus crucis Christi cū litteris latinis, gręcis, & hebraicis.	De ossibus ss. Ioannis Baptiste.
Vnis ex clavis, quo Christus cruci affixus fuit.	Bartholomei.
Duę spinę e corona eiusdę.	Simonis apostolorum.
Vnus ex triginta argenteis, quo uenditus fuit Christus.	Innocentium.
Transuersę crucis pars boni latronis.	Fabiani.
Digitus s. Thomę apostoli.	Sebastiani.
Quę omnia argenteis thecis inclusa sunt.	Thomę archiepiscopi Cantuariensis.
In eodem oratorio est arcula reliquiarum plena cum hoc indice.	Hippolyti.
Lapis sepulchri Christi.	Agapiti.
De monte caluario.	Epiphani.
De sepulchro B. uirginis.	Felicissimi.
De loco ubi Christus ascendit in cęlum.	Chryfogoni.
De loco ubi crux Christi reperta fuit.	Dionysij, & sociorum.
De capite sanctorum Ioannis Baptiste,	Marię Magdalene.
Clementis pape, & Praxedis uirginis.	Anastasię.
Reliquiæ s. Catharinę Se-	Pudentiane.
	Agnetis.
	Euphemię uirginū, & martyrum.
	Reliquiæ ss. Petri & Pauli apostolorum.
	Iacobi apostoli fratris domini.
	Vrbani, &
	Xisti I I. pontificam.
	Cosme, &
	Damiani martyrum.

Nicolai episcopi.	go Christi musivea, quā fuisse sancti Gregorij p̄p̄ ferunt.
Sabini.	In sacello s. Helenę subter raneo, quod xx. die Martij tantum mulieres ingrediuntur, sunt hęc reliquię.
Reguli.	Funis, quo Christus alligatus fuit.
Nerei.	Spongia, qua felle, & acetopotatus est.
Hermetis martyris.	Frustum eius uestis.
Benedicti, &	Capilli, & pars ueli B. uirginis.
Hilarionis abbatum.	Vestis s. Ioannis Baptiste.
S. Helizabeth reginę Vngarię.	Pars lacerti ss. apostolorū Petri, & Pauli.
S. Brigide uirginis.	De adipe S. Laurentij.
SS. Iulianę.	
Feliculę.	
Catherine, &	
Margarite uirginū & martyrum.	
Alię cxxxvij. thecę reliquiarum sanctorum, quorū nomina ob uetustatem ignorantur.	
In ei⁹ thecę medio est ima-	

Reliquia S. Laurentij extra urbis mania.

S V B altari maiori, corpora ss. Laurentij diaconi, & Stephani protomartyris.	tyrum thecis argenteis inclusa.
Capita sanctorum Hippolyti sine mento, & dentibus, & Romani mar-	Caput, & brachium s. Iustini martyris.
	Pars capitis s. Balbinę uirginis.
	Brachia tria sanctorū Ioannis

- nis martyris .
 Sanctę Petronillę .
 S. Apollonię .
 In uasculo crySTALLINO reli-
 quię
 SS. Stephani .
 Laurentij cum eius adipe ,
 & cinere .
 Digitus sancti Benedicti
 abbatis .
 Reliquię sanctorum Leo-
 nardi .
 Theodori , & Sabine .
 De capite sanctę Barbarę .
 Dens s. Petri apostoli .
 Reliquię ss. Innocentium .
 Thomę archiepiscopi Can-
 tuariensis .
 Spine coronę Christi .
 Paruum frustulum eiusdę
 sanctissime crucis .
 De ligno mensę , super quā
 cum XII . apostolis cę-
 nauit .
 De lapide sepulchri Chri-
 sti .
 De lapide sepulchri s. Ma-
 rię uirginis .
 De eiusdem uestimentis .
 De uestibus , & capillis s.
 Marię Magdalene .
 De uelo sanctę Tráquillę .
 Vas æneum , quo s. Laurę-
 tius Christianos baptiza-
 re solebat , in his Hip-
 polytum , & familiam
 eius , Lucillum Roma-
 num , & alios .
 Lapis cui corpus s. Lauren-
 tijam mortui imposi-
 tum fuit
 Nomina aliorũ martyrum
 qui ĩ hac ecclesia sepulti
 sunt , habentur pag. 88 .

*Reliquia Ecclesie sanctę Marię
Maioris .*

- I**MAGO beatissime uir-
 ginis Marię .
 In altari ad Pręsepe Chri-
 sti pręsepium .
 Sub altare maiori corpus
 s. Matthię apostoli .
 Prope pręsepe sub altare
 sui nomini sacro corp^o
 s. Hieronymi presbyte-
 ri ecclesię doct. eximij .

- In marmoreo operculo al
taris sanctissimi sacra-
menti, quod reliquiarū
dicitur eiusmodi reli-
quiae conferuantur, &
statis diebus populo o-
stenduntur.
- Caput s. Vibianæ uirginis,
& martyris.
- Duo digiti, mentū, & alię
reliquiæ s. Anatolię uir-
ginis, & martyris.
- De cingulo, & uelo s. Scho-
lasticę, ac
- Dereliquiis s. Catharinæ.
Sanctæ Euphemie.
- Sanctæ Annæ, &
- De zona, & lecto B. Marię
uirginis.
- Dalmatica, qua indutus
erat s. Thomas Cantua-
riensis archiepiscopus,
quando interfectus est.
- De brachio.
- Sanguine.
- Cerebro.
- Cilicio.
- Cuculla, & alijs reliquiis
eiusdem s. Thomę ar-
chiepiscopi Cantuarien-
sis.
- Planeta.
- Stola, &
Manipulus, quibus celebra-
bat Sanctus Heronymus
doctor in capella præse-
pis. D. N. Iesu Christi in
Bethleem.
- Caput cum alijs reliquijs s.
Marcellini pape & marty-
ris.
- Brachium cū alijs reliquijs
s. Iuliani martyris.
- Corpora sanctorum
Simplicij.
Beatricis, &
Faustini martyrum.
- Brachium sancti Cosmę
martyris.
- De sanguine
Cerebro
- Cilicio & alijs reliquijs e-
iusdem sancti Cosmę,
& Damiani marty-
rum.
- De brachio s. Abundij, &
de reliquijs
S. Sebastiani.
S. Blasij.
- S. Stephani protomarty-
ris, &
S. Ioannis Baptistæ.
- Mentum cum reliquiis s.
Zachariæ, patris s. Ioā-
nis

- nis Baptistæ.
 Crux B. Epaphræ cōdisci-
 puli s. Pauli apostoli.
 Brachium cum alijs reli-
 quijs s. Lucæ Euang
 Brachium s. Matthæi apo-
 stoli & euāgelistę cum
 alijs reliquijs.
 Caput s. Matthiæ apostoli,
 cuius corpus est sub al-
 tari maiori huius basi-
 licæ.
 De reliquijs ss. Apostolo-
 rum
 Petri, &
 Pauli.
 Iacobi
 Thomæ.
 Andree.
 Philippi.
 Bartholomæi, &
 De manna s. Ioannis apo-
 stoli & euangelistę.
 De reliquijs aliorum apo-
 stolorum & plurimorū
 sanctorum martyrum,
 confessorum, & uirgi-
 num.
 Cunabulum, ac de fascia,
 & pannis infantię domi-
 ni nostri Iesu Christi.
 De uestimento purpureo.
 De spongia.
 De sindone, &
 De sepulchro D. N. Iesu
 Christi.
 Deligno sanctissimę cru-
 cis D. N. Iesu Christi.
 Hæ reliquię populo die
 Paschę ostendi solent.

 STATIONES

 ET INDVLTENTIAE
 SEPTEM VRBIS
 ECCLESIA RV M.

*Stationes & Indulgentia Ecclesia
 S. Petri in Vaticano.*

EX BVLLA NICOLAI IIII.

AN C itaque sacrosanctam basilicam nonnulli predecesores nostri romani pontifices cupientes a Christi fidelibus eo libetius, & deuotius uisitari, quo fideles Christi per hoc potiori dono gratia se relectos sentirent, sa-

lubriter prouiderunt, quod eadem basilicam uenerabiliter uisitantes amplam suorum assequerentur ueniam peccatorum. Nam sicut ad nos tam ex scriptis antiquis in basilica ipsa repertis, quam ex seniorum canonicorum eiusdem basilicae relatione peruenit, praedicti praedecessores omnibus uere paenitentibus, & confessis, ad

I praefatam

præfatam ecclesiam accedentibus reuerenter, uidelicet, in Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Cathedræ ipsius S. Petri, Annunciationis B. Mariæ uirginis, Ascensionis domini, & eiusdem sancti Petri ac B. Pauli apostoli, & dedicationis prædictæ, ac ipsius sancti Pauli basilicarum festiuitatibus, ac per octo dies eiusdem festiuitatis Epiphaniæ, & ipsorum apostolorum, & dedicationem basilicarum earundem immediate sequentes, & quolibet die ab ipsa festiuitate dictæ Ascensionis usque ad octauas festi Pentecostes, nec non in die Dominica, qua cantatur Gaudete, & in Quinquagesima, ac de Passione diebus Dominicis, & Anniuersarijs consecrationis maioris altaris dictæ basilicæ, & Cænæ domini, & Parasceue, ac Litaniarum maiorum diebus, ac etiam die lunę post Pascha, septem annorum, & septem quadragenarum, & ab octauis Pentecostes hinc ad festum ipsius B. Petri, & ab octauis eiusdem festi B. Petri usque ad Kalendas Augusti die quolibet trium annorum, & trium quadragenarum: Visitantibus autem ipsam a principio Quadragesimæ usque ad festum Paschæ quolibet die & in ipso festo, nec non in festiuitatibus Natiuitatis, Purificationis, & Assumptionis prædictæ B. Mariæ uirginis, Dedicationis & Apparitionis S. Michaelis Arcangeli, sanctorum Andreæ, Thomę, Ioannis Euangelistæ, Conuersionis prædicti S. Pauli, ac Matthiæ, Iacobi, Bartholomæi, Matthæi, Lucæ, Simonis, & Iudæ, Nicolai, Luciæ Stephani, Siluestri, octauæ Natiuitatis domini, S. Gregorij, S. Longini, Inuentionis, & Exaltationis S. Crucis, S. Petronillæ, S. S. Ioannis, & Pauli, S. Leonis, S. S. Processi, & Martiniani, S. Alexij, S. Mariæ Magdalænæ, S. Laurentij, S. Egidij, Omnium sanctorum, Dedicationis basilice Saluatoris, consecrationis altaris S.

Mariæ

Mariæ de cancellis in ipsa ecclesia cōstructi, quæ VI II. idus Octobris occurrit, nec non omnibus diebus Quatuor temporum unius anni, & quadraginta dierum, & reliquis anni diebus quadraginta dierum remissionis suorum peccaminum concesserunt. Nos igitur, qui præfatæ basilicæ honoris, ac decoris augmentum, præcipue ob reuerentiã prædicti B. Petri apostolorū principis, cuius nos, licet immeritos diuina dispositio esse uoluit successores, totis desiderijs affectamus, præfatas remissiones a prædictis prædecessoribus sic concessas, ratas, & gratas habemus, illas auctoritate apostolica approbamus: ut Christi fideles ad ipsam basilicam uenientes reddantur de acquirendis talibus remissionibus certiores, omnibus uere pænitentibus, & confessis, in singulis festiuitatibus, atque diebus prædictis, quibus ipsi basilicam ipsam dicti principis apostolorum personaliter uisitant, de omnipotentis Dei misericordia, & eorundem Petri, & Pauli apostolorum auctoritate confisi, de nouo remissiones huiusmodi misericorditer elargimur.

Quas indulgentias, qui secuti sunt pontifices, Bonifacius VI II. Clemens VI. Urbanus VI. Nicolaus V. & alij papæ confirmarunt & auxerunt.

Dies stationum eiusdem ecclesie.

Dominica III. aduentus domini quæ dicitur Gaudete.

Epiphania domini.

Ascensio domini.

Pentecostes.

Festiuitas S. Petri, & octa-

ua eius.

Festiuitas S. Andreæ.

In omnibus sabbatis quatuor temporum.

Dominica de quinquagesima.

Dominica de passione.

132 *Stationes & Indulg.*

<p>Feria 11. post Pascha. Dominica 1111. post Pascha, quæ dicitur, ego sum pastor bonus. Dies. Marci in Litanij maioribus. Feria 1111. Litaniarum tri-duanarum. In dedicatione ecclesiarum ss. apostolorum. Petri & Pauli. In festo eorundem. In cathedra sancti Petri. Singulis VI. ferijs mensis Martij. Præter has stationes uigesimo quinto quoque anno, annus Iubilæi cele-</p>	<p>bratur, Porta sancta per pontificem maximum referatur & clauditur. D. Thomas super quartum sententiarum dist. xx. quæst. j. art. iij. de indulgentijs huius ecclesiæ ait. Quicūq; uadit ad ecclesiam talem usque ad tale tempus, habeat tantum de indulgentia, intelligitur semel tantum: sed si in aliqua ecclesia sit indulgentia perennis sicut in ecclesia B. Petri xl. dierum, tunc quoties uadit aliquis toties indulgentiam cōsequitur.</p>
---	--

Stationes, & Indulgentia Ecclesie S. Pauli.

<p>MAXIMAE & perpetuæ in hac basilica sunt indulgentiæ, & peccatorum remissiones, præsertim diebus stationum eiusdem ecclesiæ, quæ sunt. In die sanctorum Innocentium.</p>	<p>Dominica in sexagesima. Feria iij post quartam Dominicam Quadragesimæ. Feria iij. Paschæ Feria v. post Pentecostem Die conuersionis S. Pauli Die cōmemorationis eiusdem.</p>
--	--

Præter

Septem Urbis Eccles. 133

Præter has stationes vigesimo quinto quoque anno, annus Iubilæi celebratur, Porta sancta per Cardinalem S.R.E. resecratur & clauditur.

Dies quibus in Ecclesia SS. Vincentij, & Anastasii sunt indulgentia.

FERIA iij. post Pentecostem.

Feria ij. post Dominicam iij. quadragesimæ.

Feria v. ante Palmas.

Quotidie verò, ut in tabula marmorea a sinistra maioris altaris legitur, sunt concessi il-

lam visitationibus septem anni de indulgentia & totidem quadragesimæ.

In Ecclesia S. Mariæ Annuntiatae sunt indulgentiæ concessæ his qui die Annunciationis, & Dominica prima Maij illam visitauerint.

Stationes et Indulg. Eccl. S. Sebastiani.

MVLTAE, & perpetuæ sunt in hac ecclesia indulgentiæ, præcipue singulis Dominicis diebus

mensis Maij & die sanctorum Fabiani, & Sebastiani.

Stationes & Indulgentia basilicæ S. Ioannis Lateranensis.

Dominica prima quadragesimæ.

Dominica palmarum

Feria v. in cæna Domini Sabbatho Sancto

Prima, & secunda die Paschæ

chæ ad vesp̄as tantum	Sanctę crucis
Sabbatho in Albis	Sancti Ioannis Baptiste, &
Sabbatho Pentecostes	Sancti Ioannis euangeliste
In solennitatibus S. Ioan-	Sancti Venantii, quę circa
nis Baptiste	baptisterium sunt, & in
Exaltationis sanctę Crucis	oratorio, quod Sancta
In dedicatione eiusdem ba-	Sanctorum dicitur.
silicę	Pręter has stationes vigesi-
Et in anniuersario die ele-	mo quinto quoque an-
ctionis pontificis	nno, annus Iubilei cele-
Sunt pręterea in hac eccle-	bratur, Porta sancta per
sia perpetuę indulgētię	Archipresbyterū eccle-
maxime in Oratorijs	się Cardinalē referatur.

*Stationes et Indulgentiæ Ecclesiæ S.
Crucis in Hierusalem.*

D ominica ij. aduentus.	Capellę Hierusalę dictę
Dominica iij. quadra	Vltima Dominica mensis
gesime, quę dicitur le-	Ianuarij, ob memoriam
tare	inventionis tituli crucis
Feria vj. in parasceue	Christi, cuius, vt mani-
Die inuentionis, & exalta-	festior fiat historia, Ale-
tionis sanctę crucis.	xandri vj. Papę Bulla
Die xx. Martij dedicationis	subiicitur.

ALEXANDRI VI. PAPAE BVLLA.

ALEXANDER episcopus, seruus ser-
uorum Dei, Vniuersis Christifidelibus
præsentes inspecturis salutem, & apo-
stolicam benedictionem. Admira-
bile sacramentum viuificæ crucis, cu-
ius signum erit in cælo dum dominus

ad iudicandum venerit, intra nostra mentis arcana re-
uoluentes, & pia consideratione pensantes, quod in li-
gno eiusdem sanctissimæ crucis dominus noster Iesus
Christus pro humani generis salute mortem subire nõ
obnuit, vt nos de morte ad vitam reuocaret; dignum
imo potius debitum reputamus, ecclesias, & loca sub
ipsius sanctissimæ crucis nomine dedicata, & præsertim
in vrbe consistentia, gratiosis indulgentiarum, & re-
missionum muneribus decorare, vt per hoc & tanti
sacramenti iugis memoria cum mentibus Christifide-
lium permaneat, & ipsi Christifideles, ipsius domini
gratia eos præueniente, felicitatis præmia consequi me-
reantur æterna. Cum itaque nuper, videlicet anno a
natiuitate eiusdẽ domini nostri Iesu Christi millesimo
quadringsesimo nonagesimo secundo, vltima Do-
minica mensis Ianuarij, dum bo. me. Petrus tt. S. Cru-
cis in Hierusalem Cardinalis, qui tunc in humanis age-
bat, eandem ecclesiam digno ornatu reparari faceret,
in altiori pariete testudinis dictæ ecclesiæ repertus fue-
rit titulus Hebraicis, Græcis, & Latinis litteris con-
scriptus, & qui supra caput ipsius D. N. Iesu Christi dũ
in ligno eiusdem S. crucis pendebat, appositus extitit,
& ipse titulus nunc in eadem ecclesia debita cum ve-

neratione obseruetur, & custodiatur; Nos in cruce huiusmodi sancta cum apostolo gloriantes, & satagentes alios ad glorificationem ipsius inuitare, vt vitalis ligni prætio vitæ æternæ suffragia consequantur, ac cupientes, vt ecclesia prædicta, quæ nunc titulus dilecti filij nostri Bernardini eiusdè ecclesiæ sanctæ Crucis in Hierusalem presbyteri cardinalis existit, congruis frequentetur honoribus, & ipsi Christifideles eo libentius deuotionis causa ad eandem ecclesiam confluant, quo ex hoc ibidem dono cælestis gratiæ vberius conspexerint se refectos, De omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, & singulis Christifidelibus vtriusque sexus vere pænitentibus, & confessis, qui ecclesiam ipsam in vltima dominica mensis Ianuarij cuiuslibet anni, a primis vesperis vsque ad occasum solis ipsius dominicæ deuote visitauerint, annuatim omnium peccatorum suorum remissionem auctoritate apostolica tenore præsentium concedimus, & elargimur, præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, quod si alias visitantibus dictam ecclesiam aliqua alia indulgentia in perpetuum, vel ad certum tempus nondum elapsum duratura, eadem die per nos concessa fuerit, præsentis litteræ nullius sint roboris vel momenti. Dat. Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, quarto Kal. Augusti, Pontificatus nostri anno quarto. Signat. L. Maius. A tergo. Volaterranus. Cum sigillo plumbeo.

*Stationes & Indulgentia Ecclesie S.
Laurentij extra urbis mœnia.*

D ominica in sexagesi- ma	Feria iij. post Pascha
Dominica ij. in quadra- gesima.	Feria v. post Pentecostem . Et in die Natalis S. Lauren- tij.

*Stationes & Indulgentia Ecclesie
S. Mariæ maioris.*

D ominica prima aduen- tus.	narum ante Ascensio- tionem domini
Singulis iij. feriis Quat- tuor temporum.	In festo dedicationis eccle- siæ, dicto festum niuis.
Vigilia Natalis Domini .	In die Assumptionis B. vir- ginis.
Nocte Natalis Domini ad facellum presepis in i. missa.	Multę in ea sunt indulgen- tię, a Romanis pontifi- cibus, & presertim Ni- colao iiii. concessę, vt patet ex duabus tabulis muro affixis. Quorum eiusmodi est exemplum
In missa maiori, & tota die Natalis domini ad alta- re maius.	Ad hanc sacram basilicam omnibus deuote venien- tibus à feli. record. Ni- colao iiii. Papa, in scri- pto indulgentię sunt cõ- cessę
Die S. Ioannis Euangelistę	
Die Purificationis B. virgi- nis	
Feria iiii. maioris hebdo- madę.	
Die Resurrectionis.	
Feria ij. litaniarum tridua-	

- cesse & innouatæ
 Primo singulis secundis &
 quartis feriis, & diebus
 Sabbati centum dies.
 In quadragesima S. Marti-
 ni, singulis diebus, tres
 anni, & tres quadr.
 In Natiuitate domini vsq;
 ad octauam xii. anni, &
 xii. quadr.
 Ad octaua Natiuitatis vsq;
 ad Ephi phaniam, octo
 anni, & viii. quadr.
 Ab Epiphania vsque ad
 octauam xii. anni, &
 xii. quadr.
 Ab octaua Epiphanię vsq;
 ad Purificationem xii.
 anni, & xii. quadr.
 A Dominica LXX. vsque
 ad XL. duo anni, & duę
 quadr.
 In quadragesima, singulis
 diebus, tres anni, & tres
 quadr.
 In festo B. Matthię aposto-
 li x. anni, & x. quadr.
 In octaua eiusdem, sex an-
 ni, & sex quadr.
 In Annunciatione B. Ma-
 rię virg. x. anni, & x.
 quadr.
 In Resurrectione domini,
 & vsque ad octauā xii.
 anni, & xii. quadr.
 Ab octaua Resurrectionis
 vsque ad Ascensionem
 duo anni, & duę quadr.
 In Ascensione, & vsque ad
 octauam sex anni, & sex
 quadr.
 Ab octaua Ascensionis vsq;
 ad Pentecostem ii. anni
 & ii. quadr.
 In Pētecoste vsque ad octa-
 uā sex anni, & sex quad.
 In festo Niuus vsq; ad octa-
 uam xiiii. anni, & xiiii.
 quadr.
 Indulgētia ab octaua festi
 Niuus vsque ad Assump-
 tionem viii. anni & viii.
 quadr.
 In Assumptione & vsq; ad
 oct. xii. an. & xii. quad.
 Ab octaua Assumptionis
 vsque ad Natiuitatem
 Virginis viii. anni, &
 octo quadr.
 In Natiuitate Virginis vsq;
 ad octauam xii. anni,
 & xii. quadr.
 In festo omnium aposto-
 lorum, & euangelista-
 rum

rum, S. Laurétii, S. Hieronymi ii. anni, & duæ quadr.

In festis S. Crucis iii. anni, & iii. quadr.

Singulis diebus Sabbathi, i. annus, & i. quadr.

Singulis feriis ii. iii. & Sabbathi ad præsep. i. annus, & i. quadr.

Singulis stationibus ipsius basilicę, quę sunt omnibus quartis feriis

quattuor temporum

Dominica de aduentu, Vigilia Natalis domini, & iii. feria maioris hebdomadę, ix. anni, & ix. quadr.

Pręter has stationes vigesimo quinto quoque anno, annus Iubilei celebratur, porta sancta ab Archipresbytero eius ecclesię aperiri solet, eoq; lapso claudi.

I N D E X

R E R V M E T S E N -
T E N T I A R V M .

A

- S.** Adrianus historiam Constantini ac B. Siluestri narrat. fol. 11 12.
- Adrianus Imperator impius, loci iniuria fidem christianam perituram existimans, in loco passionis Christi simulacrum Iouis consecrauit. 78.
- Agnus Dei cur olim in ecclesia lateranensi tertio in missa non cantabatur. 62.
- Altare primum lapideum quo mysterio in uaticano super sepulchrum Apostolorum erectum. 19
- Prope collapsum a Callisto iij. instauratum. 23.
- Astante Concilio Romae noningentorum patrum. 23.
- In die Annunciationis consecratum. 23.
- Altaria septem basilicæ S. Petri, necnon cætera, quo nam ordine sint uisenda, & quæ in eis reliquiæ & indulgentiæ. 24. 25. 26.
- Altare S. Gregorij in Basilica
- D. Pauli, ubi aliquando eius caput fuisse dicitur. 35.
- Altare maius in eadem basilica sicut sol præ ceteris lucet. 36.
- Eadem ueneratione decoratum ut illius B. Petri in Vaticano. 36.
- Altaria septem in eadem basilica, & quis ordo in ea uisenda. 37.
- Altaria tria sacra retro maius altare, & eius reliquiæ. 37.
- Altare sub marmoreo pilo supra gradus, quibus ad sanctissimum sacramentum ascenditur. 37.
- Sub eo est corpus S. Timothei Antiocheni martyris, non autem S. Timothei B. Pauli discipuli. 37. 38.
- Altare SS. Innocentum, ubi quinque eorum corpora recondita sunt. 38.
- Altare marmoreum in uno ex tribus oratorijs ad tres fontes, in quo missas celebrari solitum est. 42.
- Altare marmoreum ad Catacumbas S. Sebastiani, ubi corpora SS. Petri & Pauli iacuerunt.

Index.

- iacuerunt. 48.
- Super eo quo tempore Pōtifi ces missas celebrabant. 48.
- Ibi vetustissimum solium & marmorei sediles in quibus sacerdotes sedebant. 48.
- Altaria quinque in eadem ecclesia. 48.
- Sanctissimi sacramēti in quo sepultum est corpus S. Stephani Papæ. 48.
- Altare vbi descēsis gradibus S. Sebastiani corp^o quiescit 49
- Infra in alio altari est corpus B. Lucinæ, quæ B. Callistum & alios sãctos humauit. 49.
- Altare marmoreum in baptisterio a dextera exeundo in sacello quæ S. Venãtii dicitur, ab Anastasio Papa consecratum SS. virg. Ruffinæ & Secundæ, sub quo eorum corpora iacent. 61.
- Altare S. Andree & Lucie virg. ab altera parte ab eodẽ Anastasio factum. 61.
- In quo eorundem sanctorum reliquias recondidit. 61.
- Consecrauit vi. kal Oct. die SS. Cypriani & Iustine, quorum corpora in pilo marmoreo sub eodem altari locauit. 62.
- Altare ligneũ in Basilica S. Io. Lateran. cur solum ligneum arcæ simile, & quando in eo olim celebrabatur. 63.
- S. Siluester ne quisquam in eo præter Rom. Pont. celebraret, fanciuit. 63.
- Super eo sũt sacra apostolorũ Petri & Pauli capita tanquã duo fulgentia sidera. 64.
- Quasi fulgura sancto quodã tremore coruscant. 64.
- Ea Vrbanus v. e sacello quod Sancta sanctorum dicitur illuc transtulit, & thecis argēteis inclusa muniuit. 64.
- Multo ante traditur ab Ecclesia D. Petri illuc a B. Siluestro translata. 64.
- Sub eo seruatur sanctum oleũ Chrismatis & baptismatis in Oratorio ꝛneo cancello clausum. 64.
- Altare S. Mariæ Magdalene a dextera maioris altaris sup quo positæ sunt sanctorum reliquiæ, & inde populo ostenduntur. 68.
- Altare S. Io. Bap. in oratorio S. Thomæ a dextera maioris portæ dũ exitur, in quo multæ reliquiæ. 68.
- In hoc oratorio mulieres nõ ingrediuntur nisi in die S. Thomæ Apostoli. 68.
- Altaria duo præcipua in Ecclesia S. Crucis in Hierusalem, sub quo plurimę reliqę. 84.
- Subtus altare mai^o est sacellũ Hierusalem dictum, à quo Ecclesia nomen habet. 84.
- Super eius altare nullus sine Papæ licentia celebrare potest. 84.
- Altare maius in basilica D. Laurentii

Index.

- rentii extra vrbis mœnia in agro verano. 87.
- Sepulchrum B. Laurentii Pelagio 11. prope, quid euenerit. 88.
- Altare in cœmeterio Cyriacæ in eadē basilica, in quo missas celebrātibus plurimę p̄ mortuis indulgentiæ concessę sunt. 94.
- Altare maius in basilica S. Mariæ maioris, & eius reliquię. 104.
- Anacletus tertium pontificatū post B. Petrum rexit. 6.
- Ancirana synodus habita an. 308.
- Antiquitatis exēplum pro ratione nobis esse debet. 23.
- Apollinarius contra Porphyriū fortissimos libros scripsit. 56.
- Aratoris poetæ versus. 64.
- Archadii Augusti historia de translatione ossium Samuelis in Thraciam. 45.
- Archipresbyteri Cardinales in tribus tantum ecclesiis sunt. 100.
- Arcus Constantini Romæ erectus nullum crucis vestigiū indicat. 9.
- Arnobius de historia D. Petri aduersus Simonē magū. 5.
- Arriani & pagani mentiuntur cum spurium Cōstantinum magnum calumniantur. 58.
- Arriani Nicēnam synodum incenderunt. 59.
- Artemius de signo crucis in cœlo Constantino ostenso. 9.
- Is erat copiarum dux summæ auctoritatis apud Constantinum. 9.
- Athanasius catholicæ fidei firmissimum columen. 9.
- Diaconus cōcilio interfuit cū Alexandro Archiepiscopo Alexandrino. 59.
- Eius successor in Archiepiscopatu. 59.
- Scripsit ad B. Marcum Papam de iniuria Arrianorum ob combustionem suæ bibliothecę, & B. Siluestri mentionem facit, ac ab eo Nicēni concilii exemplaria exquirat. 59.
- Audientium locus in basilica B. Petri. 16.
- Audientium locus in basilica B. Pauli. 35.

B

- B**aptisterium Cōstantini. 52.
- Ex eo quasi fonte q̄es & trāquillitas ecclesiæ fluxit. 53.
- Romæ præter Apostolorū sepulchra nullum baptisterio illustrius opus extat. 57.
- Baptisterium principum pietas construxit, & sancta fideiū traditio conseruauit. 57.
- Ad illud accedētes quid recordari debeant. 60.
- In eo Pontifices Romani olī solenni ritu diebus Paschæ & Pen-

Index.

- & Pentecostes baptizare solebant. 60.
De eius oratorijs vide in verbo, Oratorium.
Basilicæ quinque in Vrbe esse ex epist. Innoc. III. cõstat. 1.
Cur patriarchales dicantur. 1.
Cur in eis frequentior cõcurfus. 2.
Eas visendi ordo. 2.
Basilica B. Petri in Vaticano a Constantino edificata fuit. 14.
Ex D. Paulini episcopi Nolani epistola eius descriptio 14. 15.
Centum marmoreis sublimibusque columnis splendet. 4.
De eius marmorea porticu Pauli Diaconi verba. 14.
Quo tẽpore a B. Siluestro cõsecrata. 14.
Eius tellus si mani bus p̄matur, sanguis fluet, si lapides tangãtur, sanctitatem redolebunt. 30.
Barbarorum immanitas, mitis in ea apparuit. 30.
Quattuor concilia in ea celebrata fuerunt. 31.
Episcopia duo circa eã facta fuerunt. 31.
Pænitiarij in ea resident, & porta sancta aperitur anno Iubilei.
Quid meditandum ab ijs qui ad eam accedunt. 106.
Eius reliquiã. 113.
Basilica D. Pauli via Ostiensis in splendidissimum templũ a Costantino erecta in loco vbi sepultus circa CCC. annos iacuerat. 33.
Eodem die quo Vaticanum a B. Siluestro consecrata. 33.
A Prudentio versibus descripta. 33.
Stadijs quattuordecim procul a mœnibus distat. 34.
Vrbe a Gothis obsessã rurus ad illam Romanis nõ denegabatur accessus. 34.
Quadriporticum vetustissimam habet. 34.
Pænitiarij in ea residet & porta sancta aperitur anno Iubilei.
Monasterium adiunctum habet Monachorum ordinis S. Benedicti cõgregationis S. Iustinæ de Padua. 39.
Ad illam accedentes quid præmeditari debeant. 107.
Eius Reliquiã. 117.
Basilicam Lateranensis D. Ioa. in monte Cælio Constantinus primam construxit in lateranensis nobilissimæ familiæ adibus. 52.
Quibus nominibus appellata. 52.
Primogenita cæterarum ecclesiarum. 62.
Triumphantem Hierusalem repræsẽtante videtur. 62.
Nihil dici potest quod nõ sit infra eius dignitatem. 63.
Ad eam campanarum sonitu quotidie

Index.

- quotidie vt in diebus festis
 populus conuocabatur. 63.
 In ea vndecim concilia diuersis
 temporibus habita sunt. 75.
 In ea omni habitabunt Canonici
 Regulares ordinis S. Augu-
 stini sub Priore. 75.
 Aliquandiu simul cum illis
 sub Abbate Monachi Cassi-
 nenses. 76.
 Nunc habet Archipresbyterum
 Cardinalem, & canonicos
 seculares. 76.
 In ea omnia munera episcopa-
 lia exercentur.
 Penitentiarium ibi sunt, & por-
 ta sacra aperit anno Iubilei.
 Dum ad illam quisque se con-
 fert, quid nam meditari de-
 beat. 107.
 Eius Reliquia. 120.
 Basilicam S. Laurentij extra
 Urbis moenia Constantinus
 edificauit in via Tiburtina
 in agro Varano super arena-
 rium Cryptae. 85.
 Haec non vno tantum lumine
 clara, sed duobus illustrior
 fit, corporibus inquam D.
 Laurentij & B. Stephani pro-
 tomartyris. 86.
 A quibus corpus B. Stephani
 e Hierosolymis Romam tra-
 latum fuerit. 86. 87.
 In ea coemeterium Cyriacae a
 Prudentio versibus descri-
 ptum. 89.
 Tota ipsius basilicae descri-
 ptio. 93.
 Iuxta illa fuit antiquum Clu-
 niacensium monasterium, ex
 quo plures sancti Ro. Pon-
 tifices prodierunt. 94.
 Nunc habitatur a Canonicis
 regularibus, qui scopetini
 dicuntur. 94.
 In ea ab Honorio iij. imperij
 insignia Petro imperatori
 Constantinopolitano colla-
 ta sunt. 94.
 Quae meditari debeat ad eam
 accedens. 108.
 Eius Reliquiae. 125.
 Basilica S. Mariae Maioris non
 dignitate sed mysterio vl-
 tima constituitur. 95.
 Quibus nominibus appella-
 ta. 95. 96.
 Ante fores huius Gelasius ius-
 sit cremari libros manicheo-
 rum. 96.
 In hac multi Rom. Pont. mis-
 sas celebrare soliti sunt. 97.
 Miraculum in ea Martini Po-
 tificis. 98. 99.
 In ea miraculum tempore Leo-
 nis quarti ob fugatum basi-
 liscum. 102. 103.
 In ea quando Pontifex ibi
 celebrat cur non respondeat-
 ur, & cum spiritu tuo; cum
 dicit: Pax Domini sit sem-
 per vobiscum. 100.
 Post lateranensem & Vatica-
 nam haec vna erat in qua so-
 lus Papa in maiori altari ce-
 lebrabat. 10.
 In ea Penitentiarium constitutum
 sunt

Index.

funt & porta sãcta aperitur		
anno Iubilei vt patet in bul		
la Gregorij xi.	101	
Meditari quid debeat qui ad		
eam se conferit .	109.	
Eius Reliquiæ .	126.	
Bedæ venerabilis verba de con-		
structione S. Sebastiani a Da-		
maso .	46.	
De catacumbis mentionem		
facit .	46.	
Benedictus Papa vbi sepultus		
fit .	29.	
S. Bernardus Abbas Claraual-		
lensis quondam in Ecclesia		
ad Aquas saluias habitauit .	40 .	
Behleem Adonis fano profana-		
ta est .	78.	
Blondi Flauii verba de tribus		
fontibus qui fuso apostoli		
Pauli sanguine eruperunt.42.		
C		
C aluarię locus vllus ignomi-		
niæ plenior.	4.	
Canonum leges quæ ad publi-		
cam penitentiam attinebãt		
nunc abrogati.	35.	
Canthari locus in Ecclesia B.		
Petri & eius instauratio. 15.		
Catacumbæ quod significet. 2.		
Catacubarum S. Sebastiani		
descriptio a B. Hieronymo.		
	44 .	
In his corpora Apostolorum		
iacuerunt.	48.	
Catechumenorum locus in ba-		
filica B. Petri .	16.	
Catechumenorum locus in ba-		
filica B. Pauli.	35.	
Chorus miræ vetustatis in ba-		
filica B. Pauli.	35.	
Christus cur moriturus Hiero-		
solymam nobilissimam vr-		
bem elegerit.	34.	
Christi & Apostolorum inter		
vndas fluctuantium imagi-		
nes ī atrio Vaticano cur ibi		
magis quam alibi veneren-		
tur .	16. 17.	
Christus quomodo in Petro		
crucifixus.	49.	
Christi animæ tristitię in hor-		
to causa.	49.	
Christus quomodo in singulis		
patiatur.	50.	
D. Chrysofomi emerita præ-		
conia & eius aurea verba de		
Vrbe Roma, eius exilium &		
mors narratur, ac quomodo		
eius corpus in sacrario Vati-		
cano translatum fit.	28.	
Clericorum locus in basilicis.		
	16 .	
Cœmeterium B. Lucinę in ec-		
clesia D. Pauli, & eius histo-		
ria.	37.	
Cœmeterium Callisti, & eius		
historia.	43. 44.	
Cœmeteriũ Calepodii via Au-		
relia.	44.	
Cœmeterium Cyriacę, & eius		
historia.	89.	
Concilium Nicęnum secundũ		
contra Imaginum oppugna-		
tores habitum .	11.	

Index.

- Coniecturis aut nusmimatam** inscriptionibus nostrę religionis res perscrutandę nō sunt. 56.
- Constantinus Constantini Imperatoris** ex Helena filius, quando regnare cęperit. 8.
- Eius bellum cum Maxentio tyranno.** 8.
- Illum Deus ad se signis allicere & per illum pacem Ecclesię largiri statuit.** 8.
- Ei signum crucis ę celo ostensum** victoriam de hoste pręnuncians. 8.
- Ex illis fuit qui non beneficiis, sed flagellis a b impietate deflectuntur.** 9.
- Illum Deus fędissimo leprę morbo percussit.** 9.
- Puerorum cędem pro ipsius salute execrans Apostolorū visionem meruit.** 10.
- Ab Apostolis in somnis admonitus B. Siluestrum latitantem accersiuit, & ab eo sanitati pristinę restitutus est.** 13.
- Quid post susceptam fidem pi⁹ Imperator egerit.** 13. 14.
- Tres filios habuit Constantinum, Constantium, & Constantem.** 53.
- Constantinus maior natu bellum regnādi causa fratri indixit.** 53.
- Iste Arrianus effectus ab ipsis deauo baptizari se fecit.** 53.
- Constans Magnentię insidiis occiditur.** 53.
- Constantius solus in imperio remansit.** 53.
- Quadraginta annos cum patre & solus imperauit.** 53.
- In morbum incurabilem incidit.** 53.
- Accersito Euzoio Antiochię episcopo iussit se baptizari, pauloque post excessit.** 53.
- Hinc falsas oriri opiniones Constantinum ab Arrianis baptizatum esse asserentes, nominū. n. similitudine decepti, quod ab impio filio factum, patri piissimo attri buunt.** 53.
- Constantinus non magis sua q̄ Helenę matris fide Christianum esse meruit.** 79.
- De veritate eius baptismi a B. Siluestro Romę in baptisterio Theophanes Gręcus scripsit.** 58.
- Eius pater, vxores, & filii qui fuerint.** 59.
- Constantinus tertius Vitaliani Papę tempore primam omnium ecclesiarum D. Petri ædem adiuuit.** 23.
- Constans Imperator Herachii nepos in Monothelitarum hęcresim lapsus iusserat Olympio vt Martinum Pontificem interficeret, & Miraculum de hac re narratur.** 97. 98.
- Cōstitutiones quę nomine Constanti-**

Index.

stantini circumferuntur ad
Melchiadē Papam fictas esse
ab Arrianis. 58.
Consuetudinum rationem red-
dere vtilissimum est. 16.
Conuiuium pauperibus vrbis
in basilica B. Petri factum.
14. 15.
Cruce nulla mors turpior. 4.
Crucifixi imago ante quam p-
ces B. Brigida effundebat. 37.
Cruz homines Deo ppinquos
facit quocunque modo con-
siderata. 76.
Cruz ad salutem consequendā
necessaria. 77.
Cruz quomodo inuenta ex D.
Paulino historia. 78. 79. 80.
Ex vetustate detrimentum nō
patitur. 82.
Quo honore sit colenda. 82.
Ei ratione contactus latriæ
cultus debetur, qui solius
Dei est. 82.
Eius signo B. Paula & D. Io.
Chryostomus morientes se
signarunt. 83.
Ea D. Antonius & Hilarion
contra dæmonum insidias
vtebantur. 83.
Eius signo etiā impii & Tur-
cæ a periculis liberati. 83.
Cryptarū descriptio a D. Hie-
ronymo. 44.
Cyriacæ viduæ sanctissimæ
laus. 94.
In eius domo B. Laurentius
thesauros ecclesiæ pauperi-
bus distribuit. 94.

Dum infirmaretur a B. Lau-
rentio sanata est. 94.

D

DAmasus Romæ Episcopus
fecit basilicam iuxta thea-
trum s. Laurentij. 46.
Damasi verba de Constantino
filio Constantini secundo
rebaptizato ab Eusebio Ni-
comedienfi. 54.
Deus in sanctis suis gloriosū
se demonstrat. 39.
Deus sanguine D. Petri apo-
stolorum principis firmis-
simum Ecclesiæ fundamen-
tum stabiliuit. 50.
Dextera in sacrificio altaris po-
pulū hebræū significat. 64.
Dexteræ cur aliquando sinistra
præponatur. 66. 67.
Doctrina Christi nullo firmio-
ri atramento quam post-
olorum sanguine nobis scri-
benda erat, neque alio sigil-
lo quam eorum morte obfi-
gnanda. 32.

E

Eccliesiarum septem ratio &
earum visendarum ordo &
quo poposito visitandæ. 2. 3.
De Ecclesia Diui Petri in Va-
ticano vide in verbo Basilica
De Ecclesia D. Pauli Via osti-
ensi vide Basilicam.
De Ecclesia S. Ioa. Lateranæ
sis vide Basilicam.

K 2 De

Index.

- De Ecclesia S. Laurentij extra
Vrbis mœnia vide Basilicā .
- De Ecclesia S. Mariæ Maioris , vide Basilicam .
- Ecclesiam S. Sebastiani visendā
esse ex consuetudine receptū
est . 2.
- Ecclesiam S. Crucis in Hieru-
salem septimam adiunctam
esse . 3.
- Ab Ecclesia nihil omissum
quin nos veri adoratores ef-
fecti in spiritu & veritate
Deum adoremus . 18.
- Ecclesia celebris ad aquas Sal-
uias ob tres præcipuas cau-
sas . 41.
- In ea argenteo opere sunt duo
decim oppida a Carolo Ma-
gno monasterio donata . 40.
- In ea sacellū quod prius Gatta
manens nunc vero vocatur
Scala cæli ob miraculū . 41.
- Est ibi locus parū distans vbi
B. Paulus martyriū subiit .
41.
- Eius fundum a Gregorio Ma-
gno Ecclesiæ B. Pauli dona-
tum . 42.
- Ibi tres fontes abscisso Apo-
stoli capite emanarunt . 42.
- Ibi marmoreū altare in quo
Missæ celebrantur . 42.
- Monachi Cistercienses ibi ha-
bitant reformati in Etru-
ria . 42.
- A centum annis infra Car-
dinali cōmendari solet . 42.
- Eius Reliquiæ . 123.
- Ecclesia S. Mariæ Annuntiatae
ad tertium ab vrbe lapidem
antiquissima est 43.
- Multis sanctorum reliquijs
veneranda . 43.
- Eam Con falonis sodalitas pro-
tegit . 43.
- Eius stationes . 43.
- Ecclesia S. Sebastiani via Ap-
pia, quam quis ædificauerit,
nondum compertum habe-
mus . 45.
- Antiquissimā esse negari non
potest, præsertim ex porticu
quam habet . 46.
- Eam visendi ordo, si a S. Pau-
lo ad illam deuentum fue-
rit . 48.
- In ea habitant Monachi or-
dinis S. Bernardi Claraual-
lensis . 49.
- Eius Reliquiæ . 119.
- In Ecclesia multa seruari ui-
dentur, quæ a fidelium tra-
ditione fluxerunt, de quibus
negando dubitare sacrilegiū
est . 73.
- Ecclesiam S. Crucis in Hieru-
salem in palatio Sessoriano
Constantinus Magnus con-
didit . 77.
- Damaſi verba de eius constr-
ctione . 77.
- Beda de eadem re . 77.
- Quid intueri debeant qui ad
eam accedunt . 108.
- Eius Reliquiæ . 123.
- Eusebij casariensis verba ex
Gaio grauiſſimo scriptore .
de

Index.

- de Vaticani loco, vbi Petrus mortuus & sepultus est. 6.
Quo tempore vixerit. 54.
In Arrianam hæresim incurrit. 55.
Constantino filio & Constantio adulatus est. 55.
D. Hieronymus scribit eum Arrianum esse. 56.
- F
- F**abiola nobilis romana cur in Lateranensi basilica pœnitentiam publicam egerit. 73. 74.
Felix secundus vbi sepultus. 38.
Festos dies secunda Februarij & prima Augusti, vnus Iuno ni Februatæ alter Augusto Cæsari, nunc vero primus Virgini, alter D. Petro dicatos. 17.
Fideles ex oriente venerunt vt corpora Apostolorum exportarent. 7.
Fidelium locus in basilica B. Petri. 16.
Fidelium locus in basilica B. Pauli. 35.
Fontium trium emanatio in abscissione capitis D. Pauli, qui nomen dederunt Monasterio, quod D. Bernardus ab Innocentio secundo accepit, cui præfecit Petrum Bernardum abbatem, qui postea Eugenius tertius fuit 42.
- Quando visuntur, & qui monachi in eo habitent. 42.
- G
- G**alle Placidia Imperatorum coniugis & matris ad Apostolorum sepulchra aduentus. 21.
Liciniam Eudoxiam & Valentinianum nepotes secum adduxit. 21.
Eius verba ad Theodosium filium. 21.
Apostoli sepulchrum adorandum, altare appellabat. 22.
Gentilium sepulchra in quæ Christianorum sepulchris differant. 20.
Græcia semper aduersus Rom. Ecclesiæ dignitatem de honoris prærogatiua contendit. 11.
Gregorii verba de corporibus Apostolorum. 7.
D. Gregorius cum Missam in basilica S. Mariæ maioris celebraret cū dixisset Pax Domini &c. ab angelis responsum accepit, Et cum spiritu tuo. 100.
Gregorii xi. bulla de porta sancta anni Iubilæi in basilica S. Mariæ maioris. 101.
- H
- H**egesippi antiquissimi scriptoris verba de Petri morte. 10.
- K 3 Hege-

Index.

Hegeſippi & Ambroſii verba
 de hiſtoria Oratorii, Domi-
 ne quo vadis. 50.
Helena Conſtantini mater ma-
 ximo ſumptu baſilicas ædifi-
 cabat, & ſacros excolebat lo-
 cos. 79. 80.
Per pium affectum Spiritum
 ſanctum meruit. 79.
Ei reſeratis terrę ſinibus abdi-
 tæ crucis arcana patuerunt.
 80.
Dominicam crucē prodit re-
 ſurrectio mortui corporis.
 81.
Hæreticorum cifternæ nullo
 pacto æternæ ſalutis aquas
 continere poſſunt. 60.
D. Hieronymi verba de Do-
 mini Præſepe. 104. 105.
Moriens ibidē ſibi ſepulchrū
 elegit. 106.
Hilarus Papa quattuor orato-
 ria fecit in baptiſterio, ex eis
 tria tantum extant. 60.
Hominum genera quinque, pe-
 nitentium, audientium, ca-
 techumenorum, fidelium,
 & clericorum. 15.
Hospitium infirmorum pro-
 pe Eccleſiam S. Ioa. Latera-
 neſi. a Ioanne Columna Car-
 dinali circiter CCCC. ann.
 ædificatum, ac diuitiis au-
 ctum. 72.
A qua ſodalitate adminiſtre-
 tur. 72.
Hyppoliti corpus in cœmete-
 rio Cyriacæ, non autē Cal-

liſti. 89.
In eius hiſtoria tota antiqui-
 tas in ſummo errore verſa-
 ta eſt. 90.
B. Hyppoliti Epilcopi Por-
 tuenſis hiſtoria ex libro A-
 chillis Stati manu ſcripto.
 91. 92.
Huius ſtatua inuenta fuit non
 longe ab Eccleſia B. Lauren-
 tii & cœmeterio Cyriacæ. 92

I

Iacob cum Eſau certamen in
 vtero quid ſignificet. 62
Imagines Chriſti & Apoſtolo-
 rum inter vndas fluctuantium
 cur magis in atrio vaticane
 Eccleſiæ quam alibi venerē-
 tur. 17.
Imago ſaluatoris in ſacello ꝑ
 Sancta ſanctorum nuncupa-
 tur, miraculis confirma-
 tur. 69.
Pontifices plures hanc imagi-
 nē propriis humeris ad S.
 Mariam ad Præſepe detule-
 runt. 70.
Antiquitus in feſto Aſſūptio-
 nis B. Mariæ Virginis ad S.
 Mariam maiorem deferaba-
 tur. 70.
Ordo in eā deferendo 70. 71.
Imago B. Virginis illuſtrius
 nunc reddit oratorium S. Ve-
 nantii prope baptiſterium,
 61.
Imaginum antiquiſſimus cul-
 tus

Index.

tus in ecclesia Dei. 71.
 Imaginum oppugnatore Constantino Leonis Armenii filio quid acciderit: 72.
 Imperatores sepulti in atrio ecclesie vaticane. 21.
 Imperatores & Reges multi & Imperatrices e Constantino poli ad sepulchrum Apostolorum euolarunt. 22.
 Imperatrix Placidia cur primum D. Petri templum visitauerit. 23.
 Imperatores imperii insignia prope piscatoris sepulchrum suscipere solent. 30.
 Impium est id negare, quod pie ab omnibus aut plerisque receptum est. 73.
 Iubilaei initium. 30.
 Iudaeus Christianissimus sudarium Domini post resurrectionem furatus est. 26.
 Iudaeorum fidelium Christianorum pulcherrima historia de Sudario Domini nostri. 26.

L

Lateranensis Ecclesia Romae no Pont. ad habitationem attributa. 1.
 De ea, vide verbo basilica.
 In Lateranensi Ecclesia a septem episcopis Cardinalibus quotidie vicissim super altari B. Petri celebrabatur, in aliis vero a presbyteris Cardina-

libus. 2.
 Lateranus Caesariano truncatus est gladio. 74.
 Laurentius adolescens martyrio Romae coronatus est. 85.
 Eius martyrium. 86.
 Eius laudes celebratae a sanctis Patribus. 86.
 Eius corpus ab Hippolyto, quem paulo ante sanctus martyr baptizauerat, sepultum fuit. 86.
 Liberius cur in exilium missus. 55.
 Legatus apostolicus a leua sedet. 67.
 Luctus ac pauor Christianorum pro amissis parentibus propter Christum. 7.

M

Maiuias Saracenorum rex accessit grandi pyra sudarium in ignem misit, & in summo aere euolans sese leuiter in cuiusdam de christiana plebe deposuit. 26.
 Marcella nobilis Romana Vrbe a Gothis capta & diruta in D. Pauli ecclesia salutem inuenit. 34.
 Martyrium venerandum S. Petri, est sub altare quod ecclesiastico vocabulo Confessio dicitur. 23.
 Martyres decem millia qui pro Christo occubuerunt in ecclesia ad aquas saluarias. 40.

Index.

- Martyrium Paulus eo in loco suscepit.** 40.
Martyres animi fortitudine tyrannorum fauoriam superabant. 45.
Maximinus diuina vindicta extinctus. 8.
Maxentius interfectus a Constantino ad Pontem Miluium. 59.
Ministri quinque ecclesiarum basilicarum in sacris faciendis. 2.
Miraculis sepulchri B. Pauli sanctimonia in eius eccl. deprehenditur. 36.
Metropolitani & episcopi super altare D. Petri obedientiam Romanæ Ecclesiæ iurabunt, & secundum sacrorum canonum statuta certis temporibus illud visitare tenentur. 23.
Mos tempore D. Leonis Magni gentilitate traditus ante ingressum eccl. S. Petri. 17.
Mulieres ingredi non possunt sub altare B. Petri nisi secunda die Pent. 23.
Mulieribus non patet aditus in sacello Xisti S. Petri nisi ter in anno. 24.
- N**
- Negligentia ac torpor eorum qui Romæ sunt in visendis locis sacris.** 44.
Nicolai primi verba de baptismo Constantini a B. Siluestro Romæ. 11.
Eiusdem verba de coactione Concilii in Lateranensi Ecclesia. 75.
Nomina Pontificum qui sepulti sunt ante sacellum B. Mariæ de Febre. 29.
Nomina Pontificum qui sepulti sunt ab altari S. Andreae usque ad altare maius & per alias Ecclesiæ partes. 29.
Quorum alii martyres alii confessores fuere. 29.
Nomina sanctorum Rom. Pontificum quorum corpora in varia ac diuersa loca transportata sunt. 45.
- O**
- Oratorium pro D. Petro ab Anacleto constructum, non ecclesiam.** 7.
Oratorium Domine quo vadis? via Appia. 49.
Vbi sit, cur ita vocetur, eius rei historia. 49. 50.
Quod eo in loco Christus Petro apparuerit ex Hegesippo & D. Ambrosio patet. 50.
Oratoria quattuor in baptisterio. 60.
A quibus condita, & quibus dicata. 61.
Oratorium subterraneum in Ecclesia Lateranensi vbi sanctum Chrisma seruatur. 68.
Oratorium in eadem ecclesia, S. Ioa. Baptiste. 68.

Index.

Ordo vetustissimus in deferenda imagine saluatoris ad S. Mariam maiorem, ex antiquissimo Rituali Achillis Statii. 70.

Orosius ab Augustino pro duenda animæ ratione ad Hieronymum missus. 86.

Ossa quædam D. Pauli prope illius sepulchrū reperta volens Præpositus transponere in altum locum statim moritur. 36.

P

Paradisus a Domnionem primo ante basilicam B. Petri candidis lapidibus marmoris mirifice stratus. 15.

Patriarchæ generalibus conciliis interesse tenentur. 1.

Patriarchæ & Archiepiscopi a sacro altari B. Petri pallium assument. 23.

Patrum sanctorum autoritates de B. Petri præsentia Romæ. 5.

Patres priscos verisimile est in Catacumbis sacrificasse. 7.

Paula nobilis Romana. 105.

Paulus Ioannis exitu coronatur. 6.

Eius laudes & præconia, & quo tempore passus sit. 33.

Sacrū eius caput absconditur & pro sanguine lactem emittit. 33.

Ei a Constantino splendidis-

sim templum erigitur in loco ubi sepultus circa CCC. annos iacuerat. 33.

Eius templum eodē die quo Vaticanum a B. Siluestro consecratum. 33.

Martyrium quo in loco susceperit. 40.

Fidei præco a Gregorio appellatus. 41.

Totum mundū lumine prædicationis impleuit. 41.

Pauli diaconi verba de marmorea Porticu S. Petri. 15.

Petrus Apostolorum princeps cur Christi vicarii sedē Romæ destinauerit. 4.

Roman principem omnium terrarū relictis aliis ex omnibus elegit. 4.

Simonem Magum sub Claudio Paulo adiuuante expugnauit. 4.

Passioni Dominicæ adæquat. 6.

Eodem genere mortis quo Christus passus est moritur. 46.

Eius corpus vna cum corpore B. Pauli ad catacumbas iuxta cæmeteriū Calisti via Appia asportatum. 7.

Petri & Pauli apostolorū ortum in oriente, in occidente vitæ suscepit occasio. 18.

D. Petrus Apostolus piscator certos sequitiæ terminos barbaris imposuit. 31.

SS. Petri & Pauli corpora tñ

Index.

- tis in Ecclesiis suis miraculis atque terroribus coruscabant, vt neque ad orandum sine magno tremore illuc posset accedi. 36.
- Petrus victo Simone præcepta Dei populo seminabat. 50.
- Nocte muro egredi cœpit. 50.
- Christus sibi in porta occurrit. 50.
- Intellexit Petrus ad suâ crucem diuinum pertinere responsum. 50.
- Per crucem suam honorificauit Dominum Iesum. 50.
- S. Petri ad Vincula Ecclesia in cuius ingressu a læua extat miraculum de liberatione a peste. 47.
- Pietas D. Hieronymi in visendis cryptis martyrum & sepulchra Apostolorum. 44.
- Plaga eo grauior & quæ min⁹ euitari potest, quo ab amicioribus infligitur. 56.
- Pontifex Rom. patriarcha aliquando vocatus. 1.
- Pontifices multi & eorum nomina, sepulti ante sacellum S. Mariæ de Febre. 29.
- Pontificum Romanorum corpora duodecim in varia atq; diuersa loca tamquam plantæ quodam sanctitatis seminario transportata sunt, & quæ. 45.
- S. Petri Cantharum post Symmachum Domnio, i. tanta munificentia ornauit, vt Pa-
- radisus vocaretur. 15.
- Porticum vsus & mysterium. 15. 16.
- Portici Tybridis nulla extant vestigia. 34.
- Porticus Ecclesię S. Sebastiani antiquitatis firmissimū testimonium. 46.
- Processus & Martinianus martyres carceres custodientes sub Nerone Petri & Pauli prædicatione Christo crediderunt. 27.
- Prudentii versus de cœmeterio Cyriaci in S. Laurentio, nõ autem de eo Callisti, vt quidam putant. 89.
- Pulpita pro lectione Epistolæ & Euangelii in Eccl. D. Pauli. 35.
- Pulpita hæc in omnibus antiquis Ecclesiis erant. 35.

R

- R**eliquiæ omni Ecclesiarum à 113. vsque ad 128
- Roma communis omnium patria. 2.
- Romani corpora Apostolorū in locis quibus nunc cõdita sunt posuerunt. 7.
- Romam cur D. Chrysostomus laudet, diligit, atque celebrat. 27.
- Beatam prædicat. 27.
- Erga illam Paulus benecolus. 27.
- Hæc ciuitas insignis facta plus-

Index.

plusquam reliquas. 27.
 Duos habet oculos illustres
 sanctorum. 27.
 Quale spectaculum sit visu-
 ra. 27.
 Qualem rosam Christo mit-
 tet, quales habet fontes. 27.
 Orbis domina post 1164. an-
 nos a Gothis diripitur & in-
 flammatur. 30.

S

Sacella duo in Vaticano inter
 saltare Crucifixi & S. Andreae
 honorari consueta. 24.
 Xisti ubi chorus adest. 24.
 Mulieribus eo non patet adi-
 tus nisi ter in anno. 24.
 Sacellum S. Thomae a B. Sym-
 macho conditum in basilica
 B. Petri. 24.
 In eo est baptisterium. 25.
 Sacellum ad aquas saluas extra
 Ecclesiam quod scala caeli di-
 citur subest coemeterium, in
 quo quiescunt corpora decem
 millium ducetorum & trium
 martyrum cum sancto Zeno-
 ne in eo loco occisorum. ex
 Beda. 41.
 Sacellum SS. Apostolorum
 Philippi & Iacobi in Ec-
 clesia Lateranensi. 68.
 Sacellum S. Siluestri. 69.
 Sacellum Sanctissimi Saluatoris
 Sancti Laurentij prius nun-
 cupatum. 69.
 Sacerdotum corpora quot in

cinerem conuersa Romae
 iacent. 45.
 Se ipsos pro Deo ipsi Deo ob-
 tulerunt. 45.
 Sacrarium Basilicae B. Petri. 27.
 Sacrarium S. Mariae de febre. 29.
 Sepultus est ibi S. Benedictus
 Papa. 29.
 Antiqua Virginis imago mi-
 raculis non obscura.
 Ante hoc sacellum multos
 pontifices sepultos esse. 29.
 In sacratio super altari maio-
 re D. Pauli seruantur mul-
 torum sanctorum reliquiae. 38.
 Samuelis ossa maxima veneratione
 translata. 45.
 Scalas sanctas maiorum tradi-
 tione illas esse quas Chri-
 stus ascendit, accepimus. 72.
 Quid eas flexis genibus ascen-
 dendo meditandum. 73.
 S. Sebastiani Ecclesia cur vna
 ex septem & cur visetur. 2.
 S. Sebastianus quo tempore
 passus sit. 46.
 Eius gloriosum martyrium
 & quomodo illic sepultus a
 Beda traditur. 46.
 Carus Diocletiano & maxi-
 miano ita fuit, ut principa-
 tum ei primae cohortis tra-
 deret. 46.
 Vbi Christianum agnouit,
 iussit ligari in medio capite
 & sagittari a militibus. 46.
 Sagittis plenus quasi hericius
 stabat. 46.
 Irenae mulier tollere corpus
 vnicuique

Index.

- veniens inuenit viuum, & curans cum conualuit. 46.
- Eius mors postea in Hippodromo palatij fustigatus, & in cloacam missus. 47.
- Lucinæ in somnijs apparuit, & corpus suum sordes non tetigerunt. 47.
- Ad catacumbas eū perduxit, & sub altari quiescit. 47.
- De eius sanctitate magnum miraculum ad propulsandā pestem, & eius historia narrat Paulus Diaconus. 47.
- Romæ malus & bonus angelus noctu per ciuitatem pergebat. 47.
- Malus videbatur venabulum manu ferre 47.
- Quoties de venabulo illo ostium cuiuscunque domus percussisset, rot de eadem domo die sequenti homines in interibant. 47.
- Septenarius numerus numerorum omnium sanctissimus. 3.
- Septenarius Ecclesiarum numerus septem spiritus sancti carismata postulandi occasionem nobis præstat. 3.
- Sepulchrum Beatorum Apostolorum Petri & Pauli in Ecclesia S. Petri. 19.
- Quantum superent sepulchra gentilium, & ædificijs & conuenientium studio. 20.
- Illi vt domini loca tenent interiora, Imperatores vero tamq; inquilini aulæ ianuā sibi gratum habuere deputari. 21.
- Ibi condita arma iustitiæ, arma lucis, membra viuentia. 28.
- Seueri Sulpitij autoritas de congressu Petri & Pauli aduersus Simonem Magū. 5.
- Siluester ob persecutionem Constantini exulat in monte Sorapæno. 11.
- Clam in speluncis latitat cū clero. 11.
- Veram morbi sanitatem Constantino dat. 12.
- Videns Constantini milites montem circumcingentes, ad martyriū rapi putat. 12.
- Tres secum comites Romam ducit. 12.
- Apostolorum imagines Constantino demonstrat. 13.
- Simonis Magi igneæ quadrige Petri ore difflatae euauerunt. 4.
- Cruciatibus defessus ex altissimi culminis fastigio se precipitauit. 5.
- Claudij tempore fuit. 5.
- Vnde ortus. 5.
- Romæ Deus est habitus. 5.
- Eius morti interfuit D. Paulus. 5.
- Orationibus Apostolorum delapsus in terram spectante populō disruptus est. 5.
- Sinistra in Ecclesia aliquando dignior. 66.
- Sophronij exemplum ex encomio

Index.

octo.

26.

T

- mio in SS. Cyrum & Ioan-
nem. 65.
- Sola nonnullis Christianis su-
peratis gradibus quibus ad
suggestum aræ Vaticani su-
perioris ascēditur antiqui-
tus honorabatur. 17.
- Somnium Constantini. 11.
- Stephani protomartyris cor-
pus in basilica S. Laurentij
positum. 86.
- Eius sanguine sicut Hieroso-
lyma in oriēte celebris fuit,
ita sepulchro in occidente
Roma nobilitatur. 86.
- Eius Reliquiæ partim ab
Orosio, partim ab Eudoxia
e Hierosolyma trās late. 87.
- Sub Theodosij iunioris impe-
rio translatae sunt reliquiæ
S. Stephani, Laurentij, &
Agnetis. 87.
- Quomodo Hierosolymis p-
tomartyris corpus inuentū
fuerit ex Beda colligitur. 87.
- De illius miraculis legatur
Augustinus. 87.
- Sudarium sanctissimi domini
nostri Iesu Christi, & eius
historia. 26.
- A quodam Iudæo Christianis-
simo furatum est. 26.
- Pro hereditate captum a mi-
nori ex duobus fratribus. 26.
- Missum in ignē veloci raptu
effugiens euolat. 26.
- In sinu cuiusdam de christia-
na plebe se se deposuit. 26.
- Longitudinis erat pedum
- 6.
- 6.
- 17.
- 10.
- 21.
- 38.
- 32.
- 36.
- 60.
- 60.
- 6.
- dis
- T**ertulliani verba de Petri
& Pauli morte.
- Templa multa idololatriæ &
superstitionis, religiosa &
pia facta, vt Pantheon &
Dioclitiani Thermæ.
- Theophanes, & Theodorus,
& Georgius Cedrenus atte-
statur de baptismo Constan-
tini Romæ a B. Siluestro.
- Theodosius cum Eugenio præ-
lium initurus ad sepulchrū
Apostolorum iacuit cilicio
prostratus, & victoriam ob-
tinuit.
- Timothei Antiocheni histo-
ria.
- Traditio immutabilis romanę
Ecclesiæ non alio sigillo q̄
praclara Apostolorū mor-
te obsignanda erat.
- Traditio confirmata a D. Gre-
gorio, quod corpora SS. Pe-
tri & Pauli diuisa sint in
ambabus eorū Ecclesijs.
- Traditio & fides Romanę Ec-
clesiæ inter se consona sunt.
- Traditio & fides Ecclesiæ quo
pacto nobis minime dubiæ
erunt.
- Trophæa defixa, quibus Ro-
mana cōmunitur Ecclesia.
- Tyranni prius in excogitandis,
quam martyres in excipien-

Index.

dis supplicij delassabantur .
45,
Tyrannorum sæuitiam mar-
tyres fortitudine superabāt
45.

V

Vetustas satis per se colen-
da . 13.
SS. Vincentij & Anastasij Ec-

clesia ad aquas saluas . 39.

Z

Zonara Nicephorus de vi-
sione Constantini in fo-
mnis Apostolorum . 10.
SS. Zenonis & Vincētij mar-
tyrū capita in eccl. SS. Vin-
centij & Anastasij . 40.
Dies martyrij S. Zenonis . 40.

F I N I S .

ERRATA NOTATIONE DIGNA sic corriges .

Pag.	Ver.
5.	29. in margine. 1. tomo 3. 31. & hoc inuersis
6.	28. iuxta viam Lateranensem
7.	31. deterreri videbantur fideles
14.	10. obliuio, miræ altitudinis
16.	26. innumerabili hominum 23. veteres.
17.	4. limina
33.	29. parias columnas
54.	1. Hieronymo
74.	3. reuerſa 5. circumferre meretricis; 11. squallidas
99.	25. Augusto
100.	3. perueniſſet
102.	6. laua in p̄c̄lſo

Series Cartharum.

‡ A B C D E F G H I K.

Omnia sunt integra folia præter ‡ quod est semifoliū.

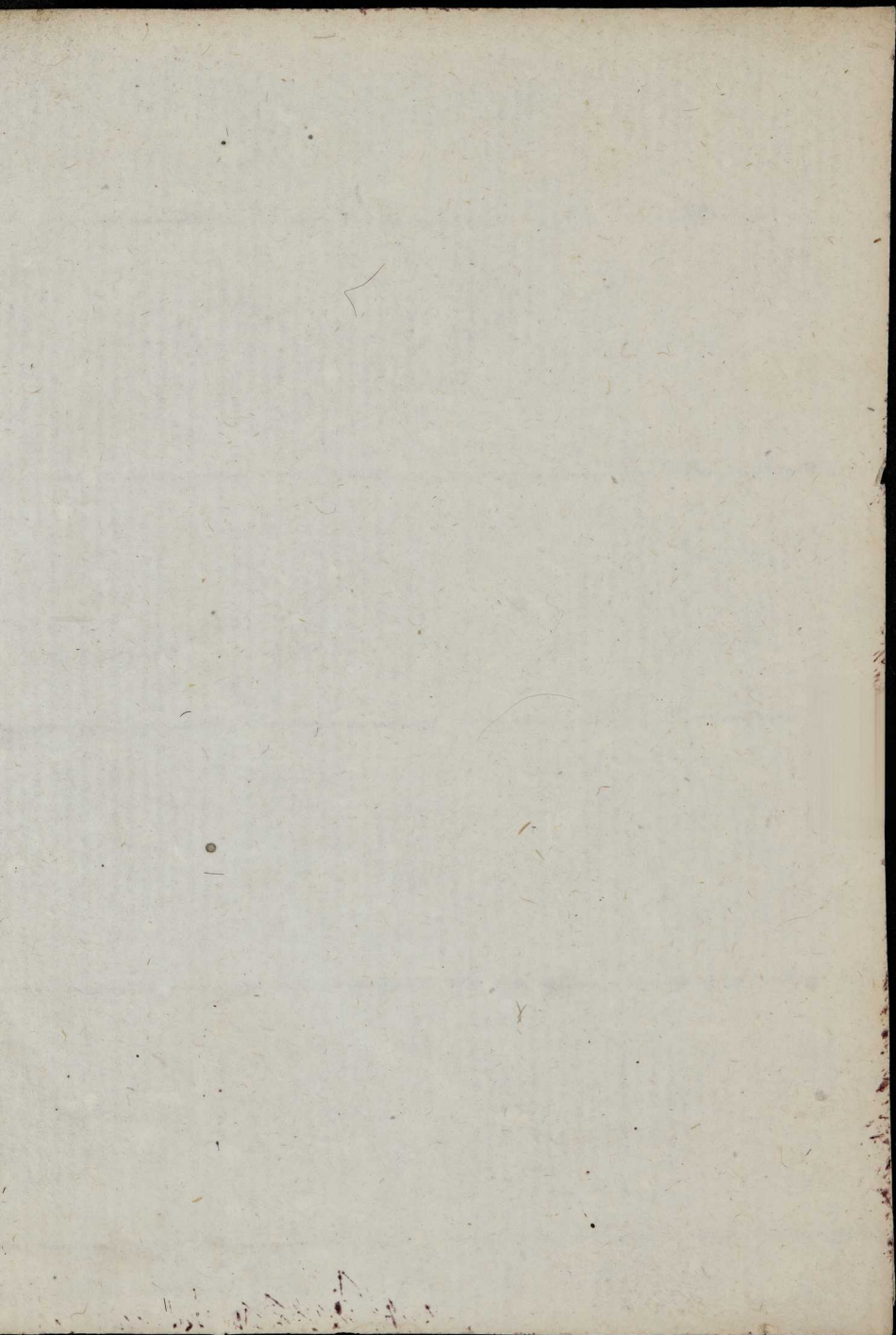
R O M A E,

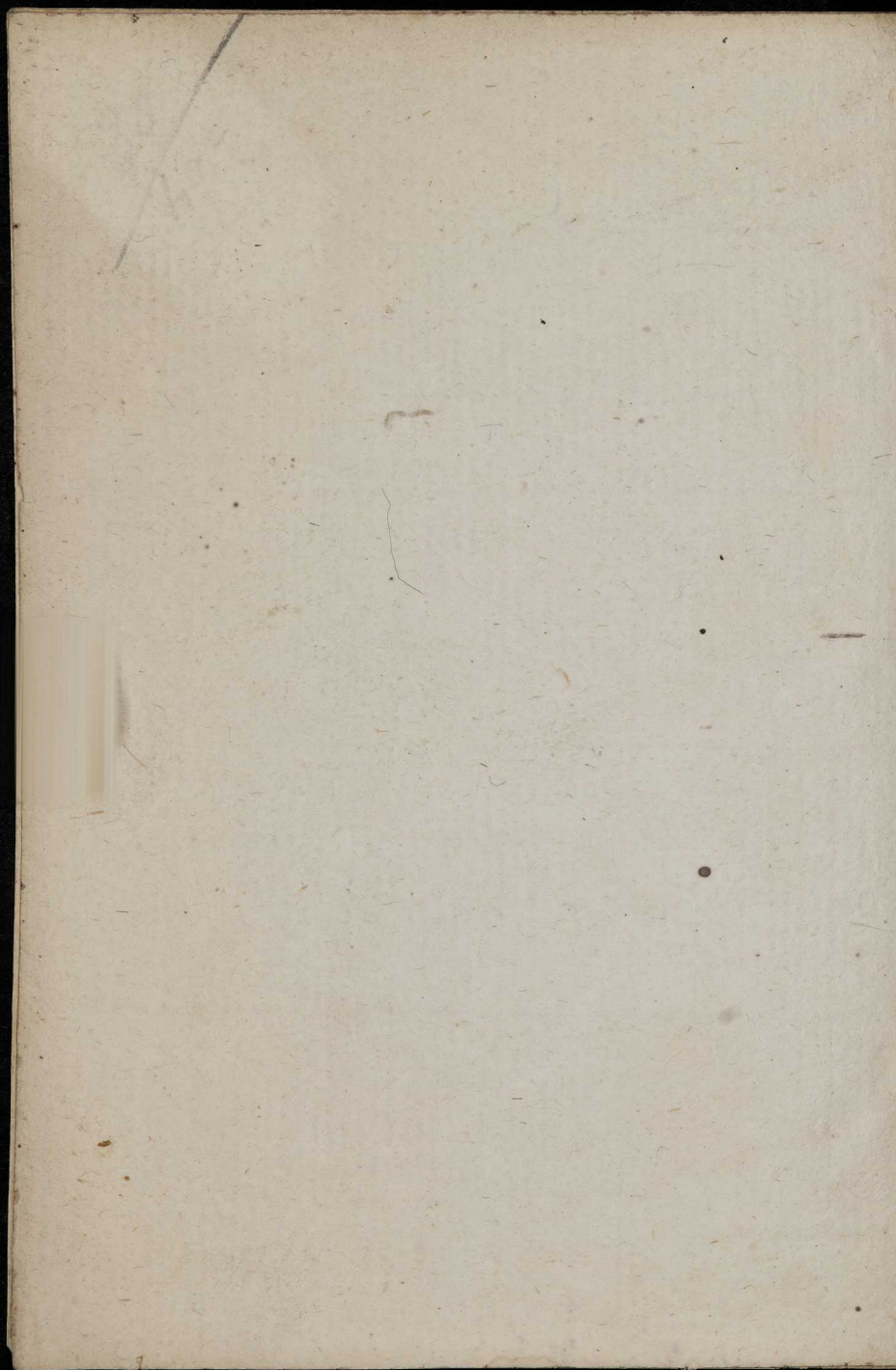
Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Camerales,
Anno Iubilæi. M. D. LXXV.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Faint, illegible text in the upper middle section of the page.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a footer or signature.

Countess
at

9

